

PETŘÍČEK SELLIER
& PETŘÍČEK BELLOT

Petr Borkovec

Městská knihovna v Praze

půjčuje

knihy, audioknihy,
obrazy, deskové hry...

nabízí prostory pro

samostatné studium,
skupinová setkání,
přednášky, konference...

pořádá

autorská čtení, přednášky,
koncerty, filmové projekce,
akce pro děti...

poskytuje online služby

e-knihy, digitalizované dokumenty,
přednášky, kurzy...

podporuje tvoření v kreativních dílnách

DOK16 pro práci se dřevem a papírem
Atelier pro šití a vyšívání

Suterén pro 3D tisk, knižní vazbu, kaligrafii a pyrografii

mlp.cz
e-knihovna.cz
knihovna@mlp.cz
facebook.com/knihovna

PR
PR
PR
PR
HA
GUE
GA
G

Petříček Sellier
& Petříček Bellot

Petr Borkovec

Znění tohoto textu vychází z díla [Petříček Sellier & Petříček Bellot](#) tak, jak bylo vydáno nakladatelstvím Fra v Praze v roce 2018.

§

Text díla (Petr Borkovec: Petříček Sellier & Petříček Bellot), publikovaného [Městskou knihovnou v Praze](#), je vázán autorskými právy a jeho použití je definováno [Autorským zákonem](#) č. 121/2000 Sb.

Vydání (obálka, upoutávka, citační stránka a grafická úprava), jehož autorem je Městská knihovna v Praze, podléhá licenci [Creative Commons Uvedte autora-Nevyužívejte dílo komerčně-Zachovejte licenci 3.0 Česko](#).

Verze 1.0 z 28. 2. 2025.

OBSAH

HISTORIE SRNČÍ NOHY	8
Hledám práci	9
Konec koledování v Louňovicích pod Blaníkem	12
Roháči	15
Natali	18
Historie srnčí nohy	23
Poznámka o houbách	25
V půjčovně kánoí	28
Šídla a motýlice	33
Včerejší příjezd	35
Můj první králík	37
Kůň a ryby	41
Zcela věrná zpráva o tom, jak bylo 15. ledna roku 2019	44
Lovci perel cestou z práce	47
Můj jediný kamarád	50
KURZY KRESLENÍ PTÁKŮ ZA SOUMRAKU	53
Tenkrát v devadesátých	54
Nikdo nemiluje muže, který se upaluje v zrcadle	59
Prázdniny teprve začínají	61
Smutek a knihovnice	64
Writer in residence	67
Hotel Čajkovskij	70
Kurzy kreslení ptáků za soumraku	72
Christa	75
Úvod do veřejného čtení	77
Scény z vyučovacích hodin psaní	80

Vyvlekli jelena z lesa a lámou tyče	83
O mé rodině a sýkoře koňadře	86
CIVĚNÍ DO FÍKOVNÍKU S NEZRALÝMI FÍKY	96
Velice soukromé Slovensko	97
Stodoliště	100
Tržiště Sándora Máraiho	103
Trh u nejstaršího kostela ve městě	105
Chvála hotelové snídaně	107
Brief aus Krems	110
Hans Nepomuk Prügel, lázně Driburg, 1875, olej na plátně	115
Civění do fíkovníku s nezralými fíky	119
Jaro a Shetlandské ostrovy	122
Před Vánoci v Číně	125
Při čekání na čínské jídlo s sebou	128
Patrick	131
Goliáši na ananasech	134
NA ENTOMOLOGICKÉ BURZE	137
Press Clay Southworth	138
Zvířecí záchranka	141
Na entomologické burze	145
Láska a hlad a nuzota a tesknota a nahota	148
Poznámka	151

„Znali jste Frantu Vyskočilovic? Dlouhého Frantu? Že ne? – nu to vám musím o něm vypravovat!“

Známý, prazdný úvod všech novelistů začátečníků. Vlastně už více atentát. A já jsem si dnes uchystal na čtenáře atentát zcela podobný! Už jede!

„Tážete se mne, cože mne za posledních osm dní zajímalo nejvíc?“

No já děkuju čtenáři za laskavý dotaz! Málo, tuze málo – skoro nic, abych pravdu řekl.

JAN NERUDA

HISTORIE SRNČÍ NOHY

Hledám práci

Je jaro a světlo ráno a světlo večer, konečně. Přes zimu umřelo několik hodných lidí, vyhynulo pět šest druhů vodních ptáků, pár ostrovů zmizelo ve vodě – ale jaro strčilo do dveří a předvádí se se zbrojařským řemeslem: výhonky a výrůstky a výmladky vypadají jak zbraně vytažené ze soustruhu, po ostřích a hlavních tečou oleje a štávy, mazy všeho druhu, pupeny vybuchují, pažby kvetou. Lesklý černý špaček tluče do tmy a jeho tlučení připomíná odjišťování. Všechny pojistky jsou v háji.

Nejradši bych si dal inzerát. Že hledám jakoukoli práci, že můžu bydlet i v karavanu a že nemám žádné vzdělání. Nebo takhle:

*Hledám práci. Jsem muž 49 let
a hledám štípání a řezání dřeva.
Jsem levný. Jedinou podmínkou
je jakékoliv ubytování.*

Štípal bych a stríhal a prořezával na jaře, ve světle. Rozdělal bych oheň a pálil odumřelé větve a díval se, jak plameny olizují rozkvetlý zlatý déšť, co roste u ohniště. Začínal bych v sedm, končil v pět, stovka na hodinu, pak bych šel k řece. Na světlezelených březích je, zdá se, jarní milování v plném provozu: odevšad se ozývají steny a výkřiky. Ale jsou to jen osamělí rybáři, kteří navnadili, nahodili, rozložili stoličky a na mobilech zapnuli porno. Přátelím se s nimi (jako teď se vším), ale dnes bych je minul a šel trochu dál. Vstoupil bych do vody a vybíral ze dna studené říční škeble a dýchal a cítil, že je všechno v pořádku, začíná jaro a já se – přesně

jako jaro – neřítím do průseru. Něco by se našlo, ale nehorší se to, možná se na to dokonce trochu zapomnělo. V klidu bych vybíral velké škeble plné bledého masa (tak plné, že maso přetéká přes ostré okraje), které vypadají jako osahané peněženky nacpané tisícovkami a účtenkami. A prázdné lastury bych pokládal na molo, jednu vedle druhé, a díval se na ně, jak osychají. Želvovina. Perleť. Cín. Nikdo mě nehledá.

Jsem muž, 49 let, a mám jarní práci. Ubytovali mě ve starém hotelu, který předělali na bytovnu pro dělníky, za pokoj se platí pět tisíc na měsíc; to krásně mám. Pokoj je nic, všechno nejlevnější, ale já mám k silonovým záclonám, dřevěnému obložení a šedo-modrému kovu starou důvěru. Líbí se mi tu. Stojím s jídlem u okna a dívám se, jak se silnice otáčí kolem květinářství a pizzerie a jak si auta dávají přednost při odbočování. Dva chlapi z pizzerie chodí každou chvíli na cigáro. Opírají se u kandelábru v zatáčce, kouří a nepromluví. Nebo skoro ne. Kolem nich brzdí auta a pospíchají lidi od vlaku. Do pizzerie zajde málokdo. Květinářka vedle končí den a nechává druhé květinářce vzkaz na ráno.

Vzkaz zní:

*Vodu v chladáku jsem vyměnila
a všechny hrnkovky zalila.
Myslela jsem, že když bude dneska kšeft,
tak ráno zajedu pro nějaké zboží,
ale byla to hrůza, tak bude asi lepší,
když se to doprodá. No kdyby náhodou
byl velkej kšeft, tak volej.*

*Paní tady má zamluvenou
begónii do pondělí, chtěla*

*ji rovnou, ale pak zjistila,
že má málo peněz. Tak
ona si pro ni přijde. Tak zatím.*

Dívám se z okna hotelu do zatáčky a nevidím žádná zvláštní znamení. Jen běžné věci, žádná varování, klid. Ani já sám nemám žádné zvláštní znamení. Kdyby po mně vyhlásili pátrání, kolonka zvláštní znamení jednoduše zůstane prázdná. V mém případě, dalo by se říct, není čeho se chytnout. Je mi dobře.

Konec koledování v Louňovicích pod Bláníkem

V Louňovicích pod Bláníkem – středočeském městečku, kde se narodil Jan Dismas Zelenka, já a několik dalších lidí – bývalo kolem Velikonoc pěkně. Kvetly staré třešně, psi štěkali na řetězech, slepice se toulaly až ke kostelu a škopky špinavé vody se vylévaly na silnici. Diktovaly se diktáty plné polí, zemědělských strojů, myslivců a těžkého průmyslu. V jarním slunci se leskly archeologické vykopávky, na jejichž okraji kokrhal obrovský hnědý kohout. Kopalo se všude, u náměstí, na nádvoří zámku, ve vlhkých zahradách, na Velkém Bláníku i na Malém Bláníku. Střepy středověkých hrnců se hrnuly z hlíny jako temný hustý pramen. Občas se zatřpytilo stříbro a studentkám archeologie se zatajil dech.

V hlubokém velikonočním tichu se v těch chvílích zjevoval doktor Radoměřský z Národního muzea. Bral okouzleným studentkám z rukou mince, úlomky halštatských spon a náušnic – a bezchybně je určoval. Co řekl, platilo. Nikdo, nikdo nepochyboval: každý v Louňovicích pod Bláníkem tenkrát věděl, že po neomylných slovech doktora Pavla Radoměřského vykvete, jako důkaz, na mezi nový zlatý déšť.

Jednou navečer, končil zrovna Zelený čtvrtek, vyoral traktorista Kudlík pod Velkým Bláníkem stříbrný poklad: hrnec nacpaný stříbrnými toлары. Nechal traktor traktorem (a poklad pokladem, na což nepomyslel) a s hrozným řvaním sypal do městečka pro doktora archeologie. Doktor nebyl doma. V tu ránu Kudlíka padla hrůza, že mu ten poklad mezitím někdo vyfoukne a s půlkou nevěřícího městečka, kterou zburcoval jeho nekřesťanský povyk,

se zas hrnul zpátky na pole. A velikonoční světe div se! U pokladu klečel doktor Radoměský se štětečkem v ruce a jeho odborné polní kázání trvalo přes hodinu. „Namouduši, chlapi, jak to moh vědět? Kde se tam sakra vzal?“ kroutil Kudlík hlavou večer v hospodě.

Archeolog Radoměský měl ke všemu půvabnou manželku. Dáma, říkávala moje babička. Kráska, která neví, který zvíře dřív, říkával můj otec. Kdo by se neohlédl, když v neděli odpoledne, v bílém oblečení a ruku v ruce, vcházel ten pár na faru k děkanu Oktábcovi, proslulému vynikající kávou? Všichni se ohlédli! I kosi na lípě!

I já jsem se ohlížel. Bylo mi čtrnáct a měl jsem starosti, v nichž kráska Hana Radoměská hrála důležitou roli. Vysoká, s hustými vlasy, jejichž přirozený odstín byl nepochopitelně světlý, skoro bílý. Nosila drdol, který byl věčně trochu uvolněný a pohupoval se jí nad nápadně dlouhým krkem jako blyštivě bílé volavčí hnízdo. Když na ni dnes vzpomínám – na její průsvitné ruce a bezbarvé obočí, na sluneční brýle, které neodkládala –, myslím, že byla albínka. Nebo poloviční albínka, jestli je něco takového možné. Vypadala jako filmová herečka. Vypadala jako nikdo jiný v Louňovicích. A když se mi podařilo proniknout do zámeckého kina na nepřístupný film, nevěděl jsem, co při choulostivých scénách hltat dřív: jestli plátno, nebo paní doktorovou, která se vášnivě líbala se svým manželem v poslední řadě.

Kolem Velikonoc bývalo v městečku Louňovice pod Blaníkem pěkně – a já býval vyhlášený koledník. V pondělí jsem vlekl domů bramborový koš po okraj plný vajíček a perníků – a moje babička mě chválila (v chválení byla virtuos). Chodil jsem vždycky sám, začínal v sedm ráno a drze koledoval i v chalupách a domech, kde jsem nikoho neznal. A tak se stalo, že jsem jednou zazvonil u dveří domku, který muzeum pronajímalo manželům Radoměským.

Zjevil se doktor v županu a tvářil se všelijak. Statečně jsem spustil koledu, ale když jsem byl v nejlepším, zarazil mě. „Víš co, koledníku, pojď se mnou,“ řekl a už mě před sebou strkal po schodech do patra. Otevřel dveře a nečekaně a trochu neurvale mě strčil dovnitř. A zavřel za mnou.

Stál jsem v tu ránu u postele, v níž spala paní doktorová. Dobře si pamatuju, že ložnice byla rozlehlá a světlá a že vlasy a nahá bezbarvá ramena a ruce Hany Radoměrské splývaly s bílým povlečením, takže to vypadalo, jako by přede mnou ležela nádherná oddechující hlava bez vlasů. Vtom se obrátila na bok a zpod peřiny jí vyklouzlo obrovské bílé prso s růžovým středem. Zkameněl jsem. Vzápětí otevřela oči. Nevykřikla – překvapeně, ale mlčky na mě hleděla, pak si pomalým sebejistým pohybem přitáhla peřinu.

„Tak spust,“ řekla klidně.

Stál jsem nad tou ženou, uši mi rudly, špičkou pomlázky jsem mírně poklepával na peřinu a fistulí, s neustálým polykáním odříkával hody hody doprovody. Dlouho, až do úplného konce. Krásná Hana Radoměrská si mě pak změřila od hlavy až k patě – s pauzou někde uprostřed – a nekonečnou scénou uzavřela větou, kterou do smrti nezapomenu.

„Nejsi ani malej, ani velkej, můj milej hochu. Co s tebou?“

A usmála se na mě tím nejzářivějším sněhobílým úsměvem.

Ke koledování jsem se nevrátil.

Podobný úsměv jsem už nikdy neviděl.

Roháči

Neuvažuju, pozoruju – už dávno. Dokonce i snění, jak si dobře všímám, jsem vyměnil za okounění. Nepřemýšlím, nesním – civím! A jak začne červen, léto, teplo atd., ještě to sílí.

Přibývá roháčů. Alespoň z naší příměstské zahrady se to tak jeví. Našich největších brouků, těch báječně hnědých českých goliášů, s nimiž mě pojí několik starých silných zážitků, tady za červnových večerů lomozí tolik, že nevím, kam se dřív dívat, kam dřív skočit. Je jich rok od roku víc. To nebyvalo. Mám radost.

Nejprve stručně k starým zážitkům. Když jsem jako kluk sbíral brouky (a sbíral jsem je mnohem déle a vášnivěji nežli indiány a známky a banánové nálepky), roháče chyceného vlastní rukou nebo sítkou jsem ve sbírce dlouho neměl. Jednoho mi darovala paní učitelka přírodopisu Agáta Kňourková. Ze školních sbírek. Vzala mě tenkrát do kabinetu a z entomologické krabice vyloupla nevelkého samečka, kterému chyběl parůžek. Mrkla na mě a řekla: „S jedním rohem, ale stejně krasavec!“ Měl jsem ji rád, stejně jako toho jednorohého stařešinu odchyceného v roce 1967. Druhého roháče jsem dostal darem od našeho souseda. Exemplář to byl ohromný, měřil přes deset centimetrů. Jenže: byl jsem zrovna na pionýrském táboře a moje matka toho giganta odpreparovala, jak uměla. Zapíchlá mu entomologický špendlík do hrudi a nechala tak. Když tohle s roháčem (a s kterýmkoli broukem) uděláte, následuje vždy totéž: nezraněný brouk se otáčí kolem špendlíku tak dlouho, dokud nezemře hladem. Trápí se a skoná s roztaženýma nohama, uschne a velice těžko ho později dostanete do správné

preparační pozice – při manipulaci se nohy pravděpodobně odlo-
mí. Což se, po mém příjezdu z tábora, také stalo. Šílel jsem. Prv-
ního „svého“ roháče jsem ulovil-neulovil na autobusové zastávce
v naší vesnici, před odjezdem z prázdnin: středně velká samička
ležela pod nádražní lavičkou, zamotaná ve smetí a prachu: matka
řekla, že si ji v žádném případě nemůžu vzít do autobusu, řekl
jsem, bylo mi dvanáct, že se tedy nevracím, a utekl jsem zpátky do
chalupy. Jeli jsme – i s roháčem – dalším autobusem.

Dnes už brouky nesmrtím a nepreparuju, sbírku dávno ne-
mám. Ale s roháči něco přece jen trvá. Sedím večer v červnu na
terase, chytám je do sítky a pokládám vedle sebe na stůl. No, to
není přesné: nejdřív se přece dívám, jak létají! Roháč potácející
se navečer vzduchem je něco, co si okamžitě říká o nepříliš dobré,
příliš lidské metafory. Ale prosím: nejpřílehavější je možná ta, že
letící roháč je podoben bloumajícímu rozevřenému nečlověčímu
oku (panenka je tělo, bělmo obstarají třaskající křídla). Je to také
anděl – nejen pro to, že letí téměř vzpřímeně (letí, jako by stál;
s krásnými esíčky zadních nohou), ale také proto, že je v nebi i na
zemi – odjakživa jsem obdivoval výšku roháčího letu, ani blízko
nebi, ani blízko zemi, mezi. Stačí natáhnout ruku, ale nikdy to
nestačí! Zkrátka ten brouk stojí za pozorování a popis – a není
dobré spokojit se s tím, co člověka napadne jako první.

Ale v jedné chvíli (večer, v červnu, na terase) je konec všeho po-
pisování, jsem stržen loveckou vášní – chytám jednoho za druhým
a pokládám vedle sebe na stůl. Roháč vzlétá těžko. Když ho odchyt-
nete, když zatáhne a zaklapne to komplikované soustrojí křídel,
trvá mu dlouho, než zas nastartuje a vznese se (samičky s tím mí-
vají víc práce než samečci). A tak mávám sítkou a chytám a chytám,
a když jich mám dvacet až třicet, vyrovnám je na stůl podle velikosti

a pohlaví a jdu vzbudit svou dvanáctiletou dceru. S úžasem pak zíráme na *něco*, co se líčí opravdu těžko, a trpělivě čekáme, až se *to něco* pomalu, postupně rozpadne a s tichým burácením zmizí ve tmě. Někdy to trvá přes hodinu. Nemyslíme na nic!

Natali

Je horké léto 1987, má po přijímacích zkouškách na medicínu.

Neví, jestli ho přijali, ale matka od rána do večera někam telefonuje, tváří se záhadně, ale není nervózní: její známosti zřejmě zabírají i tentokrát – a tak se neptá a je šťastný a spí. Den ze dne odkládá plány na bezstarostné měsíce, které čekají. Které může nechat čekat.

Jednou odpoledne se matka posadí na jeho postel, típne mu cigáro, zapálí si svoje a prohlásí, že ho profesor Kuklík chce vidět, že bude muset na brigádu do motolské nemocnice, že bez toho se jeho přijetí na fakultu neobejde. On se na nic neptá, mlčí, jako vždycky. Ale nečervená se – drobná změna toho horkého léta.

Když matka odejde, kouří. Potom usíná. Pak je na brigádě v pražské motolské nemocnici: pracuje jako pomocná zdravotnická síla na dětské jednotce intenzivní péče.

Začíná v půl šesté ráno, jako první má na starosti povrchy a od-sávačky plné hlenů. Přes den chodí po areálu a nosí krev a výtěry a zprávy o nich. Vynáší odpadky, vozí prádlo do prádelny. Neustále se převléká ve filtru – šatně se zelenými a bílými plášti, lehkými halenami a kalhotami, s návleky na všechno možné a s jednou kabinou se závěsem, kde je vždycky – i v šest ráno – příšerné vedro. Hraje karty s klukem, co jako jediný z pětičlenné rodiny přežil autonehodu – kluk zatím neví, že zůstal sám (řeknou mu to až zítra ve dvě: „Kdyby se tě na něco ptal, přijď pro mě, lásko.“). Ohřívá jídlo pro Leničku, která se narodila bez ledvin a žije na áru už dva roky (její rodiče sem chodí každý den dopoledne a večer, vždycky spolu).

Dívá se na krásnou vrchní sestru Alenu, která mu říká láska (všechny sestry jsou tady na jipce pěkné a vždycky dvojsmyslné a všechno vydrží), jak operuje rozštěp dítěti, které se narodilo před pár hodinami a má nefunkční plíce. Dva lékaři, na jejichž jména si dávno nemůže vzpomenout, už dokončili práci na plících – dívají se teď na Alenu všichni tři. Jeden z doktorů řekne: „Doufám, sestři, že s mým rozštěpem byste to svedla stejně dobře.“ Všichni se smějí, i Alena, i on. Přivázejí dvě dívky, sestry, otrava houbami, jsou už starší, tak patnáct šestnáct: za několik hodin obě umírají (jejich rodiče o několik pater níž přežijí).

Venku je hrozné vedro, v neposekané trávě areálu se válejí desítky koček, jde se vzorky a myslí na sténání sestřičky Liny, které se vždycky, když má službu (noční i denní), ozývá z lékařského pokoje. Sestry neustále kouří na sesterně, myslí na ně. Sestry jsou pod světle zelenými halenami nahé, myslí na ně. Láska, říká Alena v rozpálené šatně, nepodal bys mi halenu – a prudce rozhrnuje nezatažený závěs kabiny a neobrací se k němu zády, ale obrací se k němu bokem.

Dělá propodivné věci: krađe ve filtru bledě zelené jipkové oblečení a doma v něm spí; krađe a schovává si dětské sirupy na záchodě a postupně si na ně vytvoří lehkou závislost. A když jednou dostane uloženo, aby odvezl mrtvé dítě na patologii, sáhne ve filtru pro oblečení, které smějí nosit jen lékaři, oblékne si dokonce bílou košili s límečkem a na krk pověsí ukradený fonendoskop: jezdí v zakázaném oblečení s mrtvým dítětem křížem krážem po nemocnici (dětské tělíčko přikryté tenkým prostěradlem tak, aby nebylo pochyb), vybírá si čekárny narvané pacienty a předvádí se s tím, co veze, a hltá vystrašené pohledy nemocných.

Tajně pije dětské sirupy, je v motolské nemocnici, půjde studovat vysokou školu a je šťastný: když na otravu muchomůrkami

umře Natali, starší ze sester, sedí a čeká u jejího lůžka, až přijde čas, pak se oblékne do bílého pláště a oklikami plnými lidí vyráží na patologii. Potom se rozhoduje pro něco jiného, vjede s lůžkem do výtahu a spustí se dolů do prádelny, blokuje výtah a odhrne prostěradlo: Natali nemá vlasy, přitom má, ale jsou slité a oranžové jako její obličej a ramena a všechno ostatní; jako by to byly kusy nazlátlé kůže, z nichž trčí obličej, zvláště vysunutý vzhůru. Její pootevřená ústa jsou fialová a od víček jí tečou bledě fialové špičaté stíny. Natali vypadá jako uplakaná žlutá maska, pod kterou vůbec nic není. Sáhne jí na prso (hrot bradavky, narudlý, taky tak záhadně vysunutý), celou dlaní, ale nestiskne, i když chce, chce v tom výtahu, chce.

Jednoho rána přijde do práce a všichni na oddělení brečí, i doktoři (nikoho z personálu nikdy předtím plakat neviděl) – Lenička po dvou letech zemřela. Pláč rychle střídá nový příjem, vydechnutí, cigarety, sprosté poznámky, vždycky vtipné, další příjem, stále změny rytmu, výměny směn.

Přivázejí dvanáctiletého chlapce, který doma v koupelně prolétl porcelánovým umyvadlem: má z obou stran hluboko prořízlý krk, slepená zakrvácená hlava se mu děsuplně klátí ze strany na stranu (jako podřezaný, ještě živý kohout, říká si, a vidí to i teď). Všichni jsou ve vteřině na svých místech, každý ví, co dělat, nikdo v ničem nechybuje, netápe. Práce jde hladce. Pak je po všem, kluk žije, kouří se na sesterně a Lina se jako vždycky přezuje z plátěných bílých sandálů do černých lodiček s úzkými vysokými podpatky a rozváže si zelený plášť až po břicho. Zapálí si. Doktoři pijí kávu, dívají se na to. Na sesterně jsou tři popelníky, v každém hoří cigareta. Jeden z lékařů říká:

„V Jehlách maj chodidla vypadat jak propnutý při milostný přede-
dehře, ne jak při orgasmu. To bys už mohla vědět, Lino.“

„Neříkej, doktůrku, žes někdy udělal někoho jinýho než sám sebe,“ odpovídá Lina.

„A je po vizitě,“ dodá někdo.

Mívá taky noční služby, kterým se tady říká žurnály: od devíti večer do sedmi ráno. Polehává vzadu na vrátnici, ve služebním pokoji, a Ruda a Marek, s nimiž službu mívá nejčastěji, celou noc nepřetržitě chlastají.

Nejdůležitější prací je odvážení pacientů, kteří zemřeli, do boxů nahoře ve stráni (v létě umírá hodně lidí). Každé tělo se zapíjí rumem z lahve; hraje se o to, co nejrychleji dopravit mrtvé tělo na patologii a mrsknout s ním do boxu, stopuje se to. Na vrátnici je žebříček s časy – nikdy nekončící turnaj s názvem *Bodie a Doyle*: bleskem na oddělení, tělo do prostěradla, lůžko na kolečkách, před patologií skřípají brzdy, bouchají dveře sanity... těch neuvěřitelných řečí... i jeho řečí... Centrální box je o víkendů přeplněný, těla se neodvážejí: muži se pokládají na ženy, aby si naposledy užili.

Bodie s Doylem ho neustále zavírají do hlavního boxu a vyzvedávají – vymrzlého a bílého – po půl hodině. Ale vlezlý chlad vlastně nevadí: to hrozné, to, čeho se už nikdy nezbaví, je nasládlý, sládnoucí pach, který jako by polykal, jedl, trávil. Co tam viděl, dokáže popsat – ale teď ne. A jednou v noci ta otázka: „Už jsi, mladej, viděl miminkovskej box? Tak se dívej.“ Dívá se.

Za pár dní zvesela pozve do dětského boxu kamarádka Kláru – tady nikdo nic nekontroluje, kdokoli může kamkoli. Ruda s Markem se výborně baví. Klára se v pěti minutách sesune k zemi a on ji křísí z mdloby na trávníku vedle patologie – slunce svítí, Ruda s Markem se baví ještě líp a rum teče proudem, i po Kláře, která se neprobírá.

„Těší mě, Rudolf,“ říká Ruda a pravicí třese Kláře pod sukni.

V noci bloudí nekonečnými, špatně osvětlenými motolskými chodbami s jakousi lékařskou zprávou; na chodbách leží pacienti, je málo místa, mezi nimi se proplétají kočky a občas přeběhne krysa (nějaká uvolněná kanyla se dotýká misky s kočičím žrádlem). A ráno zas hleny, povrchy, úklid filtru s oblečením a cigarety na sesterně se sestrami.

Je mu sedmnáct v areálu motolské nemocnice, je horké léto, motolské krematorium a jeho šepotavé háje jsou nedaleko, z motolského koupaliště doléhají koupající se hlasy a ve vodě se podivně rýsují blankytně křídlová těla. Je mu sedmnáct a nic z toho, co prožívá, se ho nijak zvlášť nedotýká. Dívá se, nic víc – a oči zavírá jen tehdy, když na záchodě dopíjí další ukradenou lahvičku dětského sirupu.

Historie srnčí nohy

Ačkoli po něm toužím a pátrám od dětství až dodnes, nikdy, nikdy, nikdy jsem nenašel shozený paroh. Ani v lese, ani v poli. Ani jelení, ani srnčí. Rozvětvený shoz kapitálního čtrnáctáka vystřídalo v mých představách pěkně rýhované paroží šesteráka. Později přišel na řadu perlivý srnčí paroh se třemi výsadami. A ještě později prostý parůžek nějakého nebohého srnečka škůdníka, celý ohlodaný od lesních myší. Slevuju ve svých snech – ale nepomáhá to. Na shozy vysoké zvěře nemám v životě štěstí a zůstávám bez nálezu, smutný. Stále hledám, čekám – ano. Ale nevypadá to.

Kdysi dávno jsem v lese našel čerstvě zhaslou srnu. Když jsem ji objevil, ještě se jí chvílemi pod kůží zachvívaly svaly a byla teplá. Ale nijak zvlášť jsem si toho nevšímal a rozhodně mi jí nebylo líto – litoval jsem toho, že jsem nenarazil na mrtvého srnce s parohy. Pak jsem dostal nápad: pečlivě jsem srnu zakryl chvojím a běžel domů, sebral pilku na železo, vrátil se na kole do lesa a – srně pilkou uřízl nohu. Zkrátka a dobře: místo parohu srnčí noha, hebký srnčí běh se spárkem z černého jantaru.

Dodnes si ale pamatuju, jaká to byla těžká práce: trvala dlouho, řez se zaléval mízou, srnčí tělo, které ještě neztuhlo, se hýbalo v listí. Báł jsem se, že mě někdo nachytá, a když jsem se blížil ke konci, nevydržel jsem to a srnčí nohu odlomil.

Doma jsem řez omyl a zbrousil, pilkou nařízl a nebozezem trochu navrtal – ukradl z kuchyně nůž, vypáčil dřevěnou střenku a čepel babiččina nože vrazil do srnčího parohu. Vznikl nádherný lovecký kinžál pozoruhodné délky. Anebo štíhlá nebezpečná mačeta. Paznehtový bajonet pro lesní boj. Ušlechtilá dýka určená

k obřadům. Ostrží v kosti nedrželo příliš pevně, ale to nevadilo. S nožem jsem stejně trávil čas převážně tak, že jsem si ho prohlížel, přehazoval z ruky do ruky nebo jím pomalu kroužil ve vzduchu. Nikdo mě s ním nesměl vidět. Přes den jsem nůž ukládal na tajné místo a v noci ho měl při ruce. Pak přišel nápad vrhnout jím proti kmenu jabloně. Špatně ukotvená střenka se vylomila. Ale co: nohu jsem prostě přiřízl a srnčí dýka byla zase jako nová.

Za pár dní babička ucítila podivný puch, zapátrala a vzápětí zjistila, že jsem zničil její oblíbený nůž a pod polštářem mám hniјící srnčí nohu, s níž spím. Dostal jsem výprask, ostrží bylo vylomeno, kinžál zlikvidován a trofej letěla na hnůj.

V noci jsem nohu z hnoje vyzvedl a znovu ji přiřízl. Rukojeť teď byla velmi krátká, novou čepel jsem neměl, a tak jsem do kosti vyvrtal otvor a do něho zašrouboval obyčejnou tužku. Tuhle originální zálesáckou psací potřebu jsem strážil jako oko v hlavě, dokud mě znovu neprozradil zápach a masařky v dětském pokoji. Tentokrát se do věci vložila matka, rázně mi vysvětlila, že ohrožuju zdraví své i celé rodiny, a nohu vztekle mrštila na střechu garáže.

Srnčí hnát tam smutně spočíval a moknul do chvíle, kdy mnou prostoupila neodbytná myšlenka, že pokud ji nějak ze střechy dostanu, mohu si pořídit báječnou věc: když stáhnou z nohy kůži, vznikne krásná kožená podložka na malé věci (tenkrát jsem říkal „minivěcičky“). To jsem provedl. Při proceduře se kůže se srstí trochu potrhala, ale podložka byla na světě a několik dní jsem ji radostně užíval. Kouzelný čtverec srsti smrděl, ale já nic necítil a byl jsem šťastný.

Konec přišel brzy, byl hořký a doprovázel ho druhý výprask.

Ty čtyři věci – srnčí nohu, srnčí kinžál, srnčí tužku a srnčí stolní podložku – někdy vídám ve snu. Přeskupuju je, skládám z nich obrazce, srovnávám je podle velikosti, důležitosti nebo krásy. S touhle malou starou sbírkou bych se jednou rád shledal.

Poznámka o houbách

*A křemenáče: zbytky jehličí
a slizu na klenutých hlavách;
vidíš je z hnijících struh, zpod smrčí,
z vlhké tmy za světlem se dávat.*

*Rozkošní, vonní, mechem pokrytí
kozáci šedohnědí stranou,
na štíhlých nohách, celých skvrnitých,
krůpěje letních lesů planou,*

píše Vladimír Nabokov. Už podzimních, dodávám. Doposud plná kukuřičná pole (živá poštolka nad vycpaným lánem, paní profesorko) leží v rozvodněném slunci. Dokořán otevřený horizont uzavírají cizí lesy; každou chvíli se některý z nich utrhne, tryskem vyrazí přes hnědou záplavu (zpod kopyt válečníka vybuchuje kal) a zaútočí na okno kupé. Zelená vřava prošitá zelenými šípy, jejichž zelené dráhy se stáčejí k neviditelnému terči někde před lokomotivou, ale nikdy ho nedostihnou. Jakmile si oko zvykne, odhalí místo šípů zelené nábojnice jen o něco menší než užaslé vagony, řetěz obludných khaki bomb s ostrými hroty. Pak se válečnická opona rázem rozhrne a všichni účastníci sbírají sílu k dalšímu boji (zvláště statečná obloha, co se vzpamatovává kolem nízkého slunce, stojí v tu chvíli za pozorování).

Letos jsem nebyl. Ani loni. Skoro nechodím, co babička umřela. Nečekané potíže s převzetím a navázáním. Mám přitom dobré návyky.

Vyřídím brzy, kdy zrak přesně zaznamenává o něco pomalejší lesk hnědých hlav panských. Kdy samet jiných hřibů měkce tlačí a brzdí bloumající oči. Jak přibývá průsvitů a suchého a osvětleného jehličí, cítím stejně silně jako tenkrát, že všechno skončilo, je po lovu. Trávím spoustu času s lesními vstupy a čelními schodišti z kamenů a kořenů, pod oranžovými kmeny borovic. („Když vcházíš do lesa, musíš už mít v košíku aspoň jednu houbu.“) Vyhýbám se krásnějším lesním partiím s vývraty, vysokou travou a potokem, vynechávám mechové světliny. („V moc pěkném lese houby nerostou.“) Obloukem obcházím jiné houbaře anebo se jim schovávám. Nemám je rád a nikdy je nezdravím. („Dobrej den jinýmu houbaři – největší chyba, jakou můžeš udělat.“) Párkrát se vrátím na místo, které jsem už prošel.

A tak dál. Ale planí to a roste stejně chybně jako jabloně s malými plody v horní zahradě (dolní se jakžtakž drží): znejistěl jsem a už dávno nesbírám masáky, její nejoblíbenější; u nalezeného poddubáka pokládám na zem košík i nůž, sedám si a kouřím – očima hledám a nacházím celou rodinu, a když vstanu, všichni příbuzní nenávratně mizí, znovu si sedám na stejné místo, ale nepomáhá to; potloukám se po lese, házím před sebe šišky a větve a jdu směrem, který mi ukážou, a „naše místa“ nechávám bez povšimnutí; zastavuji se u krmelců a kouřím i tam. Kdy jsem měl naposledy s sebou košík?

Návrat z lesa s plným košíkem – z kolika věcí a činností se to skládalo? Z babiččiných obav, kde jsem tak dlouho; z údivu (kdo byl doma, musel být u toho) a dlouhého probírání každého kusu; z papírem vyskládaných plechů, na něž se plátky kladly spořádaně podle velikosti (jak připomínaly entomologické krabice s jednou čeledí, paní profesorko); z oloupaných klobouků růžovek, co vypadaly jako vyřezané z bílého dřeva; z tvých prstů polepených

modrými slupkami; z několika dokola vyprávěných historek; z nože, který rychle odkrajuje červivé maso a zastaví se až na tvrdé zdravé noze.

Nezvedám oči od země, pořád ještě hledám houby, ale nesbírám je. Pravidla se propadla a nemám jiná pravidla. Když nejsem v lese a chtěl bych být, zdá se mi, že se pravidla jen proměnila; ale uvnitř, po ránu mezi stromy, je jisté, že nemám nic nového.

A žádné básně o houbách to nezachrání.

V půjčovně kánoí

Nejdřív to s mámou, a pak zas Adéla a její mladé slabé srdce – Timo se cítil unavený a jednoduše popletený. Jediné, co mu tohle léto jakžtakž vycházelo, bylo celé dopoledne spát a pak jít na ryby.

Dnes, cestou k řece, posetou starými kalužemi, co ani ve vedrech nevysychaly a unaveně čekaly na příští déšť, do něho vrazil uříčený majitel půjčovny kánoí.

„Tak to bysme měli, tak to bysme měli,“ opakoval dokola a třeštil na Tima oči.

„Co?“ zeptal se.

„Takový dva grázlíci – přesně vím který – mi vypáčili půjčovnu, hajzlové zasraný. Ale jednoho z nich chytli chlapi v kiosku na kurtech. Letím tam, policajti už jedou.“

„Aha,“ řekl Timo. „A co ukradli?“

„Já nevím, asi vesty a asi pití a nějaký nářadí. Sekačka tam je. Ale rozflákali mi všechny lodě a pádla, kurvy. Celý molo. Rozflákali úplně všechno.“

„Aha,“ řekl Timo. „Mám něco dělat?“

„Ani ne. Běžte se na tu spoušť podívat,“ odpověděl majitel půjčovny a zmizel.

Půjčovna kánoí – vlastně pár věcí na vždycky perfektně posekaném břehu. Bleděmodrá dřevěná bouda, do níž se ve třech řadách poskládalo devět lodí, opodál domek s plovacími vestami, pádly, kanystry a sekačkou, který zároveň sloužil jako pokladna a nástěnka s všemožnými pokyny, dál molo, stará vrba a jedna jediná chatrná šatna. Všechno rozmístěné ve vhodných vzdálenostech, stíny se tady pokaždé střídaly s rozzářeným trávníkem

jak na šachovnici. A na protějším břehu, za nehybnou řekou, dvě vily s červenými terasami orámovanými borovicemi. Každému se tu líbilo. Každý si pomyslel: krásné místo.

Teď byla branka dokořán a za ní zemětřesení, majitel Chvojka nepřeháněl. Škumpy u vchodu zlámané a pahýly podupané. Zámek u domku rozmlátili sekyrou. Těžká vrata boudy ležela na zemi, zloději je vysekali ze zámku i z pantů. Bouda pro loď byla prázdná, všechny kánoe se povalovaly kolem dokola, dvě plavaly břichem vzhůru ve vodě. Mezi tím kusy pádel, kýble, lodní sedátka, mycí houby. A nepochopitelné množství rozházených čistých bílých papírů. V kánoích vyvlečených na vodu se černaly díry; těchhle si Timo všiml jako první, protože slunce na řece prohlubovalo jejich černotu – když si pak prohlédl ostatní loď, zjistil, že proděravělé jsou všechny. Sešel k molu. Úvazní sloupek byl vyvrácený a některá prkna napůl vypáčená z vrutů. Pod molem se pohupovala zavařovací sklenice s rozpustnou kávou. A bílé papíry.

Blížilo se poledne, dělalo se čím dál větší vedro. Asi by mohl odejít, ale nebyl si jistý. Posadil se do stínu a čekal. Přelétaly volavky, děravá břicha lodí se leskla ve slunci a papíry ležely na trávníku, nic se nehýbalo, majitel se nevracel. V jednu chvíli zaslechl houkání policejního auta, nejspíš už jedou, řekl si a vstal – ale zvuk sirény se nepřibližoval a po tom, co ho na okamžik přehlušil vlak z druhého břehu, se už neozval. Timo seděl uprostřed roztrískané půjčovny a čekal. Nikdo nepřicházel. Chtělo se mu spát, usínal. Nemůžu tady přece usnout, pomyslel si a znovu se zvedl.

Sebral způsobně pár papírů, ale úklid, napadlo ho, asi teď není nejlepší nápad. Rozštípanými dveřmi vlezl do domku. Zaskočilo ho, jak je prostorný: říční chatka, kajuta, kam se krom židle a stolu a spousty náradí vmáčkli i dřez, příborník s vytaženými zásuvkami, plný nádobí, a špinavá rozházená postel. Na stole štos papírů,

tužky. A mrtvé mouchy, záclonky, hrnek s kávou, kabát nad postelí. Bylo tu dusno. Timo se posadil na postel, do tmy, do páchnoucího prachu, do paprsků, které sem pronikaly prkny, a zíral, co prach, tma a světlo dělají s věcmi uvnitř.

Střídal se pořád dokola, měnily si pozice, kradly si objemy a skupenství. Bílé papíry se drobily a snášely se na hrnek s kávou, obnošený pruh světla visel na stěně a kabát se někde v prostoru smutně rozsvěcel a pohasínal. Stůl se proměnil v stín a tužky zazářily v černém vzduchoprázdnu. Stěny byly poseté divnými předměty z paprsků. Proč tu proboha takhle okouní, pomyslel si, ale to pomyšlení hned vystřídala představa, že kdyby něčí ruka chtěla odhrnout záclonu, plnou suchých pavouků a křídel, prošla by příborníkem a nesetkala se s ničím.

„Tady je ten druhý! Kurvo jedna, co jste to udělali?“

„Zvedej se!“ řekl někdo druhý.

„Co?“ zeptal se Timo.

„Zvedej se! A švihem,“ opakoval.

„Je to on, obcházel si to tady už aspoň tejden,“ ozval se první hlas.

„Co?“ řekl Timo.

Nad ním stál majitel půjčovny s policajtem.

„Co jsem obcházel? Vždyť jsme spolu před hodinou mluvili, pane Chvojko,“ odpověděl Timo.

„Ty čuráku, pro tebe nejsem žádnéj pan Chvojka,“ zaječel majitel. „Co jste si mysleli, že tu najdete? Proč jste všechno roztřískali? Z jakýho důvodu, ty grázle jeden? Co se tady rozvaluješ na mé posteli, kurvo...“

Vmžiku vjel Timovi oběma rukama do vlasů a začal ho rvát z postele. Policajt skočil mezi ně.

„Uklidněte se, prosím vás. A ty okamžitě vstávej a jdeme. Jméno?“

„Jaký jméno? Zbláznili jste se? Tady pan Chvojka mě sem sám poslal,“ řekl Timo.

„Jak se jmenuješ?“ opakoval policajt.

„Přestaňte s tím tykáním. Pan Chvojka mě zná. Pane Chvojko, vždyť jste mi předtím řekl, že vás vykradli, abych se sem šel podívat.“

„Co to meleš, kurvo zkurvená,“ zařval majitel a švihl Tima do obličeje rybářským prutem, který se mu bůhvíjak ocitl v ruce.

Policajtovi v tu chvíli došla trpělivost a vmžiku provedl několik věcí naráz: kopl majitele do ruky s prutem a zároveň mu vrazil strašnou facku, která ho poslala do tmy mezi nářadí, a vzápětí, jako by to celé byl jeden dlouhý pohyb, naklekl na Tima, zkroutil mu ruce za záda a připoutal je ke kovové pelesti. Pak vyskočil, vytáhl majitele půjčovny z temnoty, hodil s ním do židle u stolu a postavil před něj plastovou misku, do níž odkapávala krev z rozražené dásně.

Sedl si vedle, vzal jeden z čistých papírů a něco na něj psal. Po tvářích mu tekla pot. Dopsal, papír složil a zastrčil do náprsní kapsy. Zadíval se na majitele půjčovny, který mlčky seděl nad miskou a poslušně dbal o to, aby krev dopadala přesně do jejího středu.

„Tu krev si vezme s sebou,“ řekl a popadl majitele, jenž poslušně oběma rukama sevřel misku, za límec a táhl ho ven. Ve dveřích se otočil.

„Nemysli si, že tady budeš spát. Vypadni odtud.“

„Musíte mě přece rozvázat,“ hlesl Timo.

Policajt byl pryč. I s majitelem půjčovny. Timo zaslechl houkání policejního auta. Nejspíš už jedou, řekl si a prudce se zvedl – ale zvuk sirény se nepřibližoval a po tom, co ho na okamžik přehlušil vlak z opačného břehu, se už neozval.

Vymotal se z domku do prudkého slunce a došel ke břehu, k molu. Trochu narovnal vypáčená prkna, podrážkou jakžtakž

zarazil ohnuté vruty a sednul si zády k řece. Bylo to jeho oblíbené místo. Vysoký břeh se dvěma mladými vrbami, jejichž stín nestál za řeč, podrústal z vody travami a rákosem a slunce sem po celý den po řece posílalo nekonečný pás pruhovaného světla. Světlo se loudalo po zeleni, zrychlovalo a zpomalovalo, a do něho svým rytmem vrážela šidélka. Dotýkala se listů trav a květů svlačců, pářila se jakoby přichycená ústy ke stvolům a vrby nad nimi obracely listy stříbrným rubem vzhůru. Křišťálové šídlo to sem tam zkomplikovalo, prolétalo tím místem sebejistě a rušilo nerozhodné tmavomodré plátky motýlic, které – Timovi se to vždycky líbilo – tak nějak zdržují svět.

Seděl na molu a civěl před sebe a sledoval jednu motýlici, která se pustila dál do zarostlé hloubky břehu a usedla, a on naráz uviděl, že sedí na oku, které se na něj upřeně dívá. Sjel o kus dolů a v zelených travách se před ním zjevil obličej se dvěma očima a čepicí s kšiltem dozadu. A pod vyděšenýma očima drobná postava po pás v řece.

„Aááh,“ vykřikl.

„Hááh,“ vykřikl ten druhý.

Timo vyskočil z mola a utekl z půjčovny kánoí.

Šídla a motýlice

Letos je nějak málo modrých motýlic. Jindy tu jedna ruší druhou, zvedá ji z listu ostřice, klikatě pronásleduje. A vzápětí obě všechno pustí a složí křídla na jiných, od sebe vzdálených listech. V jiných letech se modře začouzené a opálové motýlice tísni nad jedním stonkem, nestrkají se, jen se tak proplétají, protahují, mírumilovně o sebe mnou. Letos nic. Sem tam nějaká samotářka, co nemá chuť se předvádět.

Přesto sem, do zrušené půjčovny loďek, chodím skoro každý den. Když mi to nevyhází, vidím sám sebe na molu. Zády k řece, s cigaretami. Sleduju, jak se ke břehu zarostlého vodními travami a kosatci a vrbovými nálety přiřítilo šídlo a stojí. Stíny vln jdou vzhůru břehem, přecházejí přes jeho vodorovná křídla a podobají se stínům kovového zábradlí plného spirál a ozdobných železných výhonků. Přepychové staré schodiště ze zeleného mramoru, se světlešedým zábradlím, celé v prudkém poledním slunci, jež občas některá místa na vteřinu promění v tmavomodré a žluté drahokamy, které na schodišti někdo vytrousil.

Aha.

V tom to není. Kdyby to místo bylo jen krásné a teskné a tak snadno se něčemu podobalo, byl bych klidný. Mramorové schody s šídly a motýlicemi bych mohl pozorovat s kýmkoli a nestyděl bych se: popisoval bych druhému, co vidím, čemu všemu se podobají, a klidně vyslechl jeho popis a přirovnání. Jakmile ale myslím na molo a břeh v dávno zavřené půjčovně, nejsem klidný ani trochu. A když tam doopravdy sedím – uprostřed toho všeho, co nevím, co je, nejspíš nic, ale není to jisté –, přeju si, aby nikdo nepřišel,

jsem nervózní už jenom z možnosti něčího příchodu a nahlas si předříkávám, co řeknu. Na tom molu nikdy nejsem klidný. Proč mě to sem tak táhne?

Vynořují se mi – když zaberu – dva obrazy. Nejdřív hustá spleť vrbových kořenů nad vodou, kterou mi kdysi ukazoval otec. Vyprávěl mi, jak v dětství chytal pstruhy tak, že zabořil obě ruce až po lokty do kořenů, roztáhl prsty a čekal, až mu do nich pstruh sám vklouzne. Pak vši silou sevřel, se zatajeným dechem pomalu „vymanévroval“ ruce z kořenů – a pstruh byl jeho. Otce jsem vídal málokdy. Proto si pamatuju všechno, co mi řekl. A všechna jeho slova mají pokračování, které jsem si nejspíš vymyslel. Jednou místo pstruha „vymanévroval“ z kořenů vrby velkou štika. Báł se ji pustit, ani se neopovážil povolit křečovitě sevřené prsty a rovnou z vody se rozběhl s rybou domů. Ale na poli, přes které musel, sebou štika mrskla a vysmekla se. Když ji chtěl znovu sevřít, pokousala ho na obou rukou, skoro mu ucvakla prst. Krev crčela. Co bylo dál, nevím.

Druhý obraz: jsem na rybách s babičkou. Chodit na ryby s babičkou nebyl můj nápad, ale její. Co kdybych se utopil? Babička stála na břehu. V jednu chvíli ukázala na hejno motýlic a prohlásila: „Plácají se životem jako my.“ Příliš dobře jsem tomu nerozuměl. Vzpomínám si, že mě zarazilo to „my“, že se mě to tak jednoznačně týká. A taky že jsme na tom s babičkou úplně stejně...

Sedím na molu a kouřím, nemyslím ani na schodiště, ani na pstruhy, ani na babičku; nepřirovnávám, ani nevzpomínám. Přeju si, aby nikdo nepřišel a abych měl zítra na půjčovnu čas. A potom už ani to. Jenom šídla a modré motýlice, kterých je letos málo.

Včerejší příjezd

Vracím se do rodné vesnice na nějaké kulaté výročí. Od babiččiny smrti sem jezdím jenom na kulatá výročí. Anebo když někdo umře. Včerejší příjezd má oba důvody. Čeká mě pohřeb a hned po něm smutný řízek na smutné oslavě ve smutné hospodě. A prázdná chalupa. K tomu všemu je srpen, neděle léta. Koupání končí, vlastně už skončilo. Včerejší příjezd vypadal takhle:

M. mi do autobusu napsala, že jí zase praskla záda. Sto třicet stránek překladu udělalo své. Kdybych se ozval, nepracovala by tímhle tempem. To byla moje interpretace. Ale její zpráva asi nebyla výčitka.

Vystoupil jsem na rozlehlou návěs a vydal se oklikou k chalupě. Blaník byl ještě níž než obvykle. Na stromech, které se zuboženě vykláněly z první stránky, rostly malé a špatné švestky, jejich listy byly zplihlé, pokroucené a plné kazů. Plody se jim podobaly, vypadaly jak zaprášené modré listy. Švestky spadané k plotu pod strání nebyly otevřené ani nahnílé a nebyl na nich žádný hmyz. Zahnul jsem branou pivovaru k rybníku. Ta nádrž obehnaná betonovými kvádry a červeným trubkovým zábradlím byla špinavá jako vždycky a u stavidla se jako vždycky strkali dva nebo tři leklí kapři. Vysoko nade mnou stála západní stěna zámeckého nádvoří a v jejím středu flek restaurované omítky s psaníčkovým sgrafitem. Skvrna byla tak malá, že jen jeden renesanční obdélník byl úplný.

V zámku se rozbíhala pouťová zábava, smrákalo se; dopoledne odhalený pomník místnímu dobrodinci svítil do šera. V obou hospodách večeřeli rodáci. Po rynku šel bratr mého nevlastního

otce (ani nevím, kolik let mrtvého) a vedl pod paží tlustého slepce, mého někdejšího nevlastního bratra; nepoznal mě, nebo dělal, že nepoznal. Otočil jsem se za nimi, mířili k zámku, nevlastní bratr s bílou holí, v zrcadlových brýlích, v rozvážném záklonu slepců. Jeho průvodce do něho něco hučel, asi ho přemlouval k návštěvě té slavnosti, která si jeho přítomnost spíš nezasluhuje, ale pro jednou je možné udělat výjimku a trochu si povolit. Šel jsem nahoru, obešel hřbitov a vracel se na náměstí. U cesty přidrátovali šipku s nápisem CESTA RODÁKŮ II. Pevné cesty rodáků, příroda rodáků. Jak z toho ven?

Odjedu k jediné tvé pohodlné poloze, nebudeš dělat nic, všechno bude na mně. Svlíknu tě a moje tělo zůstane daleko od tvého a ty s tím nic neuděláš, protože každý pokus o přiblížení tě nesnesitelně zabolí. Vzdáš to, přijmeš, a až se ti zasunu do úst, nevezmeš mě do ruky, ačkoli bolest už udělala místo slasti a dokázala bys to.

Napsal jsem venkovský sen M. do telefonu, opatrně a stručně; odepsala, že to moc chce.

Pak teprve jsem odemkl dveře.

Můj první králík

Stmívalo se, venku se ženili všichni čerti, ale v loveckém srubu bylo útulno. Kamna hučela, petrolejka se snažila, z promočeného oblečení stoupala pára a každý mlčky a beze spěchu dělal, co uměl. Erik upekl brambory, osmahl hrášek a nakrájel včerejší studené hovězí na tenké plátky. Barnabáš uvařil kotel černé kávy. A já, nejlínější z nás tří, jsem otevřel láhev rumu a nalil tři pořádné hrnky. Kolem stěn se až do stropu vršily balíky vydělaných rosomáčích kožešin. Lovili jsme už dvacátý den a výprava se chýlila ke konci – přesněji, kdyby Erik nebyl od přírody nenasytný, mohli jsme být už dva dny doma. Ale nic jsme mu nevyčítali. Věděli jsme, že má z nás nejlepší mušku a s kůžemi to taky dovede nejlíp – a vidina tučného výdělku, o němž si jiné lovecké výpravy mohly nechat zdát, byla příliš sladká. Vedle kamen visela zastřelená liška a z čumáku jí pomalu odkapávaly tlusté kapky krve. Z dlouhé chvíle jsem je začal počítat, a zrovna když se o zem rozplácla sedmá, ozvalo se ostré zaklepání na okno.

Erik se natáhl pro kulovnici. Barnabáš tiše položil hrnek. Já – jmenuju se Petříček, těší mě – jsem neudělal nic, co by stálo za řeč. Myslím, že jsem se ani nepodíval tím směrem.

Pak se Erik zvedl, prudce otevřel okno a vrazil hlaveň do tmy. Ale byl to planý poplach: objevilo se rozložitě jelení paroží, pak obrovská jelení hlava a čtrnácterák, kterého jsme před pár dny zahlédli na zadní planině, upejpavě zamrkal v okně a řekl:

„Dobrý večer, pánové. Tak prosím.“

A s hrozným lomozem vtáhl paroží zpátky do zimy a začal se u okna složitě otáčet a nastavovat tak, abychom měli jeho srdeční komoru před sebou jako na dlani.

Erik zlomil pušku, otráveně odfrkl a zahučel:

„Hele, máme za sebou těžkej den a ještě jsme nevečeřeli. Navíc si chceme povídat. Přijď zítra.“

Ani nečekal, co ten kapitální kus na to, a zabouchl okno.

„Nemá co dělat, tak votravuje.“

„Přesně,“ souhlasil Barnabáš.

„Petříčku, víš, že seš dneska na řadě?“ řekl zas Erik.

„Jo, ale jsem unavenej,“ odpověděl jsem.

„Neuznává se. Spušť,“ houkl Erik.

„Tak dobře,“ vzdychl jsem a poslušně spustil. „Otce jsem nepoznal. Vypařil se, když mi byly tři. Matka měla spoustu podivné práce ve městě. Vychovávala mě babička Anežka ve vesnici, která se jmenuje Louňovice pod Blaníkem. Dědeček umřel dřív, než jsem se narodil. Byl jsem odjakživa tlusté a tiché a uzavřené dítě. Babička mě nikam nepouštěla. Když jsem zrovna nejedl (a jedl jsem v jednom kuse) nebo nespál (v manželské posteli s babičkou, mimochodem), poplakoval jsem se po zahradě, ve stodole a na půdě. Dál jsem nesměl, i kočky měly víc volnosti. Vesnickým dětem jsem byl pro smích. Povídal jsem si nahlas pro sebe, pořád. A když mi bylo osm, začal jsem mrkat – a s mrkáním chodit k venkovskému lékaři, který mě ponižoval.“

Jednoho dne jsem na půdě, kde jsem trávil čas nejraději, mezi prázdnými pytli objevil zrezivělou vzduchovku. Neměl jsem ale žádné broky ani diabolky, tak jsem střílel pšenicí. Zhotovil jsem si terče a hodiny a hodiny trávil tajným střílením pšeničných zrn na temné půdě. Střílel jsem do všeho, do pytlů se šrotem pro slepice, do igelitových sáčků napnutých připínáčky, do kelímků od jogurtu i do uschlých svatebních pugétů, které tu visely na zpuchřelých šňůrách. Párkrát jsem pšenicí prohnal naši kočku. Hrál jsem si sám se sebou na boj deseti indiánů s pěti kovboji. Střílel jsem vestoje, vleže, vkleče, od pasu i přes rameno, s pečlivým mířením i bez.

Postupně se ze mě stal obstojný střelec. Zasáhnout minci postavenou hranou na vysoký trám byla hračka. Trefit od boku voskovou svíčku jakbysmet. Po roce pilného cvičení se mi podařilo vyměnit zapalovač za plnou loveckou patronu značky Sellier & Bellot. Vysypal jsem z ní broky a poprvé jsem měl opravdové náboje (pamatuju se, že jich bylo dohromady sto padesát dva, ale některé byly malé a propadávaly hlavní). Nějakou dobu jsem na půdě trénoval s broky, a když jsem vyčerpal všechnu fantazii ohledně terčů, cílů, poloh a způsobů střelby, vymyslel jsem plán. Zastřelím ptáka.

Už večer jsem si připravil vzduchovku a broky ke kočičí díře, která vedla do zahrady. A když se začalo rozednívat, oznámil jsem babičce, že musím na velkou (v chalupě byl jen kýbl na noční močení) a vyrazil.

Ach, jako by se to odehrálo dnes, teď: je pět ráno a je mi osm, stojím v pyžamu na zahradě, u oka vzduchovku nabitou opravdovým brokem, mám strašně málo času a – nevím, do čeho střelit. Nikde ani ptáčka. Vtom si všimnu, že jeden z králíků v králíkárně stojí hned u dvířek a čichá k pletivu. Víím, že tohle nesmím, ale přesto zamířím (jen ledabyle, jen tak, vždyť to nic není, stejně je tam to pletivo a brok králíkovi přece neublíží!) – a vystřelím. V tu chvíli se stane něco hrozného: králík příšerně piští, piští na celé ráno, na celou vesnici, rozběhnu se ke kotci a vidím, že králík leží na zádech, všechny čtyři nohy se mu cukají v křeči a z oka mu vytéká hnědozelený hlen. Ostatní králíci kolem něj běhají v panice kolem dokola. Házím vzduchovku do trávy, upaluju zpátky do chalupy, tečou mi slzy, tahám babičku z postele a křičím pořád to samé:

„Babi, babi, já ho zabil, já ho zabil!“

Když Anežka, celá spletená a vyděšená, zjistila, co se stalo, nejprve králíka, který pořád ještě nebyl mrtvý, bez jediného slova zabila ranou do týla. Holí. Potom mlčky zajistila zbraň a střelivo.

A nakonec mě bez řečí přehnula přes koleno a před králíkárnou mi dala poprvé a naposledy na zadek. Holí. Tou samou. A to tak, že jsem si skutečně nemohl sednout. Nikdy dřív ani později, věřte mi, jsem takový výprask nedostal. Takový byl můj první lov, kamarádi.“

Polknul jsem a odmlčel se. Ve srubu zavládlo hrobové ticho.

„Ty naše chuděrko,“ ozval se po hodné chvíli Erik. „Ještě že nás máš.“

„Přesně,“ řekl Barnabáš.

Kůň a ryby

Od sedmi do čtrnácti let jsem především jedl a četl. Tyhle dvě činnosti jsem v onom období neprovozoval naráz pouze tehdy, když mi to bylo zakázáno. A raději dvakrát zakázáno. Situace, kdy se blížím k nedělnímu stolu s knihou v ruce a matka mě zdaleka posunky posílá zpět a ve vzduchu prstem knihu přeškrťává, se neustále opakovala. Četl a u toho a nad tím žvýkal a hltal jsem tedy především ve svém dětském pokoji. Jeden z mých prvních velkých čtenářských zážitků, kniha Prérií pádí kůň, je i po letech spektakulárním herbářem cákanců pomerančové šťávy Zeus nebo Pompela, salámových průsvitných skvrn, čokoládových šmouh, hnusných kydanců biokysu a fialových klikyháků hanáckého salátu. Není vzácností objevit mezi stránkami zlomek suché mandarinkové kůry. Antologie Prérií pádí kůň byla mou biblí a díky stopám po jídle a pití na každé druhé stránce taky jako bible vyhlíží.

Je to kniha amerických příběhů, povídaček a delších anekdot: černošských historek, indiánských příběhů a vidin. Antologie krátkých hororů a šibalských taškařic, kde Enšpíglem je farmář. Kovbojských příběhů s tajemstvím a půlstránkových skvělých nemsylů. Četl jsem ji pořád dokola; ještě dnes si dobře pamatuju na chvění, které se mě zmocňovalo, když jsem zjistil, že mě za chvíli čeká silná série: dvě nebo tři nejoblíbenější dvacetkrát přečtené povídky za sebou.

Ta kniha obsahuje barvitý návod, jak žít bez práce; malé básně v próze, které se týkají větru a už ničeho jiného. Lovecké historky, které se v průběhu vyprávění změňí buď v mikrothriller, nebo v bohapustou legraci, v níž je zesměšněn čtenář i žánr. Všední

příběhy o přesolených nákypech, psech, kteří nesmí do vlaku, nebo kachnách ukradených z trouby. Líbilo se mi, že příběhy mají různou délku, odstavcové příhody střídají delší povídky, v jednom kuse se proměňuje styl a řeč – když to čtete, máte pocit, že jste mezi stovkou vypravěčů, každý je jiný, ale mají jedno společné: jsou sympatičtí, nenudí jiné ani sebe a jdou na všechno s chutí a přímo.

Nejraději jsem měl (a asi dosud mám) hrůzostrašnou historku Žlutá stuha, co bych vám nejraději vyprávěl. Ale sloupek je sloupek – a tak jen řeknu, že ta povídka je o chlapci Janovi a dívence Janě, kteří spolu vyrůstají – a Jana má na krku vždy a všude žlutou stuhu. Pointa je děsivá a otázka, zda ta stužka byla taftová nebo sametová (žlutý samet, panebože!), zůstává bez odpovědi dodnes.

O druhou knihu, o níž chci psát, jsem dávno přišel, už ani nevím, jak vypadala – pod přebalem měla modré plátno a na něm černé palmy, víc si nepamatuju. Napsal ji jakýsi polský přírodovědec, jméno jsem už taky zapomněl – a nebudu ho teď hledat. Ta knížka se jmenovala Ryby zpívají na Ukajali. Vyprávěla o tom, jak vědec z Varšavy jede do Amazonie (asi do Peru nebo kam), kde střílí a vycpává zvířata pro přírodovědné muzeum. Miloval jsem to jeho neustálé zabíjení překrásných zvířat, jejich dovedné popisy, stopování, střílení, kladení pastí, stahování a vycpávání. Vzrušené líčení toho všeho. Asi tam toho bylo víc, autor asi mluví také o lidech, zvycích, zaznamenává nějaké rozhovory, možná vzpomíná na Polsko a muzejní provoz, nějak uvažuje o své práci, nevím – mně v paměti uvízlo jenom tohle. Zvláště krutá i křehká je historie se střílením kolibříků. S jejich lovem mu pomáhá domorodá dívka Mercedes (peruánská Lolita): ta dívka mu přináší desítky zastřelených ptáků a v očích jí září „zelené smaragdy očí

vznícené zabíjením“. Tohle je dost možná přesná citace. A možná tam ta věta vůbec není. V každém případě mezi nimi dojde ke zvláštnímu rozhovoru, který se týká krásy, dospívání, zabíjení a vzrušení všeho druhu. Také si celý život nesu v paměti některé popisky pod fotografiemi v té knize. Dnes už si vzpomínám jen na některé. Ale pořád jich je dost:

Pod fotografií ještěra kupříkladu stálo:

„Pocituji silné vzrušení, když zpozoruju na stromě více než metrovou ještěrku leguána.“

Pod jinou fotkou bylo:

„Výhružně zdvižené přední nohy kudlanky trčí ve vzduchu, jako by strašlivé ostny vznášely upíří modlitbu za smrt oběti.“

Nebo pod fotografií orchidejí:

„Celá rodina orchidejí ční jako příkrčení miniaturní tygři.“ To je jak úryvek z modliteb některé z předkolumbovských kultur.

Ryby zpívají na Ukajali je kniha o zářivé kráse a smrti, škola pestrého a nadšeného popisu, jehož objekt vzápětí navždy zhasíná, a poněkud krkolomných úvah nad tím vším. Myslím, že od přečtení toho cestopisu si myslím, že je – alespoň pro mě – lepší hodně pozorovat a méně přemítat. Dnes to provozuju ve velkém.

Zcela věrná zpráva o tom, jak bylo 15. ledna roku 2019

Nebyl jsem včera ráno v Chuchli, ačkoli jsem tam být měl. Ale všechno zrušili, a co nezrušili, na to zapomněli, do toho někdo onemocněl, jinému onemocněl někdo jiný – zůstal jsem zkrátka doma. Sám. Všichni odešli přesně ve chvíli, kdy mi rušili Chuchli.

Překvapený, nepřipravený, nerozhodný – a tím vším nejasně otrávený – jsem se šel holit. Při holení jsem jako vždycky myslel na totéž, ale dnes jsem na totéž myslel dlouho a zevrubně, neodbyl jsem nic, všechno nechal doběhnout volným tempem do úplného konce.

„Totéž“ má už mnoho let dvě části: v úvodu holení myslím na malíře a šéfredaktora slavného časopisu Revolver Revue Viktora Karlíka. Moje manželka se kdysi naráz zadívala do jeho třídeního šedočerného strniště a jeho krátce stržiených černošedých vlasů a později velice pochválila ten vzájemný poměr zbarvení, délky, hustoty a tak dál. Od té doby se mi Viktor Karlík zjevuje při každém holení: dnes měl na sobě černou košili, nespěchal, jeho nepřekonatelně sesekané strniště bylo pepřově matné a perleťově lesklé. Jak ho jen ještě lépe popsat? Vypadalo to, jako by se jeho vous skládal z různě poskládaných průhledných či průsvitných lupenů.

A já poctivě drtil vlastní vous, co nic nepřipomínal – dokud mi do mysli nevstoupil druhý díl mých utkvělých myšlenek při holení. Po Viktoru Karlíkovi se mi pravidelně vybavuje souvětí básníka Petra Krále. Souvětí zní: „Když se dívám na film, v němž se někdo holí a z nějakého důvodu holení nedokončí, nemohu se pak zcela

soustředit na zbytek filmu a bez přestání myslím na to, že HOLENÍ NEBYLO DOKONČENO!“ Převaloval jsem ta slova jako vždycky ze strany na stranu a představoval si různé možnosti „nedoholení“ (půl knírku; jedna kotleta; husté a dlouhatánské vousy na krku atd.). Potom jsem přešel k důvodům: vypnutí proudu; strašlivý výkřik nahé ženy ze sousedství (proč je nahá, vážně nevím); kámen, který rozbije zrcadlo na tisíc střepů; matčin telefonát; loupež, vraždička; konec celého světa nějakým rafinovaným způsobem. Pak jsem v mysli probral několik filmů, které jsem v poslední době viděl a vzpomínal na scény s holením a koupelnou a zbraněmi a událostmi, jež mění osudy mužů mého věku. Tak jsem holení velice zvolna dokončil.

Bylo skoro poledne. Vypravil jsem se na záchod.

Na záchodě můj pohled jako obvykle utkvěl na jednom širším místě mezi dlaždičkami blízko rámu dveří. Leží tam velice krásný malý profil. Nevím, zda patří muži nebo ženě, není to zřetelné: podobá se trochu Anně Achmatovové, jak ji z profilu namaloval Amedeo Modigliani, a trochu hlavě na reliéfu z období Etrusků (jestli něco takového existuje) a částečně také jeskynní kresbě. Zobrazená hlava je vznešená, podlouhlá a jednoduše krásná; mezi horním rtem a nosem má podivuhodně rozlehlý elegantní prostor, který portrétu dodává výraz vytržbeného pohrdání. Konal jsem svou potřebu a jako vždy se nemohl na tu pravěkou androgynní etruskou Annu Andrejevnu Achmatovovou vynadávat.

Den pokročil a já se vydal zpět do koupelny. Při sprchování jsem si jako pokaždé prohlížel prasklinu ve vaně, která se podobá volavce – je brilantně načrtnutá ostrou šedou tužkou, skoro jedním tahem, a je v ní tolik vzduchu a lehkosti! Volavka prolétá bílým vzduchem a pod ní stojí moje nohy, po nichž teče horká voda. Zpíval jsem si k tomu Krylovu Karavanu mraků, kterou si

zpívám pouze a jenom při sprchování – ale zato vždycky. Je fakt, že jsem se třicet let ani jednou nesprchoval bez slunce, který je zlatou skobou na obloze přibitý. A vždycky si také snažím vzpomenout proč, ale přemýšlení – při němž se mi vybavuje starý hotelový pokoj, rok 1989 a nějaké české maloměsto – nikdy nedotáhnu. Ani dnes ne.

V zámku dole zarachotily klíče – to se vrací ze školy moje nejmladší dcera.

Doufám, že se mě nezeptá, co jsem celý den dělal.

Lovci perel cestou z práce

Dvacet let žiju na malém městě poblíž velkého města. Moje maloměsto je pěkné, máme tu řeku plnou říčních škeblí a její břehy, dva staré velké zanedbané hotely, kde si můžete pronajmout hnusný pokoj za pět tisíc na měsíc, máme tu taky vlak, který hřmí podél řeky, a z okna jsou vidět rybáři v maskáčích a s pruty ráže pětáctyřicet a jejich skromná auta zaparkovaná ve vrbičkách. Místo náměstí je u nás nádraží. A místo obyvatel – tři volavky, které teď krouží mezi topoly, a jeden bažant pod náspem, jehož zmoklé peří váhá mezi mědí a zlatem... Jasně, že ne... i lidé tu žijí... Obyvatelé mého maloměsta jsou různí: starousedlíci ve vilách od dobrých architektů, pro které jsou všichni „náplava“; dál chataři v chatových koloniích, pro něž jsou ostatní vzduch, a nakonec zbrusu noví obyvatelé v gigantických nových garážích s velkými domy a s velkými auty. O těchto obyvatelích je obtížné cokoli říct, protože mají u domů vysoké zdi, nosí sluneční brýle a jejich velká auta mají černočerná skla.

Moje žena a já a naši přátelé patříme mezi „náplavu“, která zde touží zakořenit. A koření. I proto jsme před lety založili klub. Otevíráme večer, tak pětkrát do měsíce, jen tehdy, když máme program. Do klubu může přijít kdokoli (zaplatí si jednodenní členství a je to). Program je různorodý: říkáme si, že by měl být lokální a zároveň by mohl zajímat obyvatele velkého města. Někdy tu hraje kapela Zuby nehty nebo Martin Kyšperský, někdy se tu probírá, jak bude vypadat místní hřbitov, až ho zrekonstruují, jindy se tu sejdou místní povídkáři a čtou povídky, jindy zas přijedou finštití performeři. Někdy společně vážeme adventní věnce, jindy

po maloměstě nasbíráme žehlicí prkna a ženy (i muži) přinesou prádlo, společně žehlí a k tomu jim hraje pozvaný DJ. Všechno, co se v klubu vydělá za pití a jídlo, a všechno, co se vybere od členů, jde zpátky: na nájem, na elektřinu a na další nákupy; my, co klub děláme, si žádné peníze nebereme.

Proč o tom mluvím? Tak brzy ráno a v úvahové rubrice? Nevím, nejspíš prostě proto, že občas u snídaně uvažuju, co všechno jsem se za těch pět let za barem naučil. Je toho dost – ale do seznamu se mi nechce. Tak jen tohle: mám teď rád hodně bohaté developery. Tihle muži k nám chodí jen tehdy, když je jejich manželka znenadání seznámí se svým milencem. Přijdou v jednu ráno, všechno mi vyklopí a pak ještě jednou. A jejich historie jsou sprosté, strašně sprosté, protože jejich vypravěči mají hotový názor, definitivní postoj ke každému detailu rodinných lapálií a tragédií. Rád poslouchám, jak proplétají nejdůvěrnější podrobnosti s hotovými převzatými pravdami, jak se kliše mísí s žádoucími těly jejich ztracených manželek. Do baru už se obvykle nikdy nevracejí.

Mám taky rád zelené vdovy, kterých je v našem maloměstě poblíž velkého města opravdu hodně: jedna z nich kdysi překvapivě přislíbila, že nám pro jeden večer vyzdobí klub kožešinami a vycpaninami (protože její manžel, majitel obří restaurační sítě, rád jezdí do Afriky na safari). Plán se zvrtnul, onen večer se s manželem pohádala a on – tak se u nás řeší manželské hádky! – jí sebral klíče od auta a od všech pokojů kromě dětského (o děti je třeba se starat!). Paní mi zavolala, zda bych si pro kožešiny, kůže a trofeje nepřijel sám, a omlouvala se, že bohužel budou pouze z dětského pokoje: v klubu pak bylo sedm lišek, jedenáct kunovitých a lasicovitých šelem, vycpaný vlk a kůže medvěda i s preparovanou hlavou. Všechno to postrílel tatínek a manžel. A jeho manželka plakala celý večer na medvědovi – byla opilá, statečná a hezká. Už jsem ji nikdy neviděl.

A nakonec: mám teď rád barmany, oceňuju jejich práci a všímám si jí. Je půl třetí ráno, na baru sedí poslední host a strašlivě si vylévá srdce. Jsem barman a moje umění spočívá v tomhle: držet se přesně uprostřed mezi netečností a drzostí; být pozorný, neztrácet nit hostovy zpovědi a zároveň ho zvolna a nepozorovaně vyprovázet. Umění nad všechna umění.

Moje maminka říká, že mě ten klub kazí.

Můj jediný kamarád

Moje žena ve vypjatějších manželských chvílích poznamenává, že jedináček vyrůstající s matkou zůstane jedináčkem vyrůstajícím s matkou. „Zamysli se nad sebou...“ říká, „máš nějaký kamarády? Nemáš!“ A jedináček vyrůstající s matkou na to vždycky stručně a tiše odpoví (delší a hlasitější odpověď opravdu není na místě): „Mám. Pavla.“

Ó krásno nuzoty a únavy a nahoty, jež se náhle zjevuješ v našich příbytcích! Rád bych tento sloupek věnoval jedinému kamarádovi, kterého mám, jediné kamarádké lásce mého života – znalci zvuků a ticha, básníku Pavlu Klusákovi. Ať jsou to řádky o přátelství a ať ironie (můj oblíbený důvod, proč zůstat naživu) nezahálí stydlivost a lehýnkou radost našeho spojení! Anebo jen zpola!

Poprvé jsem Pavla uviděl v osmdesátých letech na super intelektuálním bytovém večírku, kde bylo hodně holek. Měl na sobě nemožnou košili (což se už nikdy nezměnilo), zapnutou o jeden knoflíček šejdrem, a na hlavě něco, co dlouho rostlo samo a vyznačovalo se překvapivě tuhým skupenstvím. Když si zul kozačky, před chodidly mu zůstaly zkrabatělé povytažené podkolenky tělové barvy, které nechal tak, nenavlékl si je zpět – zřejmě o nich ani nevěděl. Tenhle jeho smutný vstup ovšem záhy ztratil na významu, protože patnáctiletý mladík začal mluvit: slovy, která jsem neznal, mluvil o hudbě a literatuře, odvolával se na jména, desky a knihy, o nichž jsem nikdy neslyšel. Mezitím listoval v tlustém, hustě popsaném sešitě, který si přinesl s sebou. V průběhu večírku se ukázalo, že je to jeho první vývojový román (mimochodem, ilustrovaný autorem). Holky poslouchaly, ptaly se, všechny. A já,

oblečený a načesaný ve stylu zbožňované novoromantické kapely Duran Duran, s perlovou náušnicí v uchu a botami s dlouhými fialovými špičkami, které jsem si sám zapatlal, jsem celý mejdan přežil v kuchyni, o samotě, v předstírání zajímavé melancholie, která nikoho nezajímala.

Moje maminka mi odjakživa říká „Petříčku“, vždycky, i dnes dopoledne, když jsme si počtvrté volali. Jednoho dne jsem zjistil, že Pavlova maminka Pavlovi říká „Pavlíčku“. To mě potěšilo! Od jisté doby vím, že když Pavlova esemeska začíná větou „Pavlíček Petříčkovi“, bude následovat něco, co ještě neví nikdo na světě. Obvykle to nejsou veselé zprávy. A když Pavlovi pípne „Petříček Pavlíčkovi“, ví to samé. Obvykle to nejsou veselé zprávy.

Koncem devadesátých let jsme s Pavlem dělali v Lidových novinách týdenní přílohu s názvem Umění a kritika. Samolibý šéfredaktor Pavel Šafr nás brzy začal nesnášet. Přílohu jsme přesto dlouho vedli celkem svobodně a byla to krásná práce. Porady s hodnocením přílohy bývaly ale tvrdé. Jednou, když jsme měli v čísle recenzi na knihu o pavoucích a otvírák, který pojednával nového Viewegha spolu s knihou šéfredaktora Novy Železného a který nesl vražedný název Dva doktoři z Čech, nám Šafr před celým vedením arogantně řekl, že bychom měli mít v příloze občas fotku hezký nahý ženský, že by to pak alespoň někdo četl. Pavel Klusák mu tehdy bez sebemenšího zaváhání odvětil památnými slovy: „I já, pane šéfredaktore, toužím dělat práci, která mě vzrušuje – ale že bych si u toho musel přidržovat ručnícěk jako vy, to pardon!“

Vždycky jsem obdivoval Pavlovy nápady, které se týkají oslav a dárků. U něho se vůbec zdá, že i ty nejběžnější věci v životě se nemohou obejít bez prvotřídního nápadu. Oslava maminciných narozenin, kdy se otevřou dveře do obýváku a za nimi sedí smyč-

cové kvarteto v plné parádě a spustí Janáčka – to je něco u Pavla naprosto běžného. Svým dětem dává k narozeninám knihy, které spolu s přáteli napsal a vydal. Na literární večírky přivádí operní pěvce, kteří zpívají tweety. A tak dál – nejlepší Pavlovy nápady na oslavy a dary nejspíš ani neznám. Ale jeden mi zůstal v paměti: když slavil nějaké kulatiny, pozval všechny dívky, které kdy miloval. A nikoho jiného. Dost odvážné, drzé, pro někoho přes míru, ale i vážné a dobrodružné.

Ostatně jako Pavlovy texty o hudbě a o čemkoli, jako jeho jazyk, dokonce i jako jeho dikce, melodie řeči, způsob, jakým mluví o něčem, co ho zajímá. Vždycky směs pregnantnosti a nápadité uvolněnosti, vášně a pokušení „nechat to viset ve vzduchu“, vzdělání a chuti něco si risknout. Můj jediný kamarád pro mě vlastně pořád mluví jako na tom dávném večírku: nevím, o čem mluví (on má pořád něco nového) a divím se, jakým způsobem o tom mluví. Poslouchám ho a kouzlo postupuje – pravidelně se mi zdá, že líčí několik věcí a vypráví několik historek najednou. A všechny jsou jasné, ostré, báječně poutavé.

Měl bych končit. Ještě větu z jedné staré Pavlovy recenze, kterou si často opakuju. Myslím si, že bychom se jí oba dva měli, chtěli držet až do smrti. No, ještě se Pavla zeptám. Ale nejspíš bude souhlasit. Řekl bych to do něj. Věta zní: „Tom Waits dobře intonuje, i když zvrací.“

**KURZY KRESLENÍ
PTÁKŮ ZA SOUMRAKU**

Tenkrát v devadesátých

Tenkrát v devadesátých! Píšu básně. Od božího rána do tmavě fialového večera. Píšu rýmovaná osmiverší, nic jiného. Když nepíšu rýmovaná osmiverší, píšu rýmovaná osmiverší. Mezi první a druhou slokou chodím do farní zahrady, hladím klematis a očima okopávám záhony s motýly. Žiju v Tursku za Prahou, pod kostelem, ve staré škole bez vody a s všudypřítomnou dřevomorkou – a mlčím! Můj soused a můj důvod, proč žiju bez vody v Tursku za Prahou, je básník Václav Vokolek. Jsem jeho milovaný žák, on je můj milovaný Mistr. Pomalu chodíme po turských polích. Mistr Václav zvedá kameny, rozbíjí je, odkrývá drúzy krystalů skryté v dutinách a mezi tím koná hlučné polní přednášky jen pro mě. Poslouchám a mlčím. „Dobrý básník musí umět mlčet, Petře – a to ty umíš,“ říká často Vokolek mezi přednáškami. Rovnou z procházky jdeme k němu domů, k rodinnému tiskařskému lisu („Dotýkal se ho Bohuslav Reynek, to si zapamatuj!“), a tiskneme Václavovy básně, které ve všední dny roznáším po Praze. Večer vysypávám na stůl utržené mince, otvírám doširoka oči a mlčím. Mlčím jako dobrý básník. Klematis na zahradě v jednom kuse kvete a já se sprchuju ve Vokolkově koupelně. Jednoho krásného dne Václav ukáže prstem na věž turského kostela a pronese: „Tady se oženíš, Petře!“ Příští neděli se žením. Vokolek jde za svědka mně i mé manželce, a když kolem poledne dojde na věc, oddá nás! Do Turska za ním přijíždí kdekdo: Ivan Wernisch, ten na Mikuláše dělat Mikuláše, a já celý mikulášský večer mlčím, mlčím, rudnu; potom básník Ivan Diviš, který se potlouká po vesnici, na celé kolo uráží domorodce a kachličkovou výzdobu kolem oken venkovských

domů komentuje řvaním: „Haló, paní, koupelna se vám vyblila z vokna!“ V noci šlohne z Vokolkovy impozantní knihovny (Florianova Stará Říše komplet) třiadvacet knih a za kuropění zmizí. V jedné z černých mezer, které druhý den s Vokolkem prohlížíme a přeměřujeme, leží pečlivá zlodějská soupiska se vzkazem: „Nemohl jsem jinak! Tvůj Ivan“. Za mým Mistrem také přijíždějí – a to podezřele pravidelně – dva smutní muži (jeden vypadá jako mladý zřízenec krematoria, druhý jako roztomilý pekař z pekárny, co stojí hned vedle krematoria), kteří mlčí stejně zarytě jako já. Chodíme dva kroky za Vokolkem po zahradách a polích. Mistr se zarytě směje a my zarytě mlčíme. Vždycky, když odjedou, Vokolek vzdychá: „Hm, to jsou teda zkroušení fámulové! Přál bych si nějaké veselejší.“ Ti dva přesmutní křesťané mezi oknem, stolem a postelí se jmenují Miroslav Balaščík a Tomáš Reichel a tou dobou v Brně křísí nakladatelství Host, chrlí mariánské melancholické básně a přemítají, koho kromě Vokolka vyfotografovat na obálku příštího čísla stejnojmenného časopisu. Přesně v té době se sprátelím s básníkem Pavlem Petrem ze Zlína, který má úchylný návyk: jezdit za staršími básníky a povídat si s nimi o poezii a psaní veršů. Nejlíp k nim domů, do kuchyně, do pokoje, do pracovny. Pavel Petr si myslí, že bychom se měli vzdělávat, ale ne tak jako jiní. „Vzdělávat se jako básníci, to je to!“ vyvolává při každé příležitosti. Nejlepší školou jsou, tvrdí, právě tyhle výpravy. „Jsou to nestorové,“ říkává, mlaská a předestírá podrobné a velice přesné plány našich budoucích přidrzlých návštěv. „Musíme tam, a taky tam, a jestli se nezastavíme u tamhle toho hrobu, do smrti si to neodpustíme!“ Pavel Petr má všechno přečtené, já nic. Jezdíme, lezeme k básníkům domů, do pachu příbytků, v nichž jejich ženy někdy připravují obložené chleby a pak je skromně přinášejí (některé z žen mohou chvilku naslouchat) – a já mlčím. Co si pama-

tuju? Málo. Zapomínal jsem to už tenkrát. Dostávám přes ruku od Ludvíka Kundery (chci vytáhnout pytlík čaje z čaje o tři vteřiny dřív, než je správné). U recitátora Kovářika si dvě hodiny prohlížíme jeden rukopis Divišovy básně (ruční papír, obří formát, můj bože!), písmo je hrozně z kopce. U toho fascinovaně zírám na stůl, na němž stojí ohromný fialový skleněný popelník ve tvaru otevřené dlaně, který je větší než celý ten malostranský zakrámovaný minibyť. František Daniel Merth, Ivan Slavík, Zeno Kaprál. Karel Křepelka, který nás nepřijal. Na hradě Bítově – to je s námi Martin C. Putna a já mám na krku růžovou palestinu a k tomu kabát po strýci z roku 1930, který nikdy nesvlékám – prožiju něco, co mě poznamená navždy: mlčím přes šest hodin, zatímco básník a správce hradu Jiří Kuběna šest hodin vykládá o sonetu, otočen šest hodin pouze k Putnovi (Pavel Petr chystá a nosí chlebíčky, šťastlivec). Když Kuběna skončí, podívá se mi do očí a pronese: „Někteří jsou vyvoleni, někteří nejsou; někteří bránou projdou, jiní ne.“ Pak mi napíše do knihy dedikaci o svatopetrské lani, pohladí mě po vlasech a vykopne z hradu. Už nikdy k žádnému básníkovi do pracovny nepojedu; dokonce od té doby nerad chodím k lidem domů. Z Turska se občas zastavím v Praze na filozofické fakultě, kde studuju (ach, to jsem neřekl?) a kde si ve velké posluchárně pro sebe něco mumlá Allen Ginsberg a k tomu mu točí mlýnek japonský básník Nanao Sakaki (ten si pro sebe pro změnu tichounce prozpěvuje). Hodinu se dívám na Allena Ginsberga, aniž bych zaslechl jedno jediné slovo. Ale pak přijde něco, co je slyšet velice dobře, s čím si vůbec nevím rady a co si dodnes pamatuju do nejmenších detailů. Za katedru vtrhne básnířka Anne Waldmanová v temně červených šatech až na zem, s náušnicemi na ramena a s výstřihem do pasu – a zaúpí a zařve a předvede báseň o menstruaci. Když zavřu pusku, můj profesor, básník

Vladimír Binar, mě bere k Tygrovi za Hrabalem. V hospodě mě usadí k obřímu stolu plnému neznámých lidí. Na konci sedí Bohumil Hrabal. Binar se k němu prodírá kolem roz dováděných stolovníků, jako dnes vidím, jak se k němu sklání, něco mu říká, ukazuje na mě. Vstávám a mlčky se ukláním. Pak Hrabal něco říká do ucha Binarovi – a když se profesor vrátí, tváří se všelijak. Prý jdeme, musíme jít. Hrabal nechce, abych tu byl. Rudnu. Odcházíme. Všichni se dívají. Čekám, že mi Binar poví, co se stalo, ale on už se k tomu nevrátí. Nikdy. Nezeptám se. Chci v té době dělat dřevoryty, linoryty, sošky ze dřeva. Chci rýt básně, do čehokoli, ale hlavně rýt. Chci být Josef Florian. Reynek, Deml. V jednom kuse se opíjím s básníkem Milošem Doležalem v redakci Katolického týdeníku a plánujeme vánoční tisky, novoroční tisky, velikonoční tisky, svatodušní tisky. Jednoho dne mi do Turska přijde nový časopis Arkáda, nesvázané archy v papírových deskách, a z něj vypadne volný frontispis: linoryt, autor jakýsi Stöhr. Staroříšské Archy devadesátých let – jsem úplně vedle. A zakrátko se zjevuje linorytec a vydavatel a básník Martin Josef Stöhr s culíkem a jemným hlasem říká: „Opadá v zahradách z opánků prach.“ A pak to doopravdy začne, devadesátá léta. Oči se mi lesknou jako drahokamy, všem se lesknou oči jako temné drahokamy. Dveře do stáje zůstávají stále pootevřené: osel, kterého není vidět, tam pořád stojí. Je tam. Pootevřené jsou i dveře do zahrady, obdélník nad ní je plný nebes a noci a vzdálených světel. Teď nebes, teď noci, teď vzdálených světel. Pijeme: oslí zahýkání se mění v zakokrhání. Murrer se prudce vytrhuje ze snů, protože mu v žaludku leží okurkový salát: došlo mu, že z toho může mít smrt. Pak běžíme: Stöhr, Josef Florian, Pavel Petr, Reynek, trubadúr Čichoň, Putna a já. Stöhr padá nosem a lokty na ostrý kámen, omámený vstává a proklíná: „Panenko Maria, pomoc!“ Běží dál, kulhá za ostatními.

Krev mu teče z prstů, na sanu babu blůzu, prší na dlažbu v uličce. Smějeme se a běžíme do redakce: „Do prdele s Typltem! Veškerou smrt imaginaci! Vázaný verš! Neoklasicismus a chalupa!“ Putna pošlapal salát v zahradě. A Čichoň, můj bože Čichoň něco ztratil, tak hledáme, hledáme, nepřestáváme. Další pošlapané saláty a hlavně hodně pošlapaných spadanych scvrklých švestek. Nakonec si říkáme, že toho necháme, a potichoučku, přestože jsme vyzunkli tolik lahví, se spouštíme z jedné zdi a vyhýbáme se jedné brance; vrže, jen se jí člověk dotkne. Nedotýkáme se jí. Devadesátá léta, Zlín, možná Zlín, Praha ne, spíš Brno, někde jsme. Voda odkapává na plech umyvadel, do temných děr latrín. Běžíme, klopýtáme, dál, dál, už se nečeká. A co se zraněného Stöhra týče... Ach, copak ten!

Nikdo nemiluje muže, který se upaluje v zrcadle

Po obědě jsme vyšli z jasně a prudce osvětlené gymnaziální jídelny na ulici a zůstali stát u zábradlí. Zavřela oči, přitiskla si na rozpálenou tvář ruku s dlaní vytočenou ven a řekla tři začátky tří vět: „Pane bože, já se červenám... To mezi námi je literatura, kterou nečtu... Konec, studente...“

Psal se květen 1988 a prostřední část jejich posledních slov – na žádná pozdější si nepamatuju – mě urazila a ohromila už tenkrát. Což se nezměnilo. Ale byla to celá ona: ovládající se, ostrá, s geniálním nadáním pro kombinaci odstupu a prostořekosti. A nebyla to ona, tehdy u sluncem zalitého zábradlí, snědá, v tak lehkých černých šatech, že to působilo, jako by pod nimi měla plavky. Stála tam se zavřenýma očima, v nepřírozeném gestu a její drobné pevné tělo – jak nad sebou ztrácela kontrolu – mi připadalo najednou staré. Nohy se jí podlamovaly a prostořekost vystrídala vztek. Moje profesorka literatury.

Když jsem ve druhém ročníku gymnázia otiskl ve školním časopise dvě hloupé básně, které jsem napsal proto, abych zaujal jednu starší dívku, jež měla pověst „talentované básnířky“ a publikovala v celostátních novinách, moje profesorka literatury mě zastavila na chodbě.

„To jste mě překvapil,“ pravila. „Docela ráda bych si přečetla víc.“

Víc básní jsem neměl. Ale zalhal jsem a řekl, že ano. A když jsem po týdnu pokusů zjistil, že nedokážu nic dalšího napsat, opsal jsem na stroji básně oné starší dívky a přinesl je profesorce do kabinetu s tím, že jsou moje.

Alice, tak se jmenovala, básně přijala a... udělala něco nečekaného. Jednoho dne vstoupila do třídy, a když procházela kolem mé lavice, položila přede mě obálku. Dopis. Čtyři hustě popsané strany, na nichž rozvláčně a pečlivě rozebírala jednu báseň po druhé. Dopis začínal oslovením, končil podpisem (jen křestní jméno), poslední dlouhý odstavec shrnoval všechny poznámky, doporučoval to i ono, povzbuzoval mě. A P. S.: „Za měsíc mi doneste, co nového jste napsal. Spoléhám na Vás.“ Bylo to důvěrné, laskavé. Styděl jsem se jako nikdy v životě předtím.

Ale tak to začalo. Moje profesorka literatury mi až do maturity psala dlouhé a vážné dopisy o básních (už mých vlastních, panebože). Občas to jsou hustě popsané lístky, jindy šestistránkové recenze. Obsahují seznamy knih, které prostě musím přečíst. Často mi rukou opisovala básně, co bych měl milovat. Škola ironie, někdy jízlivosti i nádherně šťastných literárních postřehů a vyznání. Kritizovala mě (a jak!), ale nikdy nezatracovala. Těch dopisů je dohromady dvacet sedm. Ve třetím z nich stojí věta: „Myslíte si, že rým je služka, které můžete vynadat, kdykoli vám nechutná svačina? To se tedy mýlíte!“ Jindy: „Wernisch. Musíte si, studente, přečíst Wernischův Dutý břeh! Donesu Vám ho.“ Nebo: „Opisujete Skácela ve velkém. A přitom ho neznáte ani týden. Co kdybyste trochu počkal?“ V šestnáctém, krátkém a tak nějak našťavaném, dopise napsala: „Básník není plačka, Petře. Nikdo nemiluje muže, který se upaluje v zrcadle.“ A devatenáctý dopis z června 1987 poprvé končí jinak: „Uvidíme se tedy večer, v šest. Místo jasné. A.“ Měsíce od prázdnin 87 do maturitní zkoušky už nikdy neskončily. I po třiceti letech jsem hluboko v nich a zároveň – stejně jako tenkrát – je pozoruju jako něco, co se odbývá téměř beze mě. I dnes, teď dovedou ledacos proměnit. Přestože to celé koneckonců byla literatura, kterou ona rozhodně neče.

Prázdniny teprve začínají

Na předměstí L'Aquily jsem vrátil vypůjčenou regatu, vylíčil majiteli autopůjčovny všechny útrapy, které mi „květ jeho stáje“ (majitelův týden starý výraz) způsobil, doplatil dvě stě tisíc lir (ten mluvka, který se jmenoval Foscolo, chtěl tři sta) a šel hledat bar. Trvalo mi to, byla siesta. Liduprázdné náměstí, dva skromné paláce, řady čtverhranných sloupů a dlažby a mramorové desky a pískovcové epitafy (skoro všude něco s Garibaldim) a vedro. Jedna z okenic, vysoko, až pod střechou, zůstala nedovřená. Ze tmy uvnitř visela přes římsu čísi černá ruka a prsty poklepávala na rozpálenou omítku. Možná se mi to jenom zdálo.

Objednal jsem si cappuccino a ořechovku, nadechl se a vydechl. Divné inferno, které mám za sebou, se mi zdálo v každém případě. Jedinou skutečností v tuhle chvíli bylo, že reportáž o slavném literárním festivalu v Pescocostanzu nejspíš nenapíšu. Přitom šéfredaktor mi cestu do Itálie zaplatil se skřípěním zubů – jenom proto, že na festivalu četl Bohumil Hrabal. A vyprovodil mě slovy: „Chci v každém případě něco dlouhého a sexy, Petříčku. Musíš lidi přesvědčit, že ses vrátil z Cannes, akorát spisovatelskýho, rozumíš mi!“ Já ale s nikým neudělal rozhovor, prošvihl většinu autorských čtení, nic jsem se nedozvěděl, nemám vůbec žádné zápisky. Šéfredaktor bude naštvanej, to bude. Vymysli si to, řekne. Placená dovolená skončila, řekne.

Bylo to někdy v polovině devadesátých let, do novin jsem nastoupil před měsícem a cítil příležitost. Ale nezačalo to dobře. Když jsem druhý den po příjezdu na festival vstoupil do stísněné restaurace, kde u jediného velkého stolu – obklopen svými

překladařteli, lidmi z nakladatelství Einaudi a italskými fanoušky – obědval Bohumil Hrabal, v rozpacích jsem se uklonil jeho směrem, fistulkou řekl „dobrý den“ a po chvílce motání dopadl na židli v koutě místnosti. Za pár minut ke mně přicupitala slečna z festivalového štábu a strašlivou angličtinou mi pošeptala, že si pan Hrabal nepřeje, abych tu zůstal, že mám odejít. Jelikož se moje angličtina vyrovnala té její, domníval jsem se, že slečna říká něco úplně jiného – a seděl dál. Porozuměl jsem až tehdy, když ukázala rukou ke dveřím, zvýšila hlas a všichni se po nás otočili. Zrudnul jsem, vypadl z taverny, odpoledne se opil bílým vínem (sám, v bistrtru na nádraží) a zbytek dne prospal v hotelu.

Jak to začalo, tak to pokračovalo. Rudnutí, mlčení, chybné výkony a příliš mnoho bílého vína v překrásném kamenném Pescocostanzu! Novinářská večere se spisovateli a Miroslav Holub, který neměl náladu, rýpal se v jehněčím, vytahoval si kosti ze zubů a dokola opakoval: „Tohle jehně snad přejel vlak!“ Nezmohl jsem se na nic (a přitom se tolik toužil seznámit!). Irský básník Desmond O’Grady, tak přátelský, v jednom kuse opilý – ale krom toho, že jsem se od něho naučil refrén písně *It’s A Long Way To Tipperary* a vypil s ním několik panáků, nevím o ničem, co by stálo za řeč. Slavnou básničku Aldu Merini jsem zazdil úplně: neznal jsem ji, netušil, že ji obdivoval Pier Paolo Pasolini i Salvatore Quasimodo, myslel si, že je to nějaká výstřední lokální autorka, která si dává záležet na tom, aby ji nikdo nikdy neviděl bez cigarety na dlouhé špičce (místo zapalovače důsledně používala předchozí cigaretu). Jen jednou jsem se jí ocitl nablízku, naklonila se ke mně a prohlásila: „Všiml jste si, mladý muži, že na literární festivaly jezdí s manželkami jen podprůměrní spisovatelé?“ Na pódiu zrovna četl Peter Handke (mimochodem, četl v obleku a bos a jeho manželka byla nejkrásnější ze všech žen kolem dokola). Nevím, co

jsem jí odpověděl, nejspíš jsem se jen zmateně usmál. No, a pak Jevgenij Jevtušenko v duhové pletené čepici a tričkem s portrétem Williama Shakespeara! Na veřejném čtení přednášel sáhodlouhou ódu na Pescocostanzo, kterou napsal noc předtím (nikdy předtím tu nebyl). Slovo „přednášel“ nevystihuje přesně to, co prováděl: báseň křičel, zpíval, šeptal, do toho pobíhal mezi publikem, osahával hezčí ženy a celou produkci zakončil rozhazováním růží na všechny strany. Italky a Italové křičeli nadšením. A já - v sobě už zase dva džbánky bílého - jsem po čtení vyrazil k Jevtušenkově stolu a řekl mu, že mi připadá nevkusné (chtěl jsem říct „vlezlé“, ale nevzpomněl jsem si, jak je to rusky) opěvovat něco, co zná dva dny, a že takový Josif Brodskij by tohle nikdy neudělal. Jevtušenko se na mě podíval a s naprostým klidem odvětil:

„Vemte zpátečku, mladíku, prázdniny teprve začínají.“

A začal recitovat Brodského Velkou elegii pro Johna Donna, nejkrásnější báseň 20. století, které pomalu končilo. Uměl ji celou, dvě stě veršů.

Smutek a knihovnice

Spisovatelé do knihoven!! Tenhle nápad dostal nevím přesně kdo a nevím, jestli ho odněkud nekopíroval. Možná jo, ale to nevadí. Deset spisovatelů jezdí celý rok číst a mluvit do knihoven v celé zemi. Každý měsíc jedna veřejná knihovna. Jezdím taky.

Po sedmi čteních myslím teď na to, co jsem v městských knihovnách menších českých a moravských měst skutečně prožil. Něco, co nezapadá do příjemné a pohodlné rutiny těch výletů, která se skládá z volného dne, okna vlaku s kafem a polem, oběda v levné restauraci na náměstí, až příliš lehkých obav, zda nepřijde jeden čtenář, a ze čtení, které vždycky dopadne tak nějak celkem konců dobře. Co tedy?

Knihovnice! Vždycky mi nabídnou kávu, vždycky si ji dám (ačkoli je už třetí nebo čtvrtá v pořadí) – ze všech knihovnic, když na ně později myslím, cítím nescafé. Vždycky řeknu, že si tu kávu rád udělám sám – a ony překvapivě (přitom přirozeně) souhlasí a kávu pak vaříme spolu (někdy kuchyňka, někdy ne). Opatrně si u toho povídáme: knihovnice jsou v mluvě spíš zdrženlivé, čekají, co řeknu. Obvykle nechválí město, místo, kde jsme, a vlastní práci, i když hned cítím, že to všechno je jejich vášeň, že knihovna je pro ně poradna, místo setkání, hřiště, klubovna, škola, galerie atd. V době posedlé sebechválou a vzájemnou chválou je tohle dost elegantní. Mluvím víc než ony, trochu se stydím a prohlížím si je: hezké, trochu unavené, oblečené a upravené s citem pro míry a poměry všeho druhu (do toho zpravidla jeden lehce ujetý detail). Radost z místa a radostná práce to všechno dotáhnou. Knihovnice v menších městech Čech a Moravy jsou velice šik.

V jedné knihovně daleko od Prahy se při čtení jakási starší dáma tak smála, že se jí rozepnuly korále a rozsypaly se na zem. Její stejně stará přítelkyně se na ni podívala a na celý sál pronesla: „Vladko, nehejkej! Co si o tobě pan spisovatel pomyslí?“ Načež jsem začal hýkat já, pak všichni ostatní a čtení se na pět minut zastavilo. Místní knihovnice k tomu po čtení suše poznamenala: „Jojo, bývalo to tady veselé město, už to není, co bývalo. Ale základy máme.“ A zmlkla.

Většinou ale čtení v knihovnách nebývají veselá, právě naopak. Většinou se dokonce koná rozhovor o smutku. Skoro na všech sedmi čteních jsem dostal otázku, proč píšu tak smutně a o smutných věcech. Jednou se mě mladý muž zeptal, proč tak smutně čtu. V jiné knihovně někdo z diváků řekl, že veškerá současná poezie je depresivní a melancholická a že když chtěl vybrat básně, které by recitoval na svatbě (nevím, jestli vlastní), nedokázal vybrat nic, čím by novomanželům neotrávil svatební den, a nakonec přednášel báseň Nezvalovu, která začíná *Miláčku, ty máš v ústech zralou třešni* (řekl nám ji z paměti celou; pěkná). A zas jindy a jinde mi posluchačka řekla:

„Mohl byste prosím vás přečíst aspoň jednu báseň, která není o smrti?“

„Nejmíň tři z těch básní, které jsem četl, nebyly o smrti,“ odpověděl jsem.

„To si nemyslím,“ nedala se.

„Tak dobře,“ řekl jsem, „přečtu jednu veselou.“

Když jsem dočetl, tázavě jsem se na posluchačku podíval.

Odpověděla: „To jste si moc nepolepšil. A ani se to nerýmuje. Rým dělá básničky veselejší. I když jsou smutné.“

Její poznámka, mimochodem, nebyla vůbec špatná a dala by se rozvíjet. Ještě víc mě ale zaujalo její umění odvést řeč.

Tak jezdím do knihoven v malých městech, všímám si knihovnic, přemýšlím o smutku současné poezie a učím se umění odvádění řeči. Je jaro.

Writer in residence

Lilo. Když konečně ve čtvrti Connewitz, kam zabloudil, natrefil na otevřené bistro, bez rozmýšlení se celou dlaní opřel do skleněných dveří. Přivítal ho barmanův kyselý obličej, za kterým se ukrývalo vyčítavé souvětí pojednávající o klíce a její úloze v dějinách lidstva.

Nikdo další v bistru nebyl. Ale co, řekl si. Studeně barmana pozdravil, oklepal vodu z deštníku i z pláště, sedl si zkraje baru a požádal o horkou whisky. Dorazila ve dvou vteřinách, což ho skoro nadchlo, a ještě dřív, než se napil, začal sám sobě připadat jako příjemně unavený zmoklý plameňák (barová stolička s příliš nízkou trnoží pocit posilovala). Když se potom napil a asi třikrát přešlápl ve vzduchu – postával tu osychající malátný plameňák radost pohledět!

Titulky dnešních novin – kdyby mu slovo noviny ještě něco říkalo nebo alespoň připomínalo – nejspíš vypadaly takhle: *Podzim se ohlásil deštivým koncem sezony* nebo *Zbytek prázdnin proprší, koupání už skončilo* nebo *Žena našla ve svém sklepě sedmnáct uren s popelem*. Chtěl být sám, s nikým nemluvit. Chtěl tu zůstat dlouho, plánoval si nejmíň tři skleničky. Ale barman si bohužel nakyslou náladu rychle rozmyslel, v duchu mávl rukou nad upadanými dveřmi i louží pod věšákem a zahájil rozhovor.

„Na dovolené?“

„Ani ne.“

„Práce?“

„Tak trochu.“

„Poprvé v Lipsku?“

„To ne.“

„Jak se vám tu líbí? Pořád něco nového, nemyslíte?“

„Ano.“

„Co děláte?“

Se samotou byl konec. Když mu řekne pravdu, bude se vyptávat. Když si něco vymyslí, tak taky – a navíc se bude muset hlídat, aby odpovědi nepomotal. Na to, aby barmanovi oznámil, že s ním prostě nechce mluvit, popíjelo v bistru přece jen trochu málo hostů. Rozhodl se pro pravdu – plameňák, kterému se někde uprostřed růžového peří dělá líné teplo, nelže. Hlavně žádné otázky! Řekl si o další pití a nadechl se.

„Jsem spisovatel a mám tady v Lipsku rezidenci. Budu tu bydlet celý měsíc. Rezidence, což možná nevíte, znamená, že vám na nějakém místě přidělí byt a vyplatí vám prachy, většinou vám taky dají na cestu tam a zpátky. Přijedete a za ty peníze v tom bytě žijete, někdy měsíc, někdy třeba rok. Sedíte u stolu, kouříte u okna a něco smolíte. Třeba povídku. Když nechcete nic smolit, nemusíte. Vždycky můžete říct, že to zkrátka nešlo. Někde vám řeknou, abyste napsal sloupek o tom, jak jste se měl, co jste dělal a jak na vás hostitelé a jejich kus světa působili. To většinou se smolit musíte. Jinak nedostanete ty prachy. Otázka – a vy byste ji jistě položil – samozřejmě je, proč to celé dělají. Nevím. Nejspíš proto, že si myslí, že o nich napíšete něco, co sami o sobě nevědí. Anebo že je trochu pochválíte. Ale možná ne, možná proto, že chtějí, abyste se nějakou dobu nemusel starat o živobytí a sepsal něco zajímavého pro lidstvo. Mohl byste se ale optat, proč vás to celé nenechají dělat pěkně doma – jsou asi zvědaví, jak vypadáte, a taky, že si s vámi chtějí trochu promluvit. Tak jako vy se mnou. Touží vás někam doprovodit, něco vám ukázat. Mezi námi, dost často to bývají krásné a energické ženy. Občas, jak jsem párkrát zažil, pozvou do jednoho bytu nebo domu tři spisovatele naráz

a servírují jim společné obědy – doufají, že si spolu budou povídat, což jim pomůže při psaní nových povídek. Pokud jde o mě osobně, jezdím na rezidence především proto, že můžu spát, kdy chci. Do hodiny po probuzení totiž vždycky napíšu nejlepší věty. Takže chodím spát i čtyřikrát pětkrát denně, což znamená čtyři pět probuzení a úměrný počet nejlepších vět. Doma tohle nemůžu provozovat, protože moje žena naprosto nesnáší, když spím přes den. Spánek je, když o tom přemýšlím, pravým důvodem, proč na literární rezidence jezdím. Druhá slast, pokud jsme stále u mě, spočívá v tom, že třeba čtrnáct dní vůbec nikoho nevidím a s nikým nemluvíme – mezi neustálým usínáním a vstáváním stejně žádné schůzky nestihnou. Jako bych se vracel do svého dětství hýčkaného jedináčka, do dětského pokoje, v němž jsem si vymýšlel postavy, s nimiž bych si trochu pohovořil. Byli jsme kdysi, to by vás mohlo zajímat, v tom pokojíčku tři: Já, pak jakési Ty a imaginární On jménem Honza. To prospívá literární tvorbě. Sousedé mých rezidenčních bytů se pravidelně domnívají, že jsem přicestoval s rodinou. No, a taky mám – s odpuštěním – ve zvláštní oblibě rezidenční byty. Rád pozoruju, co mi kupříkladu švédská básnička, která tu trávila čas přede mnou, zanechala v ledničce (nic moc, když jsme u Seveřanů!), co vařil a s jakým kořením korejský romanopisec nebo čím se holil (a taky bohužel co holil) ten slavný italský překladatel Williama Shakespeara. Kdysi v koupelně v Berlíně jsem objevil stopy podezřelého rituálu (moje temná předchůdkyně mimochodem dostala později Nobelovu cenu) – no, a poslyšte, před pěti lety ve Francii jsem v prádelníku našel tisíc euro a představte si, že jsem je nikdy...”

Klika skleněných dveří způsobně cvakla a do bistra vešli noví hosté. Barman se mu očima omluvil a zvesela vyšel hostům vstříc. A on – už byl zase sám.

Hotel Čajkovskij

„Podzim, nečas, kouříš, kouříš. Všechno je to jaksi málo. Četl bys i – ale čtení jako by se nehýbalo,“ psal starý ruský básník na konci nějaké éry (u špinavého okna, za nímž mrholilo). I po letech je zřejmé, že se v tématu orientoval. Listopad rve, co může, roze-dnění trvá do setmění a kniha básní nepřitahuje – nežli přejdeš od jednoho rýmovaného čtyřverší ke druhému, čtyřikrát tě sevře širá chandra. Pozdní podzim se činí tak, jako by neuzavíral rok, ale století.

Co dělat? Vydat se tomu všemu naproti! Pojedeme do lázeňského hotelu! Do lázní, které nikdy nebyly ničím jiným než lázněmi a s mrtvými měsíci po konci sezóny to dovedou jako nikdo jiný. Do strašného lázeňského zmaru a tesknoty přimíchají lehkost a záblesky krásy a starý švih – nebude to celé méně bolet, ale občas prostě zapomeneš (ťuknutí sklenky, kolonáda v mlze a rozesmátá malá brunetka). Dějiny lázeňství jsou přece vynikajícím románem o sychravém podzimu! Nakonec přijdou na řadu i knihy, no tohle. Pojedme, vlak vyjíždí za hodinu!

Lázeňský hotel Čajkovskij – stojící v stráni, obklopený verandami s vyřezávaným zábradlím, borovicemi a opadanými habry – je obsazen tak z jedné třetiny. Celé chladné dny tu překládám ruské básníky, jejichž jména by vám vůbec nic neřekla. Jak vhodné místo pro tuhle zvláštní činnost! Poněkud tělnatá srdečná recepční hovoří mnohem lepší ruštinou nežli já (spolu mluvíme česky), všechny pokojské jsou Rusky (s nimi mluvím francouzsky). Ruský je téměř celý personál a, jak mi dnes, cestou na snídani, recepční prozradila, jsem zrovna teď v Čajkovském jediný neruský host.

Vlastně ne, dodala šeptem, ve čtvrtém máme zamilovaný německý páreček – v podstatě nevycházejí, jestli se vám podaří je potkat, máte u mě bechera.

Mezi námi, hotelové snídaně jsou jedním ze dvou důvodů, proč jsem rád na světě. Snídám vajíčka, která tu nabízejí v pěti úpravách, bliny s lososem a řídkou kávu. Ve varné nádobě bublá šči a moje spolustolovnice (střední věk, teplákové soupravy Dolce & Gabbana) žehrají na mizernou úroveň hotelu, snídaně, města, masáží, pramenů a počasí. Ale snídají dlouho a pečlivě a řekl bych, že obě ty stárnoucí ženy jsou ve skutečnosti velmi dobře naložené. Od vedlejších stolů se ozývají podobné spokojené nářky. Neposlouchám je a už u snídaně začínám s překládáním. Pokračuji pak celý den v teplém hotelovém pokoji. Kolem šesté, už za tmy, si dopřávám krátkou procházku a lehkou večeři v blízké restauraci Sorrento. Vracím se brzy, vítr je mrazivý a hotel Čajkovskij rozzářený.

Tesknotu podzimu překonávám příhodně tesknou prací na elegickém místě. Nechci vás unavovat detaily z letošního překládatelského života, ale když se ptáte, prosím, alespoň toto: překládám jenom mrtvé básníky a pouze básně, které mají v názvu něco s podzimem a pořádnou plískanicí. Černobílé fotografické portréty překládaných si věším na stěny hotelového pokoje. Do čtyřveršové konstrukce strofy v ruštině tupě zírám tak dlouho, až se zastře podivným oparem, z něhož se zvolna začne – jako zbrusu nové palácové průčelí – nořit přeložená sloka (jinak konstruovaná, přesto podobná). Obklopil jsem se jedenácti starými slovníky (pravými: listy, vůně, šustění, oprýskanost atd.) A v přestávkách mezi překládáním, které trávím s cigaretou na směšně malém balkoně, si čtu nahlas dlouhé básně výhradně v daktylském rytmu a pozoruju, zda se pohnula záclona v okně vedlejšího pokoje. Ťuknutí sklenky a rozesmátá malá brunetka. Aspoň doufám.

Kurzy kreslení ptáků za soumraku

Na veřejných čteních a besedách, při rozhovorech do novin a do rádia se – jak ví každý spisovatel – některé otázky opakují. Mrzí mě, že nepíšu tak dobře, abych dostával jen otázky, které žádný jiný spisovatel nedostává.

Přesto, že takového čirého stavu zdánlivě nelze kvalitou psaní dosáhnout, věřím, že to možné je. Ale bohužel... Až budu umírat, otázky, jestli píšu brzy ráno nebo pozdě v noci, jestli píšu do počítače nebo rukou, a co bych dělal, kdybych nepsal, nebudou nejspíš příliš daleko.

Nemám tolik odvahy jako básník Josif Brodskij, který kdysi na nějakém švýcarském čtení, když z publika dostal konfekční otázku, namísto odpovědi zamňoukal. Všichni se uznale zasmáli, obzvláště moderátorka, a domnívali se, že beseda bude pokračovat. Brodskij ale mňoukal dál, mňoukal na všechny další otázky, mňoukal moderátorce do očí, mňoukal a mňoukal, dokud čtení neskončilo. Skončilo ostatně rychle. Pokud jde o mě, občas dělám to, že si na veřejných čteních představuju, že jsem někdo jiný, a na známé otázky odpovídám jako někdo jiný. Pečlivě plácám něco, co se týká postavy, kterou jsem si při debatě vymyslel – a chci být přesvědčivý a trochu se tím bavit a nezamotat se. Často pak o sobě konečně řeknu něco skutečně pravdivého! Něco, co jsem si sám neuvědomil, natož abych to formuloval. Jakápak upřímnost, jakápak autenticita – nic takového v literatuře není, nikdy nebylo!

Ale chtěl jsem psát o něčem jiném. Jedna z otázek, kterou slyším častěji, než bych chtěl, zní: „A jaké to je – být překládán?“ Většinou

odpovídám, že pěkné: nemusíte nic vymýšlet, někdo se vám oddaně věnuje a ptá se vás detailně na věci, o nichž víte hodně; „být překládán“ jsou hodiny a hodiny, kdy můžete mluvit pouze o sobě a své práci – a není to trapné.

Dnes odpovím jinak. Moje černošská překladatelka do německého jazyka má malý japonský domek nedaleko Vídně. Vždy, když dokončuje překlad nové sbírky, pozve mě na několik dní do toho japonského příbytku s rovnou střechou. Za posuvnými dveřmi je jediná místnost, která se jinými posuvnými dveřmi může proměnit v místnosti dvě. Uprostřed domku je velké železné ohřívadlo obklopené rohožemi, na nichž sedíme a překládáme. Moje přísná překladatelka vaří čaj, který se pak ohřívá na ohřívadle, a ptá se. Na rohožích leží slovníky a encyklopedie. V domku je přítmí a prostor osvěcují, krom plamenů ohřívadla, jenom svíčky a lesky na všudypřítomném lakovaném nádobí, které si moje překladatelka dovezla ze svých patnácti japonských cest. Říkám, že se mě ptá – ale to není přesné. Chce po mně jiné, zvláštní věci. Musím nejprve všechny básně, které překládá, přečíst nahlas, mnohokrát po sobě. A různě: nejprve s důrazem na smysl a větu, potom formálněji, s větší úctou k verši. Později se dlouze zabýváme tím, že téměř všechna slova, která jsem v básních použil, vyhledáváme ve slovnících různého druhu a rozebíráme je. Ptá se mě na každý detail. Moje odpovědi jsou často temné, občas se něco vynoří, hned zas zmizí. Jsem mlhavý, nejasný, v jednom kuse nevím. Jako bych napodoboval prostor okolo nás a jeho náladu. A ona, jak tak připravuje další čaj a kouří třetí krabičku cigaret (ano, kouříme v tom japonském domku s papírovými okny, pardon!), není spokojena: nadchází fáze přehrávání. Moje překladatelka trvá na tom, abych jí mnoho situací, pohybů, gest, výrazů zahrál – na těch rohožích v tom mihotavém světle. A tak se naše překladatelská setkání také

podobají divadlu: někdy jsme v akci oba a gestikulujeme na sebe i na svět, a zvláště, když si nerozumíme, jsou naše etudy vzrušeným dramatickým uměním. Jsme u Vídně, těžko uvěřit – ještě že nás nikdo nevidí! Pouštíme si zvuky, které se v textech objevují, a také je napodobujeme: pojmenovat slovem zvuk, jenž vydávají cikády, je přece tak obtížné! A pak kresby: moje překladatelka Christa je zručná kreslířka (já ne!) a často slova a jejich významy, na nichž se nemůžeme shodnout, kreslíme v mnoha variantách do obrovských japonských skicářů, kterých je v domku skvělá zá-soba. Kreslíme druhy hub, kreslíme půdorysy pokojů, podobizny mrtvých lidí i druhy škeblí a mušlí. A ptáky a jejich tvary.

Takové to někdy je – být překládán do němčiny! Přítmí, gesta, rozpaky, náznaky tance, zastřené významy, které se na okamžik ukážou ve zlatém světle a pak potemní. Šustot tužky, jež črtá etymologii nějakého slova. Stíny a rytmy. Čím je proti tomu ně-mecká kniha, která pak vyjde!

Christa

Mé překladatelce, ještě jednou

Na otázky o překládání odpovídám rád: člověk se celkem chladně věnuje líčení praktických obtíží, řemeslných úkonů, různých taktik a zapeklitostí, které někdy rozřešil, jindy ne. Přehrabuje se v zásuvce s chirurgickými nástroji; odpovědi chřestí a jsou samý detail. Řeči překladatelů o překládání bývají také věcnými poklonami milovaným autorům – věčná pocta je útvar, který se mi líbí.

Když překládám, prohlížím si vždycky dokola fotografické portréty překládaného autora – to pomáhá rytmicce. Překládanému básníkovi vždycky v duchu určím český protějšek (někdy se skládá ze dvou tří čtyř českých básníků). Báseň, kterou přeložím, se musí originálu podobat i ze vzdálenosti dvou metrů. Nemyslím na to, co by básník, jehož převádím, řekl mému výkonu – myslím jen na to, aby můj výkon obdivoval, aby z něho byl u vytržení. Ani trochu nevadí, že překládám jen dávno mrtvé autory, kteří česky neuměli. Pro mě mrtví nejsou a český jazyk je pro ně samozřejmost. Když rýmuju – nikdy ne slova, která v původním textu hrají žádnou nebo příliš malou roli. Od autora, s nímž začínám, překládám jako první delší básně, nezačínám sledem krátkých (pokud tedy autor nepíše jen samá trojverší). Čtyřveršovou sloku s pravidelným rýmem nelze překládat po verších – musí se přeložit naráz celá (podrobnější popis tohoto dobrodružství jindy). Když končím denní práci, dbám na to, abych měl nějakou báseň „rozpřekládanou“ – návrat k překládání je pak mnohem lehčí. Všechna důležitá slova v básni si hledám ve slovníku, i když jim perfektně rozumím: vždycky totiž natrefím na něco, co se hodí,

ačkoli hledaného slova se to většinou vůbec netýká. Pokud existuje jiný překlad stejné básně a nějaké místo v něm je lepší nežli moje řešení, krađu ho. Atd., atd.

Ale chci vlastně dnes a tady něco jiného: říct pár slov o dámě, která překládá moje básně do němčiny. Jmenuje se Christa a má černé vlasy. Přeložila vlastně všechno, co jsem kdy napsal: věnovala mi beze zbytku, když to tak počítám, přes dva roky svého života. Položila mi několik tisíc jasných otázek a dostala několik tisíc temných odpovědí. Hovory tohoto druhu (vedeme je v češtině) se většinou odehrávají ráno, v nějakém rakouském penzionu, u snídaně, kterou Christa jí tak, že v jedné ruce drží vidličku, v druhé cigaretu a před sebou má pátou kávu. Známe se přes třicet let a naše zvyky při těch společných strašně dlouhých setkáních nad překladem se příliš nezměnily: podobá se to nejspíš kroužku kreslení. Christa se ptá, já se pokouším odpovědět, ale často nevím, nebo neumím to které místo dobře vysvětlit, popsat – a tak беру do ruky tužku a kreslím předměty a zvířata a lidi a své představy o nich. Christa pak kreslí do mých kreseb. Někdy je škrtá. Brzy se díky kreslení ukáže, že umanuté odpovídám na něco, nač se ona vůbec neptá. Tak vznikají verše. Za těch třicet let jsem mnohokrát po jejím překladu změnil původní verzi, protože mi v láskyplném křížovém výslechu dokázala, že slovu, jež jsem napsal, příkládám význam, který zkrátka a dobře nemá. Christa má vynikající paměť a často přesně ví, co jsem na podobnou otázku řekl před lety nad úplně jinou sbírkou a básní. Dobře se tím baví, myslím. Básníci většinou říkají, že při psaní na čtenáře nemyslí – to podepisuju, taky se při psaní budoucím čtenářem nezabývám. Když psaní běží, jak má, není na to stejně žádný čas. Ale na Christu a její čtení myslím velice brzy po dopsání kteréhokoliv textu: na Christu s černými vlasy, cigaretou a s neodbytnými, přesnými, vždycky lehce podrývavými otázkami.

Úvod do veřejného čtení

„Je to trapný a fakt nekonečný. Co je to?“ Správná odpověď: autorské čtení. Hodinka utrpení s autorem, o níž Karl Kraus kdysi prohlásil (jako obvykle tak, aby holky koukaly), že „když spisovatel čte, je to, jako když kuchař jí“.

No... Zdá se, že navzdory hádankám a aforismům zůstává veřejné autorské čtení i v roce 2019 skutečností, kterou se nepodařilo vymýtít. Vypadá to dokonce, že je na vzestupu a že má velice mladé publikum. Čím to? Politická situace v tom (alespoň prozatím) nebude. Tvář romanopisce a způsob, jakým si nasazuje brýle na čtení, asi taky ne: fotky a záznamy se povalují všude kolem. Takže co?

Trvalo to, ale můžeme s hrdostí konstatovat, že v Čechách roku 2019 z veřejných čtení téměř zmizeli herci. Autorské čtení jako poloviční divadlo se konečně už nenosí. Herec básně *přehrává*, místo aby ji *podával*, a *rytmus nahrazuje inscenací* – o těchhle potížích psali už ve dvacátých letech ruští formalisté a s udivenou radostí zírali na Annu Achmatovovou na pódiu. Vzpomínám si, jak se před deseti lety na jistém pražském čtení herečka Tatjana Medvecká dojala natolik, že uprostřed textu zvedla vlhké oči k publiku, trhla hlavou a pravila: „To je tak krásný!! To je tak krásný!!“ Mlaskla a pokračovala ve čtení literatury. Tyhle teatrální zážitky jsou už vzácné! Možná také proto, že kavárny a kluby, kde se pravidelně čte, vzali do rukou sami autoři. A ti jsou na hraní básní a hraní povídek hákliví a vědí, co dokáže melodie. Možná také proto, že se dnes píše víc textů, které od počátku počítají nejen s tištěnou stránkou, ale také s hlasitým přečtením, s akcí. Současný autor si zkrátka zabírá nová území.

Ale pravým důvodem, proč se na veřejná čtení chodí, je snad ta křehká a intimní situace, v níž autor sedí před publikem a předvádí jiným způsobem to, co užívají a celkem znají všichni – totiž jazyk. Rozpačité i naléhavé ručení za osobní verzi toho, co je společné. A vůbec: něco křehkého, osobního, něco nerozhodnutého mezi báječným kouzlem a trapností – to je asi ono! Právě tohle v roce 2019 přitahuje!

Někdy v devadesátých letech jsem v Rakousku zažil veřejné čtení prozaika Christopha Ransmayra. Publikum hodinu a půl (nepřeháním) napjatě naslouchalo čtení prózy, dlouhých a náročných vět o rozkladu světa. Autor četl klidně, vlastně až chladně, a zdálo se – to bylo zvláštní –, že všechny jeho věty mají úplně stejnou délku a stejný melodický průběh. Zkáza města a světa, kterou popisoval, postupovala rychle a vyprávění bylo pořád temnější. Ale délka vět a melodie zůstaly až do konce bez patrné změny. Publikum bylo doslova omámené (a při čtení se z něho ozývalo podivné skučení, z různých míst a různého druhu). Jiným zásadním zážitkem – pokud jde o autora, který čte – byl záznam čtení Vladimíra Holana, jenž jsem si pouštěl celé gymnázium. Nápěvy, slovní přízvuky úplně jinde, než by člověk předpokládal, nečekané vyřazení některých slov nebo jejich částí, sem tam výslovnost, co připomínala cizince – známé verše, do té doby čtené očima, se rozsypaly a složily jinak! Ransmayr i Holan – aniž bych to věděl, samozřejmě – mi předvedli, že literární text mimo rytmus a melodii neexistuje!

Od té doby si na čtoucí autory a vůbec na událost čtení dávám pozor. Zbyněk Hejda, který tak přirozeně (přitom pečlivě) vedl při čtení naráz v patrnosti větu i rýmovaný verš a občas dělal něco, co jsem doopravdy miloval: uprostřed básně se přestal dívat do knihy a dokončil ji zpaměti. Básník a mimořádný překladatel

Ivan Slavík a jeho měkké, naříkavé konce veršů, které ho vždycy spolehlivě dovedly k vteřinovému pláči. A za další dvě sloky znovu. A když jsme u slz: že básník rozpláče posluchače na čtení, jsem v jednadvacátém století zažil několikrát. Pěkné! A jednou rozrušená posluchačka zvedla ruku uprostřed čtení, a když ji moderátor vyzval, řekla básníkovi: „Mohl byste se, prosím, se mnou pomodlit?“ Narvaná literární kavárna strnula. A moderátor se toho památného večera už neuvolnil...

Když autor čte, dějí se věci mezi nebem a zemí. Ta podezřelá situace vypovídá něco hlubokého o jazyce a umění slova. A také o přítomnosti, o hrubých, odtažitých a sebejistých dnech i vztazích, které žijeme.

Scény z vyučovacích hodin psaní

Vedle několika překrásných básní a toho, jaký je správný poměr ginu a vermutu v Martini (Flemingův Vesper poté zbledl a zůstal bledý), jsem si u anglického básníka Wystana Hughu Audena přečetl, co odpovědět, když se mě někdo zeptá, čím se v životě zabývám.

Pokud řeknete, že jste básník, píše Auden, čeká vás půlhodinka konverzačních problémů, na které nemáte náladu. To je pravda. Poučen Audenem obvykle odpovídám, že překládám ze staré řečtiny, čímž rozhovor o mém povolání končí a až překvapivě plynule přejde k jinému tématu.

Potíže s vysvětlováním toho, co dělám, mám celý život. Moje matka odmítá svým přítelkyním vysvětlovat, co je to autorské čtení a co je například literární rezidence. Tvrdí jim, že jsem profesor literatury a jezdím po přednáškách. „A co jim mám říkat? Vždyť to nikdo nechápe! Copak někdo někomu pronajme na rok byt v centru proto, aby se tam válel a civěl do stropu?“ namítá, když protestuju. „Ne, abys mě opravoval. Ještě by si myslely, že lžu,“ říká. A dodává: „Kdybys byl gynekolog, synu, nemusela bych si nic vymejšlet. Měl bys peníze a spoustu spokojených pacientek. Takhle máš holej zadek a kolem sebe pár podivínů, jejichž zadek je na tom podobně!“ Ano, maminko, máš pravdu – nikdo nic nechápe. Když jsem spolu s filologem překládal Sofoklova Krále Oidipa (bez sebemenší znalosti staré řečtiny, jistě), v jednom kuse se mě někdo dotazoval, co na tý hře jako dělám, když to překládá ten filolog. Rýmy? Nebo nějak přehazuju slova, aby to vypadalo líp? No, a když vedu semináře psaní, vedou se neustále řeči o tom, že

se přece „nikdo nikdy nemůže naučit být spisovatelem“, a co to vůbec celé znamená? Umění je život, ne třída s tabulí. Vždyť to je, pane Borkovče, konec opravdové literatury. Pěstování epigonů, oslava rutiny, oblbování studentek – a to je celá ta laboratoř!

Vybral jsem si podezřelé povolání, celý život jednou nohou v kanálu. Zpět k mamince: „Mohls být úspěšným lékařem a ve volných chvílích psát ty svoje básničky. Nebo historky. Jako Valja Stýblová. Nebo ten Cimický! Osud tě dožene, dožene každého – jednou stejně skončíš pod mostem s promáčeným poklopцем!“

Začal nám školní rok, tak mi dovoluňte ještě pár slavnostních slov k zahájení vyučovacích hodin poezie a prózy! A vůbec něco o studentech tvůrčího psaní a jejich učitelích:

Škola psaní je lehká škola, tak lehká, až dočista zapomenete, že je to škola – a zůstanete překvapeně stát s prázdnýma rukama, úplně bez sebe, s bezradným přihlouplým úsměvem a taky vyděšením. A přesně v tuhle chvíli vás zamračený učitel začne tlouct holí a nutit vás k tomu, abyste deset minut bez jediné myšlenky zírali do lesku na kapotě auta zaparkovaného u školy a pak ve všech druzích slovníků hledali nejlepší výraz pro lesk na kapotě auta zaparkovaného u školy. Nebo vám přikáže, abyste poslouchali nahrávku tokajícího bažanta – patnáct minut pořád dokola –, na nic při tom nemysleli a potom pátrali po slovu pro ten zvuk (kdo napíše, že bažant „křičí“, je znovu důkladně zbit a okamžitě vyloučen ze studií!). Jak tak hůl dopadá na vaše záda, slyšíte, že na vás učitel řve, že literatura není „osobní zповěď“, jak si urputně myslíte, a že všechno kolem vás je mnohem zajímavější a důležitější než vy! Že spisovatel nemá žádné zvláštní názory, že to, co má, je jazyk. A že básníka dělá rozšířené vnímání jazyka. A vztah s jazykem, který je složitý a dramatický a úplně jiný než u těch, co nepíší. A taky že spisovatel má psát, a ne přemýšlet! A že než něco k něčemu

přirovná, musí obě strany toho přirovnání dobře poznat a trochu se do nich zamilovat. A další podobné nehoráznosti. Jejich seznam je dlouhý a výprask tím pádem strašný!

A když nálož skončí, hodina tvůrčího psaní pokračuje tak, že všichni studenti nasednou do taxíku a několik hodin bez cíle jezdí městem a na zadním sedadle překládají verše a odstavce inspirované dlouhými jízdami taxíkem po městě. Osobní poznámky o tom, co se děje za oknem auta, jsou zakázány. Vhodné je, když venku mrholí.

Jiná hodina psaní se odbývá na břehu řeky. Studenti a učitel číhají v rákosí slepého ramene s krátkými oštěpy, luky a otrávenými šípy, všichni úplně nazí (jaképak oblbování studentek – je to všechno daleko horší). Zbraně jsou určeny k zabití všech metafor, které je napadají při pohledu na stojící volavku. Úkolem je ocitnout se ve stavu, kdy jim volavka vůbec nic nepřipomíná! Pak společně vyloví z vody plnou škebli říční a urvou stvol říčního irisu (i s uschlým žlutým květem), položí je vedle sebe a zapisují všechno, v čem se lastura a květina sobě podobají. Až po tom všem je studentům psaní dovoleno napsat báseň o tom, kolik druhů vodních ptáků letos vyhynulo, a o tom, že se na začátku prázdnin po dlouhé době strašně zamilovali.

Začal nový školní rok, děti odešly do školy a maminky, když se odpoledne ptají, co se probíralo, dostávají velice podivné odpovědi. A večer je už trochu chladno.

Vyvlekli jelena z lesa a lámou tyče

Když mě v červnu roku 1988 nevzali na filozofickou fakultu, celé dny jsem se sám flákal po zelené Praze, psal blbé básně a po večerech si doma dokola prohlížel fotografie básníků ve Slovníku českých spisovatelů, vydaném v roce 1964. Na jedné fotografii byla tvář, co mě přitahovala: mladý muž, černé vlasy, třídní strniště; byl hezký, nejhezčí ze všech ve slovníku – a věděl to. Ty tmavé vousy, které mu tolik slušely (všiml jsem si, že mezi nosem a horním rtem má neobyčejně velkorysý prostor), a podmračený pohled jakoby upřený na nějaký detail (trochu chtěně melancholický, ale nijak zvlášť). Byl to básník a jmenoval se Wernisch a byl nejmladší ze všech autorů, o nichž se ve slovníku psalo (na fotce mu bylo 22) – a já, aniž bych kdy slyšel jeho jméno, aniž bych od něj četl jediný verš, jsem se k té fotografii neustále vracel.

Něžná i přezíravá tvář, exotické příjmení, které mohlo znamenat ledacos a zároveň nic z toho, vzrušující, tajemné tituly sbírek Dutý břeh a Loutky – tohle dohromady byla první báseň, kterou jsem si od Ivana Wernische přečetl. A mnohokrát za sebou. Nerozuměl jsem jí vůbec a rozuměl jsem jí báječně – vypadá to, že přesně kvůli podobným pocitům jsou verše na světě. Tím pádem tohle – W. fotka, W. jméno a tituly W. knih – byla vůbec první báseň, kterou jsem v životě četl.

Když jsem si po nějaké době opatřil Wernischovu sbírku Zimohrádek z roku 1965, bezpochyby jednu z nejslavnějších (a nejvlivnějších) českých básnických knih šedesátých let (což jsem v žádném případě tehdy netušil), přečetl jsem si jako první báseň

Pampelišky (jistě proto, že byla kratičká; lenost byla mým řemeslem odjakživa). Zněla takhle:

PAMPELIŠKY

*Pěší pomocníci lovců
vyvlekli jelena z lesa a lámou tyče,
v pampeliškách stojí chrti
se žlutýma očima.*

Jak popsat po tak dlouhé době, co se tenkrát stalo? Jak do toho nemíchat, co si o té básni myslím dnes? Zůstal jsem doslova jako opařený – a myslel na jednu jedinou věc: tohle je tak jednoduché, to je tak snadné, že to snad ani není možné – vždyť takhle psát taky dovedu, tohle přece umím! Myslím, že ten závratný pocit nevyplýval především z dojmu, že tu báseň mohu bez obtíží kopírovat (i když to taky!). Ne, to vzrušení – které si celkem bez obtíží vybavuju i dnes – bylo tak nějak „širší“, znamenalo víc: velké vydechnutí, poznání, že báseň (každá báseň) není něco obtížného, někde daleko, něco, co se musí pracně dobývat, k čemu člověk dospívá urputnou, spíše smutnou prací. Na vlastní oči jsem viděl, že báseň je šťastný nález, k němuž se dospívá s lehkostí, která je vždy skryta na dně básnické práce. Já se tak bál – a už se nebojím!!

I dnes si myslím, že verše se nedolují, že práce na básni musí v zásadě a v hloubce ubývat lehkonoším tempem, že básník slova nehledá, jen bleskurychle vybírá z toho, co se mu nabízí, co kolem něho při psaní poletuje v hustých hejnech. Cesty řeči, jejího spádu, rytmu, tónu se při psaní otevírají jedna za druhou, vidiny se míhají – a básník volí, ne doluje. A když to nejde, má jít dělat něco jiného. Svět se nezboří. Ivan Wernisch je můj učitel lehkosti, lehkomyšlnosti.

Jako bych se tehdy dotknul něčeho, co dávno znám. A přitom jsem vůbec nevěděl, co čtu, nerozuměl jsem a ničemu se to nepodobalo. A jako bych zavadil o někoho, koho dávno znám – a přitom je jisté, že se vidíme poprvé. Když si dnes čtu Pampelišky, vidím podrobnosti tehdejšího ohromení.

Ta báseň je fragment, kus něčeho: jako by se kolem toho čtyřverší povalovaly v letním vedru další strofy, které jen nejsou vidět – tohle stačí, zbytek dobrodružství si domysli! „Pomocníci lovců“ tu lámou tyče! „Tyče“ jsou myslím nejdůležitější slovo v té básni. Není zřetelné, co dělají a proč to dělají, není jisté, co vlastně drží v rukou. Od slova „tyče“ vede báseň do mnoha směrů: v mém případě k vesnici, kde jsem tehdy žil, ke dvorkům plným dřevěného harampádí, k myslivcům ve středočeském lese a všudypřítomným plakátům zbrojovky Sellier & Bellot, která stála za vsí; také do 15. nebo 16. století, třeba k obrazům Hieronyma Bosche nebo Pietera Bruegela, na nichž se odbývají různé nezřetelné procedury; a také do něžné kresby dítěte, v níž se nevinnost pojí se zlým snem. A pak ten název Pampelišky! Báseň by se klidně mohla jmenovat Jelen nebo Chrti nebo Pomocníci. Vždy by to byl úplně jiný text. Jmenuje-li se Pampelišky, nejsme si jisti, zda se první dva verše neodehrávají mezi stonky těch žlutých květin a my se na všechno nedíváme okem střevlíka.

Ivan Wernisch, pravděpodobně nejinspirativnější český básník současné doby, u kterého nikdy nevíte, čím vás překvapí, má dnes narozeniny. Nebo zítra. Přesně nevím. Všechno nejlepší!

O mé rodině a sýkoře koňadře

Na okraje staré básně

Na počátku stála nová situace a starý, už zapomenutý záznam v diáři. Situace, předcházející „objevení“ záznamu, nespočívala v ničem banálnějším nežli v umístění krmítka na parapet okna pokoje. Byl únor, mrzlo, až praštělo, a ve vytopeném pokoji trávila své dny dvě dychtivá děvčata, pro něž bylo potěšením pozorovat ptáky přilétající na krmítko (přesněji řečeno, na parapetu se nacházela obyčejná mělká porcelánová miska). Nejčastěji se objevovali vrabci, sýkory koňadry a sýkory modřinky, kosi a sojky. Děvčata stála dlouhé minuty na židli u okna – klidně a tiše, aby nevyplašila zobající hosty. Rodiče je tu a tam brali do náručí a dívali se také. Na ptáky, děti, jeden na druhého i sami na sebe. Venku třeskutý mráz, v pokoji útulno. V koutě statečně chřadl uprášený vánoční stromek, možná tiše hrála hudba. Těžko odolat pocitu, že pokud neumřeli, stojí tam a dívají se dodnes.

Cukrové klišé té situace, kterému bylo snadné se smát (a my se smáli), bylo také celkem snadné narušit. Stačilo si trochu lépe všimnout. Třeba toho, jakým bouřlivým způsobem ptáci měnili směr letu, když pozorovatele rozeznali dřív, nežli se snesli na studený parapet. Nebo série mikroskopických pohybů peří po prudkém slétnutí ptáka na okraj misky. Anebo velkolepého strnutí celého těla potom, co se ptačí oko upřelo za sklo, do podezřelé místnosti s podezřelými temnými tvary, a někde ve svých hlubinách střídalo zaostření. Při pozorování nehybného ptačího oka – spíš než pozorování to byl vlastně souboj, v němž vítězil ten, kdo dokázal lépe a déle zůstat jako z kamene – se odněkud vynořil zmíněný starý záznam, který

zněl: „Ptáci jsou typicky zraková zvířata“. Věta opsaná z všeobecné části nějakého atlasu ptáků, nic víc. Autor se tedy díval do očí zrakových zvířat za sklem a viděl, že to velkolepé strnutí jejich těl je vlastně klam. Ptáci byli v neustálém pohybu, jakoby tvořeni z tisíce nepostřehnutelných změn – to jenom jejich oko stálo. Ani napnuté, ani klidné – stálo, jako by bylo z žuly, cizí, neživé. Lépe řečeno, živoucí nějakým neznámým způsobem. Zdálo se, že se v něm zbytek těkavého ptačího těla ztrácí, že se ten pestrý okolní pohyb dokonce nějak podílí na jeho zvláštní nehybnosti. Z této situace, v těchto myšlenkách a při tomto zírání vznikla první sloka básně:

*V únoru sýkorka přilétá k ruce s knihou
v okenním rámu, na plátně tepla z topení,
a stojíc bokem, politá peřím, zkamení –
jako by třaslavý hřbet, záblesk hlavy skryla v oku.*

První dva verše, doufám, odrážejí částečnou kýčovitost výchozí situace. Děti zmizely – s nimi je to nejspíš složitější. V útulném pokoji zbyl nějaký čtenář, který na chvíli vzhlédl od řádek tlustého románu a dívá se za okno. Únorový výjev se sýkorkou na krmítku se ho příliš netýká; zběžně a bez účasti jej pozoruje, připraven vrátit se vzápětí k rozečtené stránce. Jeho vlastní pohodlí a neohroženost venkovním světem mu pravděpodobně nabízejí ideální obraz zkřehlých božích tvorů, kteří na zasněženém pozadí hladově zobají droby z člověčího stolu. Fotografie z nástěnného kalendáře. Klouzavému oku pasažéra u okna uhánějícího vlaku se krajina také jeví jako velice fotogenická, přehledná, řádná. V prvních dvou verších je ale přítomen také výsměch této scéně. Odstup je dosažen změnou perspektivy – obyvatel místnosti se tu zničehonic stává objektem observace. Jsem v pokušení tvrdit, že

je pozorován právě ptačím okem nebo obrovskou zřítelnicí celého exteriéru. Ale ptáci ani venkovní světlo se o lidský rod příliš nezajímají. A tak je onen čtenář románu čten zvenku z vlastní vůle a vlastníma očima. Ocitá se tak na plátně opatřeném masivním rámem, který by mohl být pravou perlou solidního měšťanského salonu. Ten důstojný autoportrét v prvních dvou verších (útulné barvy, tlumeně hrající přítmí) je něco jako trochu smutný vtip, namířený proti samotnému vypravěči. Žádný velký čin, ale také ne úplná rezignace. Trochu víc než nic.

V dalších dvou verších první sloky se věci komplikují. Jen pozvolna – třetí verš se ještě tváří jakoby nic. Má stejný počet slabik jako dva předchozí, podobné rozložení přízvuků jako verš druhý, s nímž se také rýmuje (*topení – zkamení*; zakládá, zdá se, strofu s tradičním rýmovým schématem ABBA), obsahuje archaizující přechodník a o sýkorce bůhvíproč říká, že je *politá peřím*. Nejspíš jako vodou nebo glazurou; asi tak jako parádní porcelánový šálek (ve skleníku, napravo od teplých barev onoho portrétu). Snad metafora zdůrazňuje sýkorčino rovnoměrně rostlé peří? Nebo jeho lesk? Navíc ten nešikovně vsunutý rozvitý přívlastek (*politá peřím*) trochu ruší. Možná že autor na tento detail zapomněl a zpětně jej do verše vsunul. Čtvrtý verš (*jako by třaslavý hřbet, záblesk hlavy skryla v oku*) na předchozí otázku nedává žádné odpovědi – a vůbec, celý je nějaký podivný. Za prvé je o dvě slabiky delší nežli tři předcházející, za druhé se nerýmuje s prvním veršem, jak by se dalo předpokládat, za třetí je přetížen detailním popisem (mezi *třaslavým hřbetem* a *zábleskem hlavy* nezbyvá dokonce místo pro očekávanou spojku „a“) a za čtvrté předkládá snad až příliš odvážnou představu ptáka, jehož neposedné tělo je skryto v jeho vlastním ztuhlém oku. Zkrátka, vedle prvních třech veršů básně vyhlíží čtvrtý verš nepodařeně.

Autorovi zjevně šlo o napětí mezi „hladkostí“ prvních dvou veršů a „přerývaností“ dvou následujících. Usiloval už kompozicí strofy a díky znázornit překonání prázdné situace pozorným pohledem (proto celá sloka končí slovem *oko*). „Prací oka“, jež vyžaduje přesný slovník, který se obtížně hledá. Chtěl, aby se tato změna postupně dala před čtenářem básně. Proto jsou chyba, její náprava, přerěknutí, dořeknutí důležitými aktéry sloky i celého textu. Fungují, řekněme, jako součástky brzdného mechanismu.

Až v tomto okamžiku autora bláhově napadlo, že rýmové schéma ABBC, které v první strofě vzniklo takřka bez jeho dohledu, se podobá oku mezi obočím a lícní kostí a že by se mohl pokusit v něm pokračovat dál. A ze stejného důvodu, jak se zdá, volil z přilétajících ptáků právě sýkoru koňadru (*parus major*) – ona, domníval se, byla rozložením tmavých a světlých ploch nejvíce podobná lidskému oku.

První dva verše druhé sloky znějí:

*Období zimy se jí zuby nehty drží, když tam
tak stojí, neživá, v glazuře – to říkáš ty – peří
[...]*

Druhá sloka tedy nezačíná tam, kde první skončila – vrací nás zpátky, téměř na začátek, k prvnímu pohledu na „stojící“ sýkorku. Zřetelně na tento návrat upozorňuje užití stejného slova (v první sloce *stojíc bokem, tady když tam / tak stojí*). V čem se ale pokračuje dál, je počet slabik ve verši. Oba první verše druhé sloky mají patnáct slabik tak jako poslední verš první sloky. Vypadá to tedy, že je nutné k sýkorce na parapetu ještě něco podotknout a že je k tomu potřeba dost místa. Soudě podle čtvrtého verše první sloky, půjde o nějaké podrobnosti.

Narazíme zde na věci už známé. Sýkora stojí za oknem, strnulá až k „neživosti“, v glazuře peří. Nově se o ní praví, že se jí *období zimy zuby nehty drží* – co to znamená? Básník nechtěl, myslím, vyjádřit nic jiného než hlubokou statickostí toho zjevení, v němž jako by čas stál. Jako by se čas (*období zimy*) náhle stal závislým na prostoru. Ze všech sil se drží scény za zimní tabulí skla a je jí – alespoň *na vteřinu* – překonán.

Znovu se objevuje metafora, spojující pokryv peří na ptačím těle a glazuru na porcelánu. Možná je tady i proto, abychom si představili počasí, kterému je vystaven exteriér. Glazura bývá obvykle lesklá – možná je tedy venku slunečno a sýkorka i parapet jsou zalaty světlem. Ale kdo ví. Zde je ona metafora ale zpochybně – na vloženou větou *to říkáš ty*. Není jasné, kdo je jejím adresátem; ví se jen, že metafora může platit, ale také nemusí. Následující verše se příklánějí spíše k druhé možnosti:

*krásná bez prolínání, na vteřinu měřitelná
jen jinými lesklými věcmi, co jsou vidět;*

*viditelná jen celou blyštivostí, již si měří
rytmy a proporce, tmavé a temné, přelévání
hran a rozestupy ploch, jejichž přirovnání
tě srazí, možná zpátky, k ledovému parapetu.*

V těchto verších oko pozorovatele oplývá neochvějnou sebe-důvěrou, spoléhá pouze na vlastní možnosti, a dokonce svou víru v sebe formuluje. O sýkoře koňadře se zde troufale tvrdí, že je *krásná bez prolínání*, tedy krásná bez veškerých tropů, bez metafor i metonymií. Krásná, protože vnímaná jen smysly, přesněji jedním smyslem, bez podpory intelektu či imaginace. Všechno záleží jen

na utkvělém oku, které k jedné pozorované věci dokáže přiřadit pouze věc, pozorovanou ve stejném okamžiku. To také s chutí a ve velice rychlém tempu dělá – a tak jednotlivé věci na scéně ztrácejí svoji jedinečnost a konec konců se prolínají a vzájemně podmiňují, ale tento proces se odehrává jakoby na stejné úrovni. Na zrakem uchopeném – a jen zrakem uchopitelném – povrchu, jenž nyní (minimálně po dobu, kterou spotřebuje čtení osmi veršů) vítězí nad časem. Proto je v básni sýkorka *měřitelná* (chtě nechtě se vynoří slovo „tělo“) *jen jinými lesklými věcmi, co jsou vidět*. Poměření jiného druhu by ji skrylo.

Pohled, který předtím jako by poněkud ustupoval a pojímal do sebe stále víc prostoru za oknem (*celou blyštivost*), ve verších třetí sloky mění směr. Začíná se přibližovat k blyštivým věcem, k husté síti, kterou tkají za oknem. Pokouší se sestoupit na co nejtěsnější vzdálenost a zahlédnout měňavou strukturu povrchu. Uvidět, z čeho je utvořen (*rytmy a proporce, tmavé a temné, přelévání / hran a rozestupy ploch*). Oko se mhouří. Na konci sloky znovu přichází ke slovu pokušení metafory (a také reflexe toho pokušení). Stojí tu:

[...] *přelévání*

*hran a rozestupy ploch, jejichž přirovnání
tě srazí, možná zpátky, k ledovému parapetu.*

Neboli: pokus k něčemu přirovnat atomy blyštivosti za oknem nevede nad či pod povrch – dosahuje pouze toho, že se oko vrátí ke svému obvyklému zaostření a znovu spatří výchozí místo (*parapet*). Co to může znamenat? Blahodárné zajetí smyslu? Nedůvěru v plané spojování vzdálených věcí a naopak důvěru v reálné obrazy

světa, vnímané přirozenými smysly? Třeba. Ale nepřehlédněme další exemplář ze sbírky váhavých vsuvek v této básni: *možná zpátky*. Není tudíž vůbec jisté, zda se jedná o stejný parapet, odkud oko vyšlo na svou jeskynní výpravu.

Druhá a třetí sloka básně jsou jednovětou digresí. Nebo obsáhlejší poznámkou v pomyslné závorce. Nepřehledný svár mezi syntaxí a veršem by mohl mít za úkol napodobit pulsující svět za oknem.

Čtvrtá sloka tedy navazuje na sloku první, která, zopakujme, končí veršem *jako by třaslavý hřbet, záblesk hlavy skryla v oku*. Vypadá takhle:

*To oko je jak maska. Čeho? Válčícího mrazu
a lesa, co se na okrajích rozepíná
jak rukáv, skoro ve tmě, který nevystřídá
zápěstí, pěst, jen světlo chladně lámající větve*

O sýkorčině oku, v němž se skrývá *třaslavý hřbet, záblesk hlavy*, už bylo řečeno, že je živoucí nějakým neznámým způsobem. Nyní se z něj dokonce stává válečná maska *mrazu a lesa*. Situace se tedy od první sloky poněkud změnila – za okem ptáka je nakupen celý vnější prostor a v pohledu, upřeném do místnosti, je nově přítomno nebezpečí. Ve třetím verši této sloky se dočítáme, že nebezpečí zřejmě souvisí také s časovým posunem, který nastal, zatímco jsme líčili sýkorčí detaily. Les je *skoro ve tmě* – lesk věcí zřejmě mezitím pohasl, venku se začíná stmívat.

V šeru za oknem se tudíž mračí dva bojovníci (*mráz a les*), kteří vykopali válečnou sekyru. Možná hrozí, že rozbijí okno a vtrhnou do domu. Alespoň o tom na chvíli svědčí přirovnání lesního okraje k rozepnutému rukávu (košile?). Vzápětí je ale rozvinutá

metafora opět svinuta a po *rukávu* už nepřichází *pěst*, jež by mohla roztrástit sklo okna nebo hodit kámen, který by to udělal za ni. Znovu se navrácí téma metaforu a už podruhé je užití metaforu zpochybněno – v tomto případě spíše „zadrženo“. Tomu, co přijde místo zápěstí a pěsti, co zaplní místo po metafoře, kterou básník vzal zpět, je věnován celý zbytek básně:

[...] *jen světlo chladně lámající větve
na horizontu, kam se pohled uhne mezi řečí,
prasklý ret, detail suché ruky, skoro něčí, mokrý
sníh za ramenem na svetru, tající mezi oky,
a borovice s kdoulí v stuze nade dveřmi.*

Co se tedy vlastně stane? Vůbec nic zvláštního. Pár všedních úkonů a pozorování, odehrávajících se uvnitř bezpečného domu, ale hluboce určovaných tím, co se odehrává venku. Studené světlo zahlédnuté koutkem oka při rozhovoru na jiné téma. Mrazem rozpraskané rty a vysušená kůže na rukou. Sníh tající na svetru v teple interiéru. *A borovice s kdoulí v stuze nade dveřmi* – obvyklá úlitba času.

Není tedy potřeba rozbíjet prostor kamenem imaginace, rozřezávat ostrým nožem metaforu plátno obrazu, kterému se podobají naše životy, fixované ve svých vyprázdněných režimech. Báseň možná dává hlas nezběžnému pozorování běžných věcí a jejich rytmu, jež odhalí naše stále a všudypřítomné propojení s neosobním a neobyčejným. Proto jsou tu různé obrazy „pasivního“ oka konfrontovány s obrazy „aktivního“ ruky (ironicky: *k ruce s knihou; les, co se na okrajích rozepíná / jak rukáv; zápěstí, pěst; detail suché ruky, sníh za ramenem*).

Autor si rozhodně zakládá na nenápadnosti rozhraní mezi fyzickým a metafyzickým – proč by jinak tolik zdůrazňoval, že *suchá*

ruka (nejspíš vlastní; rozhodně nějakým způsobem blízká), kterou si zblízka prohlíží (mluví se o jejím *detailu*), je skoro něčí (tak jako je lesní lem skoro *ve tmě*). Na pobývání v tomto rozhraní mu určitě záleží víc než na průniku jinam, do nějakého nového prostoru. Jinak by přece zmíněnou možnost „nestejného parapetu“ (*tě srazí, možná zpátky, k ledovému parapetu*) nenechal vyznít do ztracena.

A to je všechno. Ke konci si neodpustíme podezření, že celou dobu mluvíme o milostné básni. Ne a ne se totiž zbavit dojmu, že borovici s kdoulí v posledním verši zavázala do stuhu ženská ruka – a tak by řeč, mezi kterou se pohled uhne k horizontu, a vsuvka *to říkáš ty* z šestého verše nemusely být básníkovou samomluvou.

Na závěr – namísto shrnutí – všech pět strof:

*V únoru sýkorka přilétá k ruce s knihou
v okenním rámu, na plátně tepla z topení,
a stojíc bokem, politá peřím, zkamení –
jako by třaslavý hřbet, záblesk hlavy skryla v oku.*

*Období zimy se jí zuby nehty drží, když tam
tak stojí, neživá, v glazuře – to říkáš ty – peří,
krásná bez prolínání, na vteřinu měřitelná
jen jinými lesklými věcmi, co jsou vidět;*

*viditelná jen celou blyštivostí, již si měří
rytmy a proporce, tmavé a temné, přelévání
hran a rozestupy ploch, jejichž přirovnání
tě srazí, možná zpátky, k ledovému parapetu.*

*To oko je jak maska. Čeho? Válcíčího mrazu
a lesa, co se na okrajích rozepíná*

*jak rukáv, skoro ve tmě, který nevystřídá
zápěstí, pěst, jen světlo chladně lámající větve*

*na horizontu, kam se pohled uhne mezi řečí,
prasklý ret, detail suché ruky, skoro něčí, mokrý
sníh za ramenem na svetru, tající mezi oky,
a borovice s kdoulí v stuze nade dveřmi.*

**CIVĚNÍ DO FÍKOVNÍKU
S NEZRALÝMI FÍKY**

Velice soukromé Slovensko

Před dvaceti lety jsem nečekaně vyženil střední Slovensko, Turiec, Velkou Fatru, Malou Fatru, starú mamu, Blatnicu, Národný cintorín, hory Tlstú a Ostrú. Bylo to pěkné, dost jsem koukal! Za ta léta jsem svůj „nečekaný slovenský rozměr“ proměnil v cosi samozřejmého a také ho literárně kultivoval: přečetl jsem si Elenu Maróthy-Šoltésovou (podobala se starej mame), hrabal se v Hviezdoslavově epice (a nikam se, ani s několika slovníky, nedohrabal), k Ostrej přibyla básnířka Mila Haugová, k Tlstej nakladatel Koltoman Kertész Bagala, k Národnému cintorínu básník Erik Groch (což je mimochodem jediný básník v celých Čechách i na Slovensku, který by si zasloužil Nobelovu cenu), dál prozaikové Balla a Verona Šikulová (autorka mé oblíbené věty o psaní: „Není mi jedno, jaké slovo použiju, nejradši bych použila všechny.“). A taky básníci Habaj, Šulej, Štrpka, Ferenčuhová a tak. Mezi slovenskými autory jsem doma. A mám radost z toho, že slovenští básníci a romanopisci jsou v posledních letech v české literatuře přítomni mnohem víc než dřív.

Dnes ale o tom, co obvykle dělám, když přijedu do Turce. Literárního nic. A neliterárního vlastně taky nic. Bloumám tu, poflakuju se a bývám trochu osamělý, protože moje žena po příjezdu do rodinného domu (kde už nikdo není, všichni mezitím umřeli) vždycky propadne tomu samému. Oblékne se do šatů po mámě, vezme si nějaký šperk po starej mame a začne pořádat rodinnou korespondenci ve slovenštině a maďarštině, pročítat rodinné deníky, číst ručně psané recepty (občas podle nich pak vaří), vytahovat věci z truhel a restaurovat je a plánovat cesty podle

rozdrbaných map. Jsou to nekonečné hodiny a hodiny, čas stojí, není. Do domu vcházejí stíny. Sdílím to s ní, ale nemohu jít až tam, kde se ona ocitá. Ostýchám se jí dokonce říct, jak mně její archeologie imponuje a inspiruje. Ale jsme spolu dvacet let a (většinou) už vím, kdy zmlknout a nechat ji být, aniž by to zapůsobilo jako lhostejnost nebo zlehčování.

A tak se tiše vymotám z turčianského domu a jdu do doliny pro pstruhu. Na cestu se připravím tak, že si na internetu prostuduju záznamy z nejbližších lesních fotopastí (už dávno jsem členem příslušné fatranské internetové skupiny; jen platonickým, pasti nepokládám ani nekomentuju, ale o tom prvním sním). Někde nad Necpalskou dolinou prošel včera ve dvě v noci rys, pak druhý a nad ránem dva vzácní kamzíci, které vzápětí vystřídal obrovský orel křiklavý. Orel v černostříbrném fotozáznamu vypadá jako velkolepá třpytící se fontána, u níž je obtížné rozlišit, co je tekoucí voda a co tepaný kov. Přehazuje se nad kamerou ze strany na stranu, křídla se napínají a zase smršťují, orel si chvíli hraje na skromnou slepičku a vzápětí zamává křídly tak, že okolní nezřetelná křoviska couvnou. K tomu burácí dramatická hudba, kterou slyší jen on a kmeny borovic, co se tajemně rýsují v rohu záběru.

Se stříbrným orlem doprovázeným činely a smyčci v hlavě vcházím do lesa a umanutě hledám paroží. Shozený paroh hledám od dětství a nikdy jsem žádný nenašel. Na Slovensku, v lesích Velké Fatry, je to obzvlášť bolestné, protože všude jsou jelení stezky, nabitě trusem, otisky kopýtek a okusy kmenů. Všude, prostě všude jsou stopy po tom, jak si jelení a srnci trou parohy o stromy, jak do nich drnkají a trkají – ale paroží nikde. Nikdy. Našel jsem jelení lebku (mám ji doma), našel jsem tolik čelistí, našel jsem i celou kostru – ale vždycky bez parohů. I dnes je to stejné. Bez úspěchu procházím nádhernými ochozy, obklíčenými starými borovicemi,

kde každá druhá větev vyhlíží jako perlivý kropenatý paroh dvánácteráka s překrásnou růžicí na konci. Ale nic, nic jako vždycky. Má nezdravá touha po nalezeném shozu se také zrcadlí na internetu: hledači paroží provozují upovídáné diskuse plné fotografií fantastických nálezů s přesným určením místa. Chodím po Fatře s mobilem narvaným trofejemi a pláču a hledám a nenacházím a smutek a beznaděj mě obklopují. Najdu liščí lebku, ještě trochu zahnilou a páchnoucí – ale беру ji do batohu, tak jsem zoufalý!

Na sádkách kupuju pět pstruhů, v duchu si jako vždycky opakuju jméno usměvavého sádkaře, které zní jak z realistického románu: Peter Harkabus. Už se trochu známe, ale moc si nepovídáme. Přezdívám mu, taky v duchu, podle jedné japonské povídky „pstruhový frajer“ (umí to se pstruhy, s rybami vůbec, to se pozná) – ale on to neví. Tak díky za ryby a brzy zase na shledanou.

Doma vytáhnu liščí lebku a položím ji na stůl, vedle igelitovou tašku s rybami. Pak hledám ve slovníku slovo „harkabus“, ale nenacházím. Druhý slovník – taky nic (jako s tím zatraceným parožím!). Moje žena leží v salonu mezi školními fotografiemi z minulého století a výkresy nějakého talentovaného strýčka, který studoval v Kláštoře pod Znievom. Zvedám ji a společně hledáme recept na pstruhy v promaštěné knize receptů psaných fialovou inkoustovou tužkou. Když najdeme dostatečně rozpítý a téměř nečitelný návod na „pstruha na rasci“, zeptám se – opět jako vždycky – co je to „rascá“.

„Kmín, už si to zapamatuj,“ říká moje žena.

Usmějeme se na sebe. Liščí lebka voní.

Stodoliště

Ačkoli jsou Turčianské Teplice hodně staré lázně a bylo o nich napsáno několik dlouhých elegií, nemám z nich dobrý pocit. Je mi smutno – ale do elegie by se mi nechtělo. Spíš bych zašel za nějakým rapperem, udělal mu komentovanou prohlídku a nechal ho, aby Teplicím pořádně zatopil.

Připadá mi, že lázně a jejich manažeři si tady dělají, co chtějí: zbourali secesní koupaliště a postavili aquapark, kácejí stromy, zabavili kus krásného parku a oplotili ho (přejdeš lávku přes potok a na druhé straně narazíš na pletivo, fuj!), vitráž v průčelí jednoho z lázeňských hotelů zabalili do plexiskla a nad to napsali Royal Palace. Večer řve z lázeňských domů Michal David a Dalibor Janda (pouští DJ Pavlík) a vyhrávají kapely, které by dělaly čest československé lidové televizi Šlágr. Některé taky nejspíš dělají. A dál: poblíž lázeňského bulváru stojí tři supermarkety (čtvrtý je schovaný kousek stranou), nové restaurace a penziony jsou neobyčejně hnusné a jmenují se tak, aby do kraje vhodně zapadly: Frizzante a Anesis. Odér Itálie, chutě Řecka: a jsme znovu u Šlágru. V rodném domě Mikuláše Galandy nevisí žádné Galandovy obrazy a vystavují tu třeba studenti Studia pro dospělé z místní ZUŠky. Nové obchodní centrum Kocka sestává z jedné drogerie, jednoho tabáku a obrovského vietnamského tržiště, které zabírá celé patro. A tak dál.

Zkrátka, než se tu projde přivolaný hoper, uplete si ze slov bič a vychrlí všechn zmar Turčianských Teplic, koupou se tyhle lázně „v svite převážně vírivom“ a prodavači býků, ovcí a holubů a směnárníci všeho druhu v košilích s vysokým límcem dobře vědí, že

*iba s tebou nájdem mier,
bud' mojim prekrásnym prílívom
a prístav vznikne z našich pier.*

Raději nechám chrám chrámem – a vzhůru k chatrčím! Kolem Turčianských Teplíc je všechno nádherné: vesnice, doliny, hory, lesy, révaiovská stromořadí, meandrující potoky. Ale já a moje žena dnes nepůjdeme daleko. Hned za Teplícemi, v Dolní Štubni, je místo, kterému říkáme (našli jsme si to) stodoliště. Dlouhá, velice dlouhá řada stodol obrácených k táhlým úzkým polím, za nimiž už je jen klesající slunce.

Skoro každý má nějakou zkušenost se starou stodolou, skoro každému se líbí stodolní štíty s prkny poskládanými různými směry. A všechny ty staré rozličně tvarované otvory, otvůrky a škvíry (větrací, zásobovací, pro zvířata a co já vím, nač ještě) ve vyšisovaných prknech. Podivné zárubně, věšáky, výstupky, ohmatané petlice, pukliny. Skoro každý si někdy povšiml, že staré stodoly mají obličej a dělají obličej. Skoro každý má také rád kámen, který k tomu letitému dřevu patří, kamenné podezdívky, zídky, překlady a prahy. Skoro každý.

„To se teda pleteš,“ říká moje žena. „Skoro nikdo si toho nevšimá. Natož aby to měl rád. Vyfoť si to, než to zbouraj!“

„To se pleteš,“ odpovídám. „Když člověk vidí strom, nad kterým z nějakýho důvodu visí otázka, jestli skácet, nebo neskácet, jako první si pomyslí neskácet. Vlastně ani nemusí myslet!“

„Jako první si řekne, že skácet – a taky to vzápětí udělá,“ říká moje žena.

„Jo, tomu říkám víra v lidský rod!“

Jdeme po tvrdé cestě mezi stodolami a poli. Ona jde tím, co už téměř není, a ukládá si to do hloubky, kam příliš dobře nevidím.

Skoro se bojím toho, jak temně dovede taková místa milovat. Já se procházím tím, co zatím nekončí, co ještě vydrží – lehkovážný, hlučný a povrchní. A pak si sedáme u jedněch vrat (jsou pootevřená a za nimi je vidět rozlehlý, světlem nakrájený prázdný prostor), sedáme si spolu do stodoliště, do několika různých stodolišť, do řečí o nich, do toho všeho. Už nemluvíme.

Tržiště Sándora Máraiho

Nedaleko katedrály svaté Alžběty, v Řeznické ulici v Košicích, stojí dům č. p. 35, kde prožil část dětství Sándor Márai – hvězda evropské literatury 20. století, která vyšla s velkým zpožděním. Novelu Svíce dohořívají jsme četli všichni a všichni jsme se těšili, že ji Miloš Forman zfilmuje. Sir Connery, co měl hrát hlavní roli, se taky nemohl dočkat. Nakonec se netočilo – a už nikdy nebude!

To já si připadám jako ve filmu (volně podle novely), jehož natáčení plyne bez překážek, když tak ráno vstávám v Máraiho pokoji a dívám se oknem do dvora, kde stojí klepadlo připomínající šibenici pro víc odsouzenců a okrouhlá studna. Měsíc bydlím mezi krásnými, do tlustých zdí vestavěnými skříněmi, do nichž budoucímu romanopisci služebná uklízela hračky, a pod klenbou, na kterou budoucí romanopisec zíral před usnutím. Za příbytkem je Máraiho muzeum a Máraiho památný pokoj. Odpoledne přicházejí návštěvníci a zkoumají spisovatelovo křeslo. Průvodkyně jménem Juliana jim podává podrobný výklad v maďarštině, slovenštině a angličtině (často to míchá), usmívá se a je samá literární anekdota. Pokud mě při exkurzi zahlédne, říká: „Zde vidíte žijícího spisovatele z Čech, který jednou také bude mít své vlastní muzeum.“

Jsem pořád v košických ulicích. Ale i tam se točí filmy podle poutavých novel a krátkých románů.

Včera na tržišti na Dominikánském náměstí – které je tady a teď pořád plné jirín a gladiol, farářů a kýblů borůvek – jsem si vybral nejzapadlejší stařenku, která před sebe vyložila opravdu skromný krámek. Jeden svazek česneku, dva rozpůlené pravé hříby, malou plastovou misku s malinami a asi osm jablek. Přistoupil jsem k té

dojemné výkladní skříni světa a koupil si svazek česneku. 6 euro. Malá babička ve čtyřech svetrech mě vyprovodila požehnáním a různorodými přáními. Bloumal jsem trhem a myslel na ni: jak ráno brzy vstává a na trh se skromně připravuje tak, že obejde skromnou zahrádku a skromně utrhne, co je právě vhodné ke skromnému utržení. A cestou do města sejde z cesty a na svém tajném místě sebere dva praváky. A nic jiného.

V povznášejících myšlenkách jsem dospěl na druhý konec podzimmního trhu a uviděl velký krytý stánek s česnekem. Všechny vystavené svazky vypadaly jako ten můj (identická zelená gumička, stejný způsob fixace, naprosto shodné zabarvení). Jeden za 3.50. A co čert nechtěl? Moje stařenka se tu zrovna loučila s majitelkou toho česnekového velkoobchodu slovy: „Tak jsme vyrovnáni.“ A odkvapila.

Dodal jsem si odvahy, ukázal česnekářce svůj svazek a zeptal se jí, zda je od ní. Líbezně a naprosto lhostejně odpověděla, že „neví“! Vylíčil jsem jí situaci a dostal odpověď, že příště alespoň vím, kam jít nakupovat česnek. A jak to dořekla, nabídla mi svazek česneku se slevou – za pět euro. Zeptal jsem se jí, proč za pět, když všechny svazky stojí – jak je psáno – 3.50. Česnekářka na to řekla „prepácte, pane“ a už mi nevěnovala ani jediný pohled.

Když jsem se vracel domů, bez myšlenky a tak nějak průsvitný, všiml jsem si, že moje původní stařenka je na svém místě a chudická domácnost před ní leží jako předtím. I se svazkem česneku. Jedním! Z malé zahrádky, kam se deset česnekových hlav snad ani nevměstná!

Druhý den jsem o tom vyprávěl Julianě, která jen zabědovala maďarsky: „Joj, tyhle ty babky! Na euro přešly první ze všech! Každý ještě přepočítával, tyhle už zaokrouhlovaly nahoru!“ Pak mi to přeložila.

Trh u nejstaršího kostela ve městě

Do toho kostela jako do sklepa, jako do jeskyně – hned vidíme, že je starší než všechny domy a chrámy kolem (že jich tady stojí!). Kdo vchází do tmy, už pokleká, a oblouk vstupu je podsaditý a nízký a – huč do něj, nevydá slova, jak němý, myslí si svoje. Mysli si! My jdeme na tržiště u toho černého svatostánku – ale ani tržišti dnes není do rozhovoru. Od rána prší i neprší, to bude tím. Kryté stánky s květinami jsou nacpané svazky jiřin s hnědými a světlehnědými a rudohnědými koulemi a hvězdicemi a střapci. Květy jsou vlhké a svítí (zapomněl jsem na tmavofialové palice ve druhé řadě tržiště, kde už jsou jen podepřená prkna na zboží, promiň!). Jeden trhovec, co není trhovec, má jenom zahradu za městem, kde mu zrovna všechno zraje a vadne, levně prodává kytice jiřin s nejmenšími květy na celém trhu, jsou žluté. Vyhnul jsem se mu obloukem, protože si mě vyhlídl, sotva jsme na trh vstoupili – ale i z dálky jsem ucítil jejich slabou kadidlovou vůni, kterou si pamatuju z L. a o které jsi jednou lhostejně (proto tak výřečně) prohlásila, že ti připomíná vůni punčoch starých žen nebo vůni kuchyňského prkénka, na kterém se „dlouho krájelo všechno“. Stýská se mi po tobě. Gladioly (v plastových kýblech od barev) nabízejí, všiml jsem si, nejčastěji sběrači pravých hřibů. Nevím proč. Hřiby a gladioly, co myslíš? Ale ty jejich různě a pečlivě vyložené houby! Buď v řadách podle velikosti, nebo po pěti podle velikosti (na kraji každé skupinky jeden hřib rozřízlý na ukázkou vnitřku), nebo na hromadě, jako by rovnou vysypané z košíku, aby si kupující mohl vybrat. Některé mladé hřiby jsou

celé dokonale bílé, zvláštní. Vůbec, když přelítneš očima tržiště, zdá se ti, že na stánky se hříby dopadá světlo, zatímco pulty se zeleninou a květy stojí v tenké mlze a trochu dál. Od rána prší i neprší, to bude tím. Přemýšlím jenom, když píšu, to bude tím. Vidíš, kdybych nenapsal, že od rána prší i neprší, nepsal bych o přemýšlení při psaní. Takové to je přemýšlení – jen tehdy, když vyjdou slabiky a zvukomalba! A takové to je štěstí – když vyjdou slabiky a písmena! Konečně trochu přemýšlím a jsem šťastný, když píšu o tržišti u nejstaršího kostela ve městě. Ale stýská se mi.

Chvála hotelové snídane

Probudit se, osprchovat se, obléct si vyžehlenou košili, jejíž záhyby tak nenapodobitelně chladí, a sejít nebo vyběhnout po hotelovém schodišti na snídani!

Snídane v hotelu – událost, kvůli které stojí za to se narodit. Pokud jde o mě a hotelové schodiště, scházím či vybíhám velice brzy, patnáct dvacet minut po ohlášeném začátku snídání, tak abych po celou dobu toho komplikovaného ranního zážitku seděl u stolu sám. Pokud někoho z hotelových hostů znám (nepříjemná věc!), začínám o deset minut dřív.

Hotelová snídane je kombinací charakteru snídaňové místnosti, vkusu a nápadů dramaturga snídane, vhodné míry lhostejnosti drobného personálu a toho, zda vás vedoucí ranní směny vítá tím, že hlasitě požaduje číslo vašeho pokoje, které pak zdlouhavě hledá a propiskou odškrťává v nějaké tabulce, anebo nikoli.

Když usedám k prostřenému stolu, obvykle si představuju, v kolik hodin musel personál vstávat a co všechno bylo třeba připravit. Dělam si seznam, posunuju ubrousek, nespěchám a – v žádném případě ještě nesnídám. Ó popisy práce, která se odbývá ještě za tmy nebo v ranním rozbřesku! Jak jen povzbuzují chuť k jídlu! Jednou (po nevalném večírku) jsem oslovil snídaňovou číšnici nevalného hotýlku a požádal ji, zda by mi (písemně, prosím) nepopsala přípravu snídane. Její odpověď zněla:

„Po příchodu zapnout veškeré přístroje (především presso + kávovar + ohřev teplé vody na čaj). Postavit na překapávanou kávu. Tzv. založení ‚švédského stolu‘; valná většina nekazících se potravin je předpřipravena/doplněna z předchozího dne. Nakonec

založit zbylé čerstvé potraviny typu: šunka + sýry + salám. Připravít do nerezových van (snad se to tak jmenuje), pod kterými hoří plamínek, míchaná vejce a párky. Vystavit doplňky: hořčice, kečup, umělé sladidlo. Vystavit na jeden stůl u vchodu: dezertní talíře ve sloupcích + příbory + ubrusky. Po skončení snídání vše domýt, připravit nekazící se potraviny na druhý den pro partáka.“ Atd.

Založit! Vany s plamínkem! Vystavit doplňky! Parták! Ach, jak jsem byl zklamán. Později jsem si uvědomil, jak velice se mýlím. Ten prostý popis jednoduchého děvčete, ta unavená rutina kolem nepříliš nápadité snídane – vždyť přesně tohle potřebuji, abych dostal pravou ranní chuť a dokonale ocenil, co přichází na stůl v poněkud náročnějších podmínkách.

V lázních Bad Driburg, kde jsem pobýval v hotelu uprostřed jelení obory a kde neodbytný osmerák v okně byl všedním zážitkem, podávali k snídani studené jelení plátky s brusinkami a pečenými jablky. A zdejší slavná minerálka při tom tekla proudem. Pozoruhodné bylo, že nenabízeli už nic jiného – kdo chtěl vajíčko nebo koláč, měl smůlu. Káva se nevařila a místo čaje – stejná slavná minerálka, jen v horkém provedení. Hraběnka von Oyenhausen, majitelka těch jeleních Varů, se právě vrátila z benátského bienále a zářila zdravím mezi stoly. Mimořádně, když jsme u Varů, tak v těch Karlových dostanete nejlepší rybí šči v celé střední Evropě (zato džusy zde osudově haprují) – jen nesmíte zapomenout, že u zdejších snídaní má každý určené místo u stolu. Ruští hoteloví hosté to tak mají rádi a úzkostlivě dbají, aby každý seděl, kde má. Tady je snídaňová samota navždy ztracena. Spolustolovníci bývají tak příšerní, že to ani hustá polévka nespasí.

U rakouských hranic, ve slavném hotelu Wolfinger, si zakládají – pokud se jedná o snídane – na čerstvé květinové výzdobě. Ráno přesunou květinový trh do hotelu. Ach, to bych jim křivdil!

Tak jako čerstvé natrhané jiriny servírují nejčerstvější borůvkové a malinové koláče – sladká sekce je ve Wolfingeru proslulá. A také káva! Dostanete tu všechny druhy včetně té překapávané přes porcelánový filtr značky Melitta. Snídáte uprostřed květinového trhu a z okna se díváte na květinový trh. A co marinované ryby a šampaňské a báječně chladné číšnice ve lvovském hotelu George. Snídaňový pianista v Sils Maria! Teplá vaječná sekce někde v polských horách: osm druhů omelet, Coleslaw a vejce Hemingway, které spočívalo ve varné nádobě se spisovatelovou podobiznou. Full English na cambridgeské koleji v rozlehlé, a přesto temné Cavendish breakfast room, určené pouze profesorům navrženým na Nobelovu cenu!

Ale poslyšte: tohle měla být ranní úvaha. A zatím... No, popravdě řečeno, před Full English Breakfast dávám přednost Full Irish. Rozdíly jsou to obrovské a dalo by se o nich uvažovat do večera.

Brief aus Krems

Milý J., pozdrav z Kremže, ptal ses na hořčici (ptají se všichni), odpověď: ano, kremžská hořčice skutečně pochází odtud (z rakouského města na Dunaji, mezi Vídní a Linzem, blíž Vídni, kousek od Znojma) a taky ji tady všude dostaneš, i v supermarketech koupíš impozantní tuby kremžské hořčice (Kremser Senf), hned si jich všimneš, jsou vážně obří a laciné, nepodobají se ničemu z českých řetězců. Neodoláš a koupíš si tu pastu na zuby dvě hodiny po příjezdu. Jsi zaskočen, že chutná jinak než kremžská hořčice, kterou znáš. Původní zdejší receptura totiž počítá s bílým vínem, které se ale v našich krajích do směsi nepřidává (my dáváme ocet!). V Kremži stále trvají na víně. Čímž jsme u vinic a bílého, které jsou pro zdejší kraj a pobyt v něm velice podstatné – o tom později. S kaiserkou (naloženou sekanou a pokropenou vinnou kremžskou hořčicí) v puse teď pohovořím o literárních stipendiích, protože se mě na to pořád někdo ptá (jako na tu hořčici) a při tom se tváří podezíravě. Ty ne, to vím: ale tohle je dopis nedopis, tak to přečkáš.

Literární stipendium spočívá v tom, že tě pozvou do nějakého místa, půjčí ti hezký byt a darují peníze na to, abys tam byl a psal (když jsi spisovatel) a občas něco přečetl a řekl lidem, kteří v tom místě mají trvalé bydliště. Opravdu je to takhle jednoduché a radostné: „Haló, haló, líbí se nám, co píšete, chceme vás podpořit, přijedte prosím, my vám všechno zaplatíme, jen tu buďte a pište!! Jste pro?“ Někdy je to, jistě, komplikovanější: občas je třeba se na literární stipendium přihlásit a vyplnit papíry (na čem chceš pracovat, jaké máš jiné plány, cos dosud vydal atd.); jindy hostitelé

chtějí, abys třeba napsal text o kraji, který tě hostí, nebo si po celou dobu vedl veřejný pobytový deník a tak. Jinde je zvykem hovořit o své práci s ostatními stipendisty (pokud jsou) a na konci pobytu napsat zprávu o tom, jestli to celé mělo nějaký smysl. Každá spisovatelská rezidence má svá specifika, ale celkem platí, že se po tobě chce jediné: abys v hostitelském prostoru doopravdy pobýval (pokud ale máš jiné literární povinnosti, nikdo ti nikde nebrání, abys na několik dní odjel a zase se vrátil). Pokud nic nenapišeš, nikdo tě neprudí. Rezidence jsou různě dlouhé, někdy měsíc, tři, nebo také – výjimečně – rok (pokud rok, tak samozřejmě můžeš přijet s celou rodinou a výše stipendia a rozloha bytu tomu odpovídají). Tak to je – a musím říct, že na všechny pobyty „writer in residence“, které jsem zažil, mám dobré vzpomínky: rozhodně také proto, že jsem se nikdy netrápil tím, že jedu kamsi, kde za každou cenu musím něco napsat. Od prvního stipendia jsem na rezidenčních pobytech především překládal (a to každé dopoledne od rána do jedné); to ostatní pak přišlo samo (od jedné odpoledne do večera). Překládat je totiž možné kdykoli a kdekoli. Stačí být o samotě.

V Kremži, v „nezávislém literaturhausu“, jsem byl poprvé před šestnácti lety (dva měsíce). Měl jsem tehdy velké štěstí: byl jsem prvním stipendistou toho literárního domu, který teprve vznikal z bývalé továrny na koberce. Štěstí spočívalo v tom, že jsem byl jediný člověk v továrně (moji hostitelé zajížděli do kanceláře maximálně jednou týdně), a tak jsem po většinu času byl naprosto sám. Bylo to někdy tíživé (neměl jsem se sebou v takové situaci mnoho zkušeností), ale poučné. A dvojměstí Krems a Stein (na jejichž hranici literaturhaus stojí) mou samotou násobilo: před šestnácti lety bylo tiché jak pění, úplně prázdné, hospody zavíraly v deset a na ulicích a říční kolonádě bylo pusto už od osmi. Skončil

říjen, přišel listopad. Z okna jsem zíral na řeku a z dlouhé chvíle zapisoval jména proplouvajících parníků a remorkérů (když se dnes dívám do zápisků, vypadá to, že jsem u okna stál skoro pořád, zvláště o nedělích jsou seznamy sáhodlouhé). Dnes je to dvojměstí živější, přibýly restaurace, benzinky, obchody i obchvaty (některá místa stěží poznávám), ale pořád je to poklidné a úhledné rakouské hnízdo, kde ti nezbývá než psát, pít víno a psát, zírat na řeku, pít víno a psát.

Ale tentokrát se častěji dívám také na opačnou stranu, kde stojí (deset metrů od literárního domu) druhá největší rakouská věznice. Obrovský komplex se skládá ze starých i nových budov a budí respekt a nebudí hrůzu. Je to vězení pro nejtěžší zločince v Rakousku, samí vrazi; teď tu tráví své dny i Fritzl z nedalekého Amstettenu (v jednom rozhovoru nadšeně líčí pěkný polní výhled z okna, který důvěrně znám). Věznice je proslulá moderními strategiemi, vizemi nového vězeňství: je tu čtrnáct obrovských dílen a uměleckých ateliérů (nábytek, vazárna knih, malá sklárna třeba) a v pevnosti, hned u hlavního vchodu, je dokonce obchod, kam každý může zajít a koupit si něco z toho, co vězňové vyrábějí (před svátky se tu prý dveře netrhnou). Občas vycházím ven z bytu, chodím na stále stejná místa, nic nevymyslím. Nejčastější procházky vedou na vinice. Jsem v údolí Wachau, v místě, které je proslulé veltlínem a bílými odrůdami vůbec – terasovité vinice jsou všude kolem a teď na konci září je víno už zralé a ještě se nesklízí. Procházím Steinem po Steiner Landstrasse, renesančními a gotickými a barokními domy a usedlostmi, často velice rozlehlými (všechno v dokonalém stavu), mívám asi pět kostelů, dvě kašny, vyřezávanou tabuli potop, báječnou malovanou rezidenci rodiny Bailoni (prastarých výrobců meruňkové kořalky) a dám se po proměnlivých krásných dlažbách a schůdcích do kopce. Tady

už začínají rodinná vinařství, v podloubích jsou vidět modré korby a stříbrné kádě a stroje. Obcházím první malou vinárnu a rozcestník, který ukazuje k dalším, výš položeným (Weingut Mayer Resch, Heuriger Weingut Hamböck aj.) – a pak už se ocitám ve vinicích. Je zářijové horko a nízké světlo, chodím mezi keři se žlutými, zelenými a modrými bobulemi a ochutnávám (nevím, jestli se to smí, ale asi smí). Každá vinice chutná jinak. Z hroznů, zvláště těch modrých, prýští lepkavá šťáva, sotva se jich dotknu, a já s sebou nemám vodu – tak hrozny okusuju rovnou z keřů. Je to zážitek. Pak si vlezu do mysliveckého posedu a dívám se na desítky zajíců, kteří křížují terasy (stejně jako to dělali v roce 1720). Někde občas někdo tiše odstřihává hrozny, ale většinou pusto prázdno. Když se vracím, zajdu do kostela svatého Mikuláše – ale to jen kvůli Tobě, J., abych ti popsal jeden obraz.

Svaly z bočního oltáře se mi občas zatínají a rozsvěcují před očima už od minulého pobytu. Oltářní obraz je velice temný (temný je celý kostel) a rozzářená horní končetina je to jediné, čeho si návštěvník zprvu všimne. Zírá na svalnaté rameno, paži a předloktí (odkud se jen to silné světlo osvětlující bicepsy bere?), které stojí, visí, vznáší se na černočerném pozadí jako strašidelná relikvie. A přesně v okamžiku, kdy začne pochybovat, že svalstvo je namalované, kdy se mu před očima vysune třetí rozměr a kdy jasně spatří, že svit vychází ze samotné svalové hmoty, to přijde! Utkvělá pozornost náhodného hosta tiše vybuchne a on rychle rozpoznává pozadí malby. Nedočkávně sbírá všechny postavy a věci, v něž se proměnila tma tmoucí – a dokud sbírka není úplná, ani se odtud nehne. Je tady sám, nemá nic jiného na práci, tak co.

Ale po chvíli je to rutina: svaly náleží dunajskému lodníkovi (bílá košile, ohrnutá, rozhalená, červený šátek na hlavě), který ze všech sil svírá pádlo. Je tím posledním, kdo se ještě pokouší

zachránit loď v bouři. Lodice se naklání, jeho stejně statný druh vztahuje ruku k dítěti, které je už mimo palubu, a z úst mu tryskají prameny vody, zatímco jeho matku (jakoby pod dítětem) už si vzaly mdloby a i řeka si ji bere. Vyřezávaná lodní zád' je vysoko zdvižena a hlava mrtvého chlapce (zabil se úderem o některou z hlavic) s ní barevně splývá. Kompozice je dramatická a připomíná tvar kouře, který vychází z velkého ohně, a tam, kde dým řídne, se slétají andělé (dvouletí chlapci i teenageři) a oklopují svatého Mikuláše, který pohledem posiluje toho jediného zabírajícího lodníka. Světec se ale zároveň tváří trochu rezignovaně, myslí už také na to, co bude třeba zařídit, až celá posádka ztichne pod říční hladinou. Andělé okolo ilustrují jeho dvojaké rozpoložení: jedni pozorují zkázu a hrozí se jí, druzí už mají oči v sloup a klidnější výraz.

Mám ten obraz rád už šestnáct let. Myslím, že mi připomíná dobrou báseň. A Mikuláš dobrého básníka. Před šestnácti lety bych to rozváděl. Dnes už ne.

Pozdravuju Tě, P.

Hans Nepomuk Prügel, lázně Driburg, 1875, olej na plátně

Zápisky z pobytu

Zavedli mě k dutému dubovému kmeni v aleji pod nekrajinou golfového hřiště. Čtyřmetrový, shora šikmo seříznutý kmen s několika začouzenými převrženými kotli po větvích, z nichž každá by mohla být kmenem stromu, jenž zastihuje početnou obědvající společnost. Všichni, i starousedlíci, ve chvílce podlehli pokušení zatukat na dřevo, které se ozývalo zvuky velmi podobnými struktuře stoletého kmene. Ale dub prý není uvnitř docela práchnivý, odedávna v sobě ukrývá žebřík, tak jako jelen v sobě ukrývá nejvybranější kousek svaloviny. Ani smrt stromu neubrala žebříku na pevnosti a kráse. Příčky vyrůstají z bočnic jako větve a uprostřed beze stopy srůstají. Vsunul jsem hlavu do místnůstky po skutečné větvi a vdechl nasládlý odér. V kapradí, které se tu uchytlo v nikdy nevysychajících dubových plástvích, ležel měděný cent. Ulomil jsem několik vlhkých kousků dřeva, voněly i vypadaly jako odlomky kostelních madon i lavic, a do dutiny je nahlas slíbil oplatit odstavci.

Kmen túje – z kůže stažený sval praská pod tíhou něčeho, co není vidět. Do břehů hladina vjíždí jak kruh cirkulárky. Ne ptáci ticho, ticho vodní ptáky trhá. Kal rybu, ne ryba kal.

Vysoké, do čtverců rozporcované obdélníky oken Hraběcí restaurace s partiemi lázeňského parku vypadaly jako vitráže, v nichž

se bez přechodů střídá žlutá zeleň s černí a jež jsou samé symboly a alegorie. Jedna z nich, na které se rýsovala silueta snídajícího muže se stříbrnou linkou brýlí a stříbrnou šmouhou konvice na kávu, zobrazovala jablůňku přečnávající živý plot, symetrickou a plochou jako list kapradiny. Některé listy jí už narudly a lesklé, ještě zdravé, stočené zpátky k větvi připomínaly stylizované drobné květy. A pak zas souměrná jablíčka, jedno jako druhé, jak se urodily v úhledné mysli nějakého místního skláře. Ostře zbarvený Strom života za zády muže, zvedajícího se od stolu a odkrývajícího boční plán s cípem anglického trávníku pokrytým jinovatkou, byl na okamžik úplný.

Počasí nad parkem se nezměnilo – ale jako bys měl odhrnout ještě jednu záclonu, abys viděl to, co včera ve stejnou hodinu. V okně protějšího lázeňského domu vzpírá holčička červený míč (tlustá vrstva karmínu) a pak někoho krátce vyhlíží z balkonu. Čítárna poblíž signatury už plná stránek světla.

Také ti tři zedníci na zdi rozestavěného pavilonu v poledne vrhali neúplné, bezhlavé stíny.

Zvon petropavlovského kostela zaléhal do habrového lesa na pravém okraji areálu. Na dřevěné desce potažené nejspíš plátnem, která zabírala téměř dvě stěny jídelny – pořád jsem ji měl před očima –, malíř panoramaticky rozprostřel lázně s parkem a oborou, sady a polnostmi. Krajina postupně procházela ročními dobami. Pozorovatel celé scenérie jako by seděl nebo ležel na temeni kopce, v prstech levé ruky svazek prvních sněženek, v pravé, schované v rukavici, sněhovou kouli, kterou vzápětí vrhne na některou

z pěti postav na obraze. Možná na česačku třešňový sestupující uprostřed malby s plným košem ze žebříku. Na jarní části byl zobrazen les, na zimní les a zasněžený vrch, letnímu a podzimnímu času mezi nimi kralovaly osamělé stromy – létu lípa, podzimu mladý buk. V zimní partii zbudovali dvojkřídlé posuvné dveře do kuchyně. Číšníci se stříbrem kmitali sem a tam, dveře pracovaly a dva na nich vymalovaní rachotící bruslaři se vzdalovali, přibližovali, jelení guláš, vyjedená salátová mísa, chytali, pouštěli, horká polévka, kosti na dezertním talířku, sjížděli, rozjížděli...

Do Klaretova Bestiáře, do Preslova Rostlináře, padá sníh. Na zbrusu nové kalendáře, na slovníky a slovníkáře, padá sníh. Na křoviska, kříčky, kříčky, na keře a zákeřníky, na kořeny, na koření, na sýce a zasyčení, padá sníh. Za keřem keř, za dubem dub, za medvědem medvěd lední a za sýcem sova sněžná, za sýkorou sněhule, padá sníh, padá sníh. Za Sněhurkou stojí hůrka, za sněženkou ženka stojí, za rozsochou socha sněžná, bílá mniška, bílý mnich, padá snieh, padá sníh.

Ještě k zimní partii v lázeňské restauraci: Kluziště zračící smrky. Nad temeny a sedly rychle šedne šed'. Na východní straně vychází sníh. V borovicích, vyklopených ze zahradních svahů, nic letmého, nic této chvíle – čekal jsem na to před zelenou černotou, ale jako bych tady nestál. Nedaly se pozorovat neusínající, neprobouzející se větve, s kulatým, předsunutým ostrším, ani články, kapsle a krystalky pod otočeným kamenem. Jako by to nebylo okolí.

V letní travě – přímo před očima malíře obrazu, který si na vršku kopce kreslí první skicu, leží ztracená golfová hůl: po celou dobu jsem ji považoval za stylizovanou trhlinu, zemětřesení vykvétající

nerušeně jak staříčká hrušeň v dobře rozvrženém sadu, rafinovaný vzkaz.

Lesní průsvity, některé skoro rozsáhlé. Ptáci namalovaní rychlými tahy tloukli do skleněných dutin. Spustil jsem se... Jímka... Drozd se oklepl ve vodárenské věži. Potápník v bazénu. Ještěrka zelená jako špenát. Nekonečná zápěstí lísek, pámelníky, tužší mahony s listy jak ozubení krasci a sloní kůží místo kůry.

Tma se vrstvila jak padající řetěz. Průlet sovy (změť měřítek a hmot: semišem obalený pařez), síť netopýrů, těkavý skluz můr. Vzadu nad strání, v jehličnatých ohništích čoudily modříny a tma k nim stoupala tak dlouho, až chuchvalce stály na hladině.

Stíny dubových větví na vlastním kmeni, způsobené světelnou nádobou zapuštěnou u paty do země, měly podobu stínů gigantických daňčích parohů; ve větru se vážně kymácely na neviditelných hlavách. Nad nejnižším patrem svítilo do tmy kolo pahýlu – tlustou větev dnes brzy ráno spilovali dva dělníci v pláštěnkách s tichými lany a sponami. Potomci mnichů, kteří kdysi na jiném místě, v jiném parku po šest hodin prolévali hořící dub, a přesto jej neuhasili. Lehli popelem, až na jedinou postranní větev, jež zbyla na ubohém zbytku kmenové stěny. Čerstvý pahýl jako by bíle, v pravidelných intervalech blikal do noci.

Civění do fíkovníku s nezralými fíky

Dobré ráno na břehu moře! Vstal jsem dnes ve čtyři a poslouchal sovy, které před rozedněním létají mezi pobřežními oleandry a fíkovníky a občas usedají na značky zakazující rozdělování ohňů na pláži. Jejich přelety jsou robustní a zázračně zpomalené a sovy při nich vypadají jako jiná zvířata – připomínají mi okřídlené paviány. Z balkonu pozoruju, jak slétají do písku a pečlivě si čistí peří – i tehdy připomínají opice, jen menší a hbitější, s roztomilými kulatými hlavami a směšnými pohyby. Zkrátka, jsou čtyři něco, stojím na balkoně a nad mořem plachtí opice a houkají. Jdu si uvařit kávu.

Vařím a vzpomínám na italskou babičku své ženy, která připravovala nejlepší moka na světě v nejspínavější moka konvičce na světě. Nonna tvrdila, že konvičku neumyla od roku 1984. Zato pečlivě, každou chvíli, vyměňovala těsnění. Nikdy nepoužívala vodu, ale vždycky minerálku značky Ferrarelle. A kávu do hliníkové konvičky nespala ani nepěchovala – pro to, co dělala, se těžko hledá příležitý výraz: dalo by se nejspíš říct, že ji tam – a to velice temperamentně – po vrstvách lisovala. U toho vydávala vysílené steny. Když jsem její moka pil v roce 1997 poprvé, omdlel jsem.

Piju kávu, kterou jsem si sám uvařil, nonna už umřela a moje káva proti té její nestojí za nic. Vracím se na balkon, civím do koruny fíkovníku s nezralými fíky a sleduju první staré páry, které se rozkládají na pláži. Je půl šesté. Jak to tyhle letité manželské dvojice se sebou a s ranním mořem báječně dovedou! Starci pomalu a zlehka zahloubí slunečnick do písku a nechají ho sklopený.

Potom rozloží dvě vetchá hliníková křesílka, daleko od sebe a každé obrácené na jinou stranu. Jejich ženy, v šatech a slunečních brýlích s rukama v bok mezitím hlídají hliníkové moře, nad nímž teprve vyjde slunce. Nikdo nemluví, všechno je dávno domluveno. Jakmile je sezení přichystáno, stařenky usednou a rozloží noviny. Muži mezitím berou hole a sáčky a v mokřém písku, na něž se prostírají cípy vody, loví malé škeble *vongole*. Podle drobných otvorů a bublin v písku poznávají, kde a jak hluboko škeble spočívá – pak už jen přesně zarazit tenkou hůl. Nevzdalují se příliš od žen s novinami. Sáčky se plní. Už teď voní *spaghetti alle vongole*, které budou mít k obědu. Z pláže odjíždějí hned, jak vyjde slunce, jakmile začnou přicházet první mladé rodiny s náklady plážových věcí.

Piju druhou kávu, civím z balkonu na pláž a do fíkovníku. Pak si zas vzpomenu na nonnu a jako ona pečlivě zavřu a zapáčím všechny okenice, co vedou k moři a slunci, a otevřu okenice a okna na opačné straně. Byt u moře se noří do vnitrozemského šera a z otevřených oken do něho vchází mírný vítr, v němž se hliníkově lesknou vrabci, jiříčky, nádobí ve dřezu a já. I káva má najednou hliníkový odlesk, její chuť se podobá té babiččině, trochu. Sedím v chladných stínech a vnímám, jak se do okenic, které jsem zavřel, tlačí rozpálené slunce, motory parkujících aut a mopedů, probuzený plážový život a horký vzduch. Pak to nevydržím a v okenici udělám pěticentimetrovou škvíru: plážový svět prořízne byt, volání prodavače kokosů ozáří některé partie interiéru, sálající vzduch promění lesk věcí. I lesk kávy. Škvíra v okenici se podobá zastavenému blesku a nemá vůbec nic společného s okolím. A tak to zkusím dál – kombinuju možnosti, které nabízí ta složitá sestava okenic, oken, světla, stínů, petlic, táhel, moře, ticha, slunce a zvuků. Nakonec to všechno otevřu dokořán,

vyjdu na balkon do pobřežního řevu a horkého světla a dívám se do fíkovníku s nezralými fíky.

U moře neuvažuju, nečtu, nekoupu se, neopaluju! Jsem doma a zavírám a otvírám a civím!

Jaro a Shetlandské ostrovy

Hyacinty už lezou. Slunce pálí do harampádí, kterého přes zimu přibylo nejenom na půdě, v kůlně, zahradním altánu, ale taky pod postelí, na nočním stolku, v mobilu a v tajném šupletí s dopisy, eury a starými snubáky. Zloději na jaře makaj od nevidim do nevidim; nový lesklý rejče mizej dřív, než je poprvý polkne vlhká zem. Mží, mrholí, poprchává a soukromé remízy jsou omotány provázky, které moknou, schnou, moknou, schnou, moknou. Chodím mezi středočeskými poli, čekám na zajíce, abych ho k něčemu přirovnal, a myslím na Shetlandské ostrovy. Mimochodem, příteli, potřeboval bych nový *trench coat*.

Jarní touhu po těch skotských ostrovech zakládá neznalost o rozloze dvou pozorování a jednoho varování. Do obojího drobně prší. Samozřejmě, už samo slovo *Shetlandy* povléká mozek prvotřídní vlnou, tučnými ornamenty a kostkovaným blanketem na pozadí ledového Atlantiku. Přes snítku smaragdového jalovce, kolem které se právě prohnala sprška (od rána dvanáctá), kane drtivý záhyb kubistické sukně (karmínová, opálově modrá, lesní zelená), v oparu pomalu nabírá obrysy lýtko v bílé srolované podkolence s reliéfem, zakončené koženou pohorkou: ani stopa po švu, neporušený flák domácí teletiny.

Ale pravou žízeň po shetlandských pastvinách jsem dostal před pár lety v obchodě značky *Barbour* v rybářské uličce irského Galway. K nepromokavému (ani guma, ani tkanina: mastná houba) loveckému plášti s odstínem mladého hříbku bylo možné přikoupit kostkovanou podšívku z fialové shetlandské vlny, k níž byla připojena knížka – kouzelný pas – detailně líčící její výrobu.

Včetně jména ovce, které se věc osudově týkala, sympatického pastevce skotského vyznání, tří pracovitých psů, majitele farmy (č. p. 3455), všech ženských rukou, co následovaly, kovářské dílny, kde se odlévaly patentky a zip, a majitele lodi (bůhvíproč jen křesťní), který ten zázrak dopravil do civilizace. Místo doslovu byla publikace opatřena stovcetrádkovým návodem na údržbu, proloženým poznámkami a odkazy k návodu na údržbu pláště, k němuž má být za slavnostního mlčení připnuta.

Jiné, o dost stručnější zprávy o Shetlandách se mi dostalo od irského básníka Justina Quinna, který na mou ledabyle položenou otázku (setkání s pláštěm na ryby mě teprve čekalo), zda byl na těch pověstných ostrovech, odpověděl s nečekanou úsečností, že tam se přece nejedí. Popravdě řečeno, neodpověděl – spíš odskočil. Svědek od vzdáleného stolku (v kavárně bylo ovšem prázdno) by mou otázku pokládal minimálně za nejvýše nevhodnou, ba hůř (nejspíš jakési účty z minulosti). Čekal jsem nějaké vysvětlení, které sice přišlo, ale nepříliš uspokojivé. Po několika minutách Justin dodal: „Prší tam tři sta třicet dní v roce a k hovězímu ti přinesou tmavomodrý brambory.“ Dodnes nevím, co se stalo. Už nikdy jsme se k tématu nevrátili.

Třetí pobídka je pronášena příjemným ženským hlasem. Na Shetlandských ostrovech, Petře, nerostou v otevřené krajině vůbec žádné stromy, vlastně ani keře, které by si zasloužily své pojmenování; není tam nikde ani jeden – jenom tráva a tráva a tráva, rušená ohradami a králičími stezkami (v zákrutě bodlák), na jejichž okrajích se mísí dojemné hromádky bobků s prázdnými červenými patronami (jiný druh výtrusu, taky dojemný).

Ale jeden strom, opravdový strom s kořeny, mocnou patou kme-
ne, prvními větvemi nad hlavou dospělé ženy a korunou, tu přece jen roste – hned vedle kostela v hlavním městě ostrovů (jedna z ha-

luzí zastíňuje vitráž s houfem světců nad ztroskotanou bárkou). A každé ráno, nežli si první farník odkašle a odemkne branku, je ten jediný strom tak obsypaný ptáky a jejich hlasy, že nepřipomíná vůbec nic na světě. Lehcí přelétavci všeho druhu tady odpočívají, než budou pokračovat v cestě do větovitých oblastí. Přidávají se i papuchalkové, buřňáci, čtyři druhy racků, kormoráni a další mořští ptáci. A snad i těžkopádní shetlandští pernatci, kteří hnízdí v zemi a v jejichž snech stromy nehrají žádnou roli, napnou v tu ranní hodinu své síly a hřmotně usednou do nejnižších haluzí a setrvávají na nich až do začátku první mše – dokud jim nepříjemné myšlenky na svízelný slet a jeho strategii docela nezastřou rozhled a slastné vibrování pod pařáty. Ten strom je div, který skoro nikdo nezná!

Je jaro, slabě vytrvale prší a svět je plný nevyřízených účtů, příjemných dávných hlasů a zázraků, o nichž se neví! Blíží se Velikonoce.

Před Vánoci v Číně

Nejprve krátké zprávy: Brzy budou Vánoce. Před týdnem jsem byl v Číně. Konec zpráv.

Z těchto dvou nezpochybnitelných pravd jsem umotal dnešní úvahu (nebo reportáž; nebo kázání; nebo pozorování – jako obvykle, nevím přesně, co to tu vlastně provozuju).

Před týdnem jsem jel autobusem čínskou provincií Čching-chaj. Přes uličku seděl veselý peruánský básník Maurizio Medo a přede mnou a za mnou ještě šedesát básníků. Za naším autobusem jelo dalších šest autobusů, které obsahovaly variaci téhož. Zkrátka, v Číně mají zatuhlá maloměsta tři miliony obyvatel a na čtyřdenním básnickém festivalu čte čtyři sta básníků.

S peruánským básníkem Mauriziem jedeme tedy čínskou provincií. Popijíme čaj s Mauriziovým rumem, protože za oknem je ukrutná zima, chvíli dokonce padá sníh (na pustou krajinu z béžového pískovce, který tu a tam tvoří podivné dřevé sochy). Ale my se nedíváme z okna, díváme se na naši domorodou průvodkyni, která vedle řidiče mluví do mikrofonu. Ještě nemluví, ale chystá se na to. Už mluví (kolik jí je?, osmnáct, sedmnáct?).

„Dobrý den, jmenuji se Lian-pche-či, ale oslovujte mě prosím Coco, to je totiž moje autobusové jméno. Lidé si ho dobře pamatují.“

Maurizio zvedá ruku, a když ho Coco milým gestem vyvolá, zeptá se velmi pěknou angličtinou:

„Co znamená vaše čínské jméno, Coco?“

„Víte,“ odpoví Coco, „můj tatínek měl moc rád poezii, zvláště naše staré básníky, a tak mi dal opravdu neobvyklé jméno.“

Pauza. Maurizio Medo, peruánský básník na zadním sedadle, tedy říká:

„Takže, Coco?“

Český velvyslanec, který sedí vedle mě, mi šeptá:

„On se jí takhle nemůže ptát, to je hrozně neslušné. Myslím, že mu to neřekne.“

Provincie za oknem je teď zelená, před chvílí to ještě byla poušť. Nedívám se ven, dívám se na Coco a Maurizia.

„Tak dobře,“ řekne Maurizio, „já budu hádat. Znamená to ‚Vráska na tvém kapesníku‘?“

Coco se usměje.

„Ne? Tak to znamená ‚Noční rosa‘.“

Coco vrtí hlavou a můj velvyslanec šeptá:

„To je debil. Znáte ho?“

„Neznám,“ odpovídám.

Maurizio mezitím: „Larvy a červi? ‚Máma na mraku‘, ‚Doruda rozžhavená koule‘, ne? Tak to bude určitě ‚Hračka na chodbě‘?“

Coco pokládá mikrofon, stojí a dívá se z okna (teď zase poušť, vlastně polopoušť). Peruánský básník Maurizio Medo se nadechne a řekne:

„Myslím, že by to mohla být ‚Nezbedná nymfička‘. Co? Taky ne? Tak tedy ‚Lesk na mém penisu‘?“

V tom okamžiku se mění čas: v tom okamžiku se Coco bleskurychle sklonila k řidiči, autobus zastavil. Estonská básnířka v červených operních šatech Doris Kareva se vymrštila ze svého sedadla, otočila se směrem k Mauriziově a trochu nečekaně řekla:

„Vy a vaše fantazie!!“

Pak si zapálila (to se v Číně může).

Řidič mezitím povstal a s Coco v patách (kvůli překladu) se blížil k Mauriziově. Sdělil:

„Pane, jestli s tím okamžitě nepřestanete, celý autobus se kvůli vám vrátí do hotelu.“

A Maurizio na tu výhrůžku hromovým hlasem odvětil památnými verši, které jsme si s velvyslancem přeložili a zapsali do mobilů. (Velvyslanec ještě na adresu debila poznamenal: „To je jak z Holana!“)

Překlad zněl:

*Básníci jsou takoví, proto
jim říkáme básníci.
A ta dívka je šílená.*

Pak Maurizio posmutněle zmlkl. Přes uličku se ke mně naklonil básník Tomas Venclova a řekl:

„Tak, první veřejné čtení máme za sebou.“

Vzhledem k tomu, že jediné čtení, kvůli kterému jsem do Číny jel, trvalo šest hodin a sestávalo ze třiceti šesti zahraničních a padesáti osmi čínských básníků (pronesl jsem na něm někdy kolem půl jedné v noci jednu osmiveršovou báseň v češtině; potlesk trval déle nežli báseň), tedy vzhledem k tomu všemu to bylo jediné autorské čtení, které jsem v této vzdálené zemi zažil.

Při čekání na čínské jídlo s sebou

Dnes nebudeme uvažovat, dnes budeme cvičit! Ale popořádku:

Majitelka mého oblíbeného čínského bistra se jmenuje paní Tu Pin. Paní Tu Pin má také evropské jméno Monča, které miluje a na které, jak pěkně říká, nedá dopustit. V mém oblíbeném pražském čínském bistru, v němž dvakrát třikrát týdně čekám na jídlo a pozoruju paní Monču při vaření, mají knihovničku. Sestává z pěti knih: tři čínských v čínštině a dvou čínských v češtině. Tři čínské brožované knížky jsou romány o lásce, jež paní Monča četla několikrát a ještě se k nim – odhaduju po té chvále, kterou její jinak krásná čeština skoro neunesla – ráda vrátí. Čínské tituly v českém překladu mají názvy Poslední vítání jara a Šest historií venkovského života. Jsou to, jak vím, důležité a dobré knihy, přeložené báječnými sinology – ale nečetl jsem je (paní Monča mi je nabízí jen prezenčně, což mě samozřejmě neomlouvá, ale napíšu to sem). Venku je mráz. Uvnitř přetopeno. Sedím v čínském bistru, zírám na paní Monču, mám hlad a čekám na jídlo a v duchu si bůhvíproč dokola opakuju ty dva tituly čínských knih: Poslední vítání jara. Šest historií venkovského života. Poslední vítání jara. Šest historií venkovského vítání. Šest jar života. Poslední vítání venkovského jara. Posledních šest historií. Šest venkovských jarních životů. Posledních šest historií. Vítání venkovského vítání.

„Vaše kachna a rolky, pane Petr,“ budí mě křehce paní Monča Tu Pin.

Ale já se neprobouzím. Je jaro, šest ráno, jsem v Číně. Vycházím z hotelu v čínských lázních a mířím do nejbližšího z osmi tisíc parků, kterými se tohle čtrnáctimiliónové městečko pyšní. Cestou

si loupou čerstvé liči, které mi pozorné pokojské každý den pokládají na polštář – ale když vstupuji do rozlehlého parku, zapomenu žvýkat, zapomenu i na to, že mám něco v puse! Předě mnou se otevírá nedozírný zelený prostor, na němž stojí, sedí, polehávají stovky a stovky lidí. U každého stromu, na každém půlmetru trávy, na lavičkách a zídkách, u každého kamene. Ti lidé jsou nehybní, kamenní, nemrtví – hrozně se leknu, chci utéct, zmizet z té země čínských bláznů a stínů. Až za hodně dlouho zpozoruju, že každý z nich cvičí: protahuje si ruku, nohu, prst, oční víčko, horní ret. Pohyby jsou tak úsporné! Všechno se odehrává v naprostém tichu. Moje mysl se uklidňuje, oko ne!

Jdu dál kontinentem parku a ocitám se mezi pestrobarevnými šiky mužů a žen, kteří všichni drží pomyslný luk a střílejí z něj; jsem na pěti spartakiádách naráz: tamhle si deset tisíc lidí synchronně sahá na nos, vedle pět tisíc lidí propíná hřbet na opičí způsob a tamhle vpravo stovky žen všeho stáří ohýbají zápěstí v ladném společném gestu. Mezi tím se proplétají starci s ptačími klecemi: venčí své špačky a straky a čínské drozdíky, pokládají klece do trávy, zavěšují je do nejnižších větví. Někteří si polohlasem vyměňují ptáčnické novinky, ale většina z nich se také oddává ranní rozcvičce: jedni se tahají za obě uši (masáž lalůček), jiní jemně buší čelem do zakrslých borovic (masáž čela). A k dovršení bombastického jarního čínského „Bud' zdrav!“ i desítky čínských nevěst v šatech z nejdivočejších návrhářských snů, desítky ženichů a armáda fotografů, kteří se zde potkali, aby pořídili skvělé svatební fotografie, se svorně pustí do ranního minimalistického aerobiku. Národ cvičí, cvičí i špačci v klecích i stromy i parkové odpadkové koše. A jedna z půvabných čínských cvičitelek na mě kýve, abych se přidal. Už nekýve, bere mě za ruku...

„Vaše kachna a rolky, pane Petr! Stydnout to všechno,“ slyším křehký hlas zdvořilé paní Monči.

Jsem ve vteřině vzhůru a platím a zvláště svěží padám ze svého oblíbeného pražského čínského bistra.

Patrick

„Oceán šumí, jistě – ale naráz z tolika vzdáleností. Večer se různé dřeviny různě pohupují, borovice, palma, nízký těžký keřík... hotelová vlajka na stožáru dojemně kývá oslí hlavou... vypnutá kůže městské pláže, čalounění za stahující se vlnou, rozsvěcování a vyhasínání písku, vybírám škeble z té sedačky pod slabou lampou.“

Seděl jsem proti vodě a dělal si takové zápisky. Později jsem se díval na dokument o francouzských vulkanolozích Katie a Maurici Kraftových. Poprvé jsem viděl oheň na dně moře; kameny vyhořívající tam klidným plamenem celé hodiny. Ale všechno okouzlení, dobrodružství a snění se točilo kolem těch už mrtvých manželů, zobrazených na starých barevných filmech a fotografiích. Jejich polní laboratoře pod otřásajícími se horami, malé pracovní stoly, kamery a magnetofony, police, diáře, přístroje a pouzdra. Dva krásní štíhlí lidé, vždycky vážní a usměvaví; práce, místa, jejich vztah, společná smrt při natáčení a nahrávání sopky a pastelová, jakoby opršelé barevnost záznamu toho všeho. Film skončil a – jak to říct jinak – díval jsem se přes terasu k oceánu Mauriceovými očima a cítil neodbytnou pobídku k další práci. Jako bych právě něco vyčerpávajícího dokončil. Rybář daleko ve tmě sklepával udici a kolem něj poskakovaly oranžové nitky: prut byl na konci rozžhavený. Neslyšný příliv, přepnuto na pevninu, keře, hmyz. Racek opisoval nad propustí malé kružnice a pak váhavě odlétal – jako by se nemohl rozhodnout pro směr, jako by letem kreslil listy na gigantické lodyze. Šel jsem spát.

A druhý den jsem ho potkal poprvé. Snídal jsem brzy; v šeru obrovské roztočené hejno albatrosů, které úplně rozebralo nábřeží

dole. Zprvu jsem sledoval jiného starce, jak ze sloupu u úvaziště strhává prstenec smutečních oznámení. Foukalo, jemu nesloužily nohy a papír se bavil: někdy se odloupl v celé vrstvě tlusté jak dřevo a stařec vyviklával ta dvířka z pantů, pak se zas dlouho poddával jen po tenkých útržcích. Vítr sílil, sloup stál skoro holý, vztekly a vratký stařík se měnil v bizarní černobílou pinii plnou vzduchu, když se oko vydalo jinam. Rybářský člun Coucoun Coucounette proplul jako každé všední ráno vzdálenějším zdymadlem a přirazil ke svému molu: maličké krevety, které rybář vyklápeš z hlubokých přepravek do mělčích, stříhaly tykadly, přelézaly se - z balkonu se zdálo, že nad nimi krouží hejna much. Vtom celý výjev něco přeškrtlo, něco, slepec, mrzák, obří ploštice...

Loudal se pláží, k nerozeznání od strýců mezi padesáti a osmdesáti, které jsem vídal v baru U Delfínů. (Znal jsem vlastně jenom jejich záda s našlehanými světle modrými košilemi a opasky, jimž se věčně nedostávalo poutek.) Detektor, kterému - zdálo se mi - nevěnoval mnoho pozornosti, připomínal jakousi obzvlášť protivnou protézu: horní část rukojeti byla několika koženými řemínky přichycena k ramenu a pasu, spodní pohyblivou partii přístroje měl upoutanou k dlani, mezi palec a ukazováček. Triangl na konci se ledabyly potácel nad pískem a prskal; bylo až nesnesitelné, jak si ten muž nevšímá své práce - skutečně vypadal jako slepý mrzák, když se tak díval na moře a něco křičel na vyplouvající lodníky. Ale jakmile se sršení detektoru začalo sbírat k vysokému tónu, ustalovat se na něm, zarazil, sevřel tyč, celý se nahrbil a počal pomalu kroužit nad pískem. Strojek zaječel, stařec se bleskově sehnul, zašátral v nános. Pracoval náhle rychle, sebranou věc, snad to byla věc, hodil do brašny, aniž by ji zkoumal - a už se zas díval do odpoledního provozu v zálivu. Občas zdvihl i zajímavější škebli, větší ústříčný slepenec, hvězdici, jimiž tu některé dny bylo poseto.

Stopoval jsem ho několik dní a hloupě si představoval historii, kterou na konci získám. Ale setkání, jež jsem tak vypracovával, skončilo zle. Nelíbil jsem se mu, nevěřil mi, nechtěl se mnou vůbec mluvit. Má prý povolení, pracuje pro město. Řekl, že o mně ví, ví, že ho šmíruju. Potom se prořekl, aspoň to – na otázku, co s nálezy dělá, odsekl, že cetky pro teplouše, jako jsem já. „Něco od vás koupím,“ zkusil jsem to znovu. Neotočil se.

Tím historie skončila. Dal jsem mu jméno Patrick. Ve zdech a na zdech betonových doků, kam jsem ten den šel, jsem si prohlížel výztuhu pod obitou hmotou, helmy prázdných lamp, prasklá kotevní zavazítka a kovovou výstelku otvorů. Dílce z ohýbaných tyčí se chvěly na tenkých drátech, úvazní sloupky vsazené do stěn vypadaly jako malé vinné lisy. Matice, vložky, štěpy, nýtované překlady se mi proměňovaly v náramky, prsteny, hodinky a náušnice (ty se škeblemi od jiného moře), v kožené peněženky, pouzdra s kováním a ztracené látky. Představil jsem si dětské plastické nádoby, z něhož vystřihuje čtverečky do nových náhrdelníků. Viděl jsem pokojík nebo kajutu nebo vnitřek maringotky (ta romantika) posetý odznaky z hvězdic a provrtanými mincemi. Boudu plnou dýmání, klíčů od domů a aut, kapesních nožů, zapomenutých knih, na jejichž desky lepí vyplavené ohlazené střeby a krabí klepeta. Vnitřek entomologické krabice, v níž se na špendlících leskne a trvá smetání. Patrickovu jeskyni nastaveného času, která šumí z tolika vzdáleností a s určitým úspěchem konkuruje oceánu.

Goliáši na ananasech

Když se řekne Afrika, jako první se mi vždycky vybaví verš básníka Zbyňka Hejdy, který zní „Afrika není zas tak daleko“. Ten verš leží v milostné básni a s typickým hejdovským úzkostným humorem komentuje jistou komplikovanou mileneckou situaci. Ale to teď nechme stranou.

V Africe jsem byl jen jednou: před třemi lety mě pozvali na mezinárodní básnický festival v nigerijském přístavu Calabar. Nelze říct, že by to nebylo daleko; z Prahy jsem dlouho letěl do hlavního města Nigérie, které se jmenuje Abuja, a téměř celý den se kvůli papírům motal na ambasádě. Pak jsem menším letadlem dlouho letěl do Calabaru a téměř celý den se motal na letišti kvůli špatným papírům z Abuji. Cestou mi mnohokrát kontrolovali očkovací průkaz, ale v Calabaru – moderním městě nedaleko kamerunských hranic, kde se staví ostošest a místy to tam vypadá jak v Sydney – se započaly zimničné kontrolní orgie. Za pět dní, které jsem tam strávil, mi očkování kontrolovali osmnáctkrát, jednou dokonce při vstupu na moje vlastní veřejné čtení. Calabar je město kin (v Nigérii se točí hodně filmů): biletářkám jsem vstupenku do kina podával rovnou s očkovacím průkazem.

Na autorská čtení, která jsem v Calabaru zažil, nemám žádné zvláštní vzpomínky: snad jen to, že afričtí básníci při přednesu nikdy nesedí a zcela výjimečně mají před sebou knihu nebo papír. Taky si pamatuju na jeden noční divoký karnevalový průvod: Calabar je karnevaly proslulý. Tolik kostýmů, které se sestávaly z ničeho! A tolik těl, které nebyly z masa, kůže a kostí, ale z čehosi neznámého, dokonalého, co částečně děsilo!

Ale koneckonců nikdy nezapomenu na něco úplně jiného. Na jednom čtení jsem v debatě řekl, že Nigérie je zemí mého dětství, protože tu žije neskutečně mnoho druhů zlatohlávků včetně toho největšího ze všech zlatohlávků světa. Ano, žijí tu goliáši, obři mezi zlatohlávky, kteří vypadají jako pruhované broskve a jsou nádherní jako nic jiného – a já o nich celé dětství i chlapectví snil dobrodružné sny! Po čtení za mnou přišel profesor literatury z místního lycea Victor a sdělil mi, že by mi rád něco ukázal, že už je domluven s produkční festivalu a že mě zítra v šest ráno bude čekat u hotelu. „Uděláme si malý rychlý výlet, nezdržím vás,“ řekl a uklonil se.

Ráno mě naložil do auta a odvezl do tři hodiny vzdálené vesnice. Vystoupili jsme a Victor ukázal cestu, která vedla do polí. Po ní jsme šli další hodinu. Pak se před námi objevila ananasová plantáž plná dělnic, na jejímž kraji byla obří hromada vyřazených hnijících ananasů. A tam jsem uviděl něco, s čím umřu: celá ta voňavá kupa byla pokrytá hmyzem, především motýly a kobyilkami, ale také obrovským množstvím brouků, především zlatohlávků všeho druhu. Ananasové plody nebylo vidět. Naprosto neskutečný výjev (tak jako těla nahých černošek v půlnočním karnevalovém průvodu): ta hromada se podobala duhovému lesknoucímu se pohyblivému brnění, blyštivému gigantickému pásovci, který hýbe všemi pásy naráz a každým na jinou stranu. Nad vrstvou velkého hmyzu se nacházela chvějící se vrstva much a mušek, taky kovově lesklých, která pablesky rozmnožovala a nesla dál.

Připadal jsem si jako Sindibád v údolí dýmantů – ale bez hadů všude kolem, bez jakéhokoli nebezpečí. Stačilo jen vztáhnout ruku a sbírat dýchající drahokamy. Šel jsem blíž a uviděl, že na vrcholu hromady trůní párek vzácných bílých goliášů: samec i samička měřili rozhodně přes deset centimetrů, oba s bílými a černými

sametovými krovkami, jež připomínaly hermelín. Dvě živé bílo-
černé broskve, kterých by byly plné dlaně.

Moje chlapecké sny o goliáších získaly významnou posilu a vra-
cejí se od té doby dvakrát až třikrát častěji. Někdy Afrika není zas
tak daleko.

NA ENTOMOLOGICKÉ BURZE

Press Clay Southworth

Rozdělejme oheň v ohništi, zařízněme větve a napíchněme špekáčky. A k opékání nějakou pěknou historku – než maso zapění a zavoní a okraje se začnou slibně rozvírat. Třeba něco pro hochy, pročpak ne. Ale ať se dívky nenudí přespříliš!

Stalo se to 24. března roku 1900 na malé farmě v americkém Ohio. Ctihodný – ačkoli ještě dost mladý – farmář Southworth odjel už před polednem do města, aby najal dělníka na stavbu nové ohrady. Doma zůstala žena Grace a jejich čtrnáctiletý synek Press Clay. Dobrá matka a chytrý šikovný chlapec, celý po otci. Dojedli jednoduchý oběd a Press Clay se chystal ven; žádný div, za okny slunce pálilo, jako by byl začátek června.

„Nezapomeň obhlédnout kukuřici ve stodole a vytahat plesnivé klasy,“ připomněla chlapci Grace.

„Nezapomenu, maminko. A vezmu si brokovnici,“ zadrmlol Press Clay.

„Clayi? Víš, co říká otec?“ zamračila se Grace.

„Ale mami... jenom na chvíli,“ zaprosil Press Clay

„Dobře,“ řekla matka, „ať jsi zpátky, než domyju tohle nádobí.“

Press Clay vyběhl do toho báječného světla, minul stodolu a už byl v zadní ovocné zahradě. Rozhlédl se – na vrcholku jedné z Calleryových hrušní, kterými sad začínal a které byly otcovou vášní i chloubou, zpozoroval velkého štíhlého holuba. Nezaváhal, zamířil – a přesnou střelou holuba složil. Pták hlučně propadl větvemi, třepotal se v trávě, ale když k němu chlapec doběhl, byl už zhaslý. Press Clay, celý vzrušený, běžel s úlovkem za matkou.

„Propána, vždyť to je holub stěhovavý,“ zvolala překvapeně Grace. „Vidíš, a já myslela, že tenhle pták už nejspíš vyhynul.“

Grace měla víc pravdy, než tušila. Její milovaný chlapec Press Clay Southworth právě zastřelil posledního volně žijícího holuba stěhovavého na této planetě.

Jak se to mohlo stát? Velký štíhlý holub stěhovavý byl ještě ve druhé polovině 19. století nejpočetnějším ptačím druhem na zeměkouli. Na počátku 19. století čítala hejna několik miliard jedinců, zatemňovala slunce, přelétala osm devět hodin a přelet se podle pamětníků podobal tornádu. V křiku, jímž se nekonečné hejno ozývalo, se neslyšeli ani lidé, kteří stáli blízko sebe. Hejna byla široká přes 500 kilometrů. Potemnělá země se v několika vteřinách pokryla bílým trusem: zkrátka na zemi padla tma, začalo sněžit, stromy praskaly pod ptačími těly a lidé oněměli! Bylo to přízračné. Jedno z hejn, které prolétalo kanadským Ontariem a o němž existují podrobnější záznamy, se skládalo z 3 530 270 000 holubů stěhovavých: kdyby se nyní spočítali všichni ptáci ve Státech a v Kanadě, číslo by bylo nižší.

Jak se to mohlo stát? Lehce, tak lehce. Holub stěhovavý se střílel a lovil do sítí pro zábavu, taky na jídlo, pro lidi i pro prasata. A prodával se dva centy za kus. Přesto skvělý obchod: lovy totiž byly nepředstavitelné. Ptáci se vraždili po milionech, na nocovištích i hnízdištích. 300 000 ptáků za jediný den, žádný problém. Od roku 1850 do roku 1880 nebylo úspěšné ani jediné hnízdění. V roce 1896, blízko Bowling Green ve státě Ohio, se k poslednímu hnízdění slétlo posledních 250 000 ptáků. Zpráva o hejnu se mezi lovci rychle rozšířila. Zabíli kolem 240 000 holubů, 100 000 holoubat odsoudili k smrti. Mrtvá těla naložili do vlaku směr New York, vlak ale – přetížený – vykolejil. 200 000 zastřelených holubů stěhovavých bylo vyklopeno do rokle u tratě, kde shnili.

A za necelé čtyři roky, v tom překrásném předjarním poledni, vyšel čtrnáctiletý Press Clay s brokovnicí do sadu...

A tady historka končí, špekáčky jsou tak jako tak dávno propečené. Dobrou chuť.

Zvířecí záchranka

Někdy na začátku léta, ráno, jsem uprostřed naší ulice uviděl ježka. Potácel se ze strany na stranu a na silnici za ním zůstávala tenká čárka hnědé krve. Když jsem se k němu sehnul, nezavinul se, jen se tak odevzdaně shrnul ke straně a obrátil ke mně zakrvácenou tlamičku. Otevíral ji, zavíral, břicho se mu třásl. Po chvíli se obrátil a zuboženě se vlekl dál. Spíš to jen zkoušel. Vzal jsem ho domů, vystlal mu krabici trávou. A vedle misku s vodou. Spíš jen proto, že voda ke zraněnému tak nějak patří – věděl jsem přece, že ježek teď nebude pít! A dál? Dál telefon a internet. Do vyhledávače jsem napsal „zraněné zvíře“, vyhledávač nabídl „zraněné zvíře kam volat“. Tak jsem se dostal k zvířecí záchrance. „Dobrý den. Našel jsem ježka. Ještě žije.“

Za hodinu se objevilo auto s nápisem ZVÍŘE V NOUZI a z něj vyskočil mladík se špičatým nosem a měkkým hlasem. Jako obdivovatel Geralda Durrella jsem byl trochu zklamaný: čekal jsem urostlého zarostlého přírodovědce s hlubokým hlasem, který spíš nepoužívá. Tenhle záchranář byl mluvný: mezitím, co ježka přebíral, dozvěděl jsem se podrobnosti o životě ježků západních, krátké dějiny zvířecí záchranky a taky to, že dávat pod zraněné zvíře čerstvou trávu není dobrý nápad. Poraněným zvířatům je zima, potřebují být v suchu a teple – a z nastlané trávy jde vlhko a chlad.

„Nevypadá to s ním dobře,“ konstatoval záchranář a zabouchl kufr.

„Co s ním teď?“ zeptal jsem se.

„Vezmu ho na stanici. Tam se uvidí. Ježky uměj.“

„Můžu vám pak zavolat?“ řekl jsem.

Odpoledne jsem zavolal. Záchranář mi sdělil, že ježka bohužel museli utratit.

Takhle jsem se seznámil se záchrankou pro divoče žijící živočichy v Praze a okolí a se záchranářem Prokopem. A za krátký čas jsem se na krátký čas stal záchranářem-pozorovatelem: požádal jsem totiž Prokopa, zda s ním mohu několik dní jezdit.

Jezdili jsme. Strakapoud s rozklovanou hlavou; další ježek; srnče, které čeká na matku na nešikovném místě; mládě holuba hřivnáče, jež napadly straky; rorýs, co nemůže vzlétnout; mladý špaček; lišče ztracené v autoservisu u dálnice. Paní na procházce se psem, řidič nákladáku, stařenka, která nevyhází z domu, matka v domácnosti, dredatá rozjuchaná holka z autoservisu. Tahle služba se skládá ze setkání s nálezci všeho druhu a z detailních pohledů na zvířata, která člověk zná z dálky, letmo, z fotek nebo vůbec. A skládá se také z postřehů přírodovědců, co o zvířatech a lidech ve městě hodně vědí a dovedou to s nimi.

Lidé jsou ohledně zvířat zmatení. Neznají často ani jména běžných živočichů. Nevědí, jak se k nim chovat, jak o nich mluvit. Tu propast často zaplňují bujnými city. O zvířatech přemýšlejí jako o lidech – zvláště u nalezených mláďat je to výrazné. Prokop několikrát dostává vynadáno, když nálezcům vysvětluje, aby si zvířete nevšíмали, aby šli dál svou cestou. „Cože, vy nepřijedete? Chudák kos pro vás asi není dostatečně atraktivní, co?!“ Taxikář, který najde ptáče poklované hladovými strakami, do telefonu o ptáčeti mluví vzrušeně jako o „ubožáčkovi“ a o strakách jako o „černejších kurvách“ a „černým svinstvu“! Svět postezopských bajek.

Ale ti, kdo telefonují, nejsou lhostejní. To je důležité. Poslouchám Prokopa, jak vysvětluje jednoduché věci, které jsme zapomněli (nebo nikdy nevěděli). Třeba že větší ptáčata se rozptýlí

z hnízda do koruny stromu i pod něj: jednak je jim v hnízdě těsno, jednak je případný predátor nesežere všechna. A tak nehybné ptáče pod stromem neznamená vždy, že vypadlo z hnízda a že je třeba zasahovat. A mimochodem, pokud se takovému ptáčeti něco skutečně přihodí, nebojte se ho vzít do ruky! U ptáků tohle pachové pravidlo neplatí. A vůbec, zvířata ve městě jsou ohledně pachů přizpůsobivá – je jich kolem nich tolik, že to jinak nejde. A tak neplatí nutně, že když se dotknete zaječího mláděte, matka ho už nepřijme – často ano, navzdory člověčině a vašemu oblíbenému parfému.

Při jednom z našich výjezdů zvoní Prokopovi telefon. Na druhém konci se ozve ženský hlas, který oznamuje, že v rezidenci pana Petra Kellnera – nejbohatšího muže v zemi – našli zraněnou „fakt velkou“ sovu. Vyrážíme. Prokop se očividně těší: sovu už dlouho nezachraňoval a nejbohatšího Čecha nikdy neviděl.

„Zeptám se,“ říká a zvesela točí volantem, „jestli nás nechce podpořit. Třeba má rád zvířata.“

Když dorážíme k bráně obří rezidence a svěřujeme se ochrance s naší misí, jsme posláni k jiné bráně. U druhé brány odpovídáme na přibližně osmnáct otázek, načež jsme nasměrováni k dalšímu vstupu. Tam se začíná s telefonováním. Zkrátka a dobře, jezdíme čtyřicet minut kolem dokola, mluvíme s asi deseti lidmi, legitimujeme se a prohlížíme si uniformy, mříže a závory. Je to groteskní. A pak se zjeví dojatá paní – ne, není to ta, která nám telefonovala, ale její asistentka – a nese v náručí mrtvého výra. Apatická ochranka okamžitě ožívá, její členové vytahují mobily a fotografují.

„Škoda že s ním nepřišel pan Kellner,“ ušklíbá se Prokop.

Paní spěchá a jízlivost vůbec nevnímá. „Pracuju tu už tři roky a ujišťuji vás, že pana Kellnera jsem ani jednou neviděla.“

Jezdíme. Zapisuju si všechny ty lidské metafory o zvířatech. Poslouchám Prokopovy postřehy. Ale nejraději ze všeho si zvířata zblízka prohlížím! Rezavá hlava strakapouda jako by nebyla z peří, ale z jiného materiálu, podobá se spíš něčemu rostlinnému, květu škumpy například. I barva je shodná. Mladý rorýs s obrovskými očima působí jako stvořený z tenkého šedostříbrného skla, které ještě nezatuhlo. A ten malý zázrak, když srnče vstane z lože a udělá pár kroků: klopýtá a prohýbá se tak, že to vypadá, jako by pokosená louka byla zelená voda, kterou se nešikovně brodí!

A nad zeleným jezerem zapadá slunce.

Na entomologické burze

Minulý čtvrtek otrásla strašnickou entomologickou burzou hádka, jakou nepamatují ani sběratelé narození mezi válkami. Na jejím konci se milovníkům bourců, roháčů a vážek naskytl pohled na dvojici těl uprostřed roztrískaných entomologických krabic, rozházených karlovarských špendlíků a polámaného broučkařského náčiní všeho druhu. Několik terárií s živými kudlankami vzalo za své. Entomologická burza byla předčasně ukončena, sběratelé vyvedeni, svědkové zajištěni, škoda číslena do večerních hodin...

Copak se přihodilo ve světě rozvázných a tichých mužů se sítkami a sklepávadly, fotoaparátem a pastí na střevlíky? V krajině nemotorných bytostí v khaki vestičkách s mnoha kapsičkami, v nichž namísto patron dřímají zkumavky s několika kapkami chloroformu na vatě? Co se to stalo ve vesmíru sérií, sad, sledů, řad, skupin a podskupin, o němž Goethe na procházce prohlásil, že je roven ráji?

Vezměme to svižně, ale s podrobnostmi. Petr B., čtyřicetiletý nezadaný truhlář z Černošic a oddaný entomologický amatér se specializací na tesaříky, se těsně před Vánoci rozhodl, že si do sbírky - mimo všechna svá zaměření a zkušenosti - pořídí drahou mormolyci! Rozhodnutí v něm zrálo zdráhavě, ale melancholický předvánoční čas a parádní exemplář spatřený na předchozí burze věc uspíšil.

Mormolyce - vy snídající neentomologové! - je brouk superpozoruhodný, obývající pouze Borneo, Jávu a Sumatru, brouk, jehož pravěká morfologie se podobá magickým houslím a je opředena strašlivými legendami. Brouk nebezpečný, oplývající jedním

z nejsilnějších jedů v broučí říši, který dokáže stříknout daleko a s neomylnou přesností. Obvykle zasáhne obě oči zároveň a nešťastník navždy oslepne. Petr B. se rozhodl, že jeho letošní Vánoce se bez mormolyce nekonají a že 550 eur je za tak výtečného (a dodejme, vzorně preparovaného) jedince přiměřená částka. Prodejce, Rostislav S., profesionální sběratel exotického hmyzu a protřelý účastník entomologických výprav, exemplář i cenu vychválil do nebes – a obchod byl uzavřen! Dokonce před svědky, protože tak drahé obchody se mezi broučkaři neuzavírají každý den a transakce přitáhla pozornost kolegů. Bylo kolem toho křiku a poznámek a rad – koupě mormolyce připomínala rušnou scénu z kasina, jak později vypověděl jeden z bdělých pozorovatelů.

Petr B. zázračného brouka uloženého ve vystlané krabici nerozbalil: doma svůj jediný vánoční dárek položil pod vánoční stromek (jako každý samotář měl ostrojeno v předstihu) a jeho štěstí sběratele trvalo až do Štědrého dne. Když odpoledne kolem páté dovečeřel (jako každý starý mládenec chtěl mít sváteční proceduru rychle za sebou), pustil se do rozbalování. Brouk byl překrásný, náš sběratel ho zkoumal ze všech stran, opatrně ho pod rozzářeným vánočním stromkem otáčel, zvedal do světla a snášel do stínu – jako drahokam, diamant, démant, briliant, klenot klenotů! A mormolyce se v odpověď třpytila, leskla, průsvitněla, prosvítala, matněla a stmívala. Byla jako malá kometa, plná drobných světel! Petrovi B. také připadalo, že má v rukou krále všech brouků, že jsou v něm obsaženy všechny ostatní čeledi a podskupiny, celé dějiny hmyzu i jeho zkoumání!

Opojení trvalo přesně do chvíle, kdy si Petr B. ve světle svíček povšiml, že drobná světla na spodní straně broučího těla jsou tuhé kapičky lepidla. A vzápětí spatřil, že každá z šesti perfektně vypreparovaných nohou mormolyce je úplně jiná! Proboha! Ten

darebák Rostislav S. koupil někde na Borneu za pár eur bezcenný fragment broučího těla (nejspíš vylovený z řeky) a nalepil mu nohy několika brouků! Proboha!

Dohra, jak už víte, byla strašlivá. Vyšetřování netrvalo dlouho a soud se odmítl zabývat zajímavými broučími nožkami a kouzlením s nimi: oběma entomologům napařil dvouměsíční podmíněné tresty a každému pokutu osmdesát tisíc. Taková nespravedlnost! A mimochodem: ranní úvaha se nám proměnila v soudničku. Další nespravedlnost! To bude dneska den!

Láska a hlad a nuzota a tesknota a nahota

Dobré ráno. A pokud zrovna snídáte – protentokrát i dobrou chuť! Food kritik, food novinář, profi ochutnávač, gourmet sloupkař, recenzent restaurací atd. – všechna tahle označení mi odjakživa lahodila a sládlá na jazyku, ale nikdo mi nikdy práci placeného ochutnávače a převalovače soust i stravitelných vět nenabídl. Čili si – právě teď, pardon – pomohu vlastními silami a dnešní úvahu měním ve svižnou a trendy food kritiku.

Zavřel jsem oči a bloumal nazdařbůh městem. Když jsem je otevřel, stál jsem před vchodem do restaurace Taparazzi a v tu ránu – ačkoli chvíli předtím bych dal nevímco za studené hovězí s pečenými bramborami – jsem dostal ohromnou chuť na tapas. Ty báječné maličkosti, prkotiny se vším možným, po jejichž polknutí (ať jste, kde jste) ústa sama vysloví slovo Zaragoza! Miluji je přece! Vešel jsem. Uvnitř bylo nabito a rušno, židle plné roz dováděných stolovníků nad desítkami barevných talířků.

Posadil jsem se k malému stolku v zadní části podniku a objednal si sedm talířků naráz: pinchos de encurtidos přezdívané piparras, dál populární chopitos, třetí talířek s chorizo a la sidra, čtvrtý s pincho moruno, pětka nezbytné zamburiñas, šestka pimientos de padrón a navrch toho všeho patatas bravas, protože jsem byl vážně při chuti. K pití jsem vybral lehké, lehýnké verdejo – takové, které jeden druh tapas chuťově neuzavírá, ale naopak otevírá pěšinku k novým gurmánským atrakcím, které čekají na talířku s vyšším pořadovým číslem. Ještě nerecenzuj, Pedro, říkal jsem

si v duchu – nejdřív to všechno musíš velmi pozorně sníst! Vyslal jsem servírku s objednávkou do kuchyně, a když jsem se dost vynadával na její zadek (prsa jsem ocenil už předtím mezi zamburiñas a chopitos), vyšel jsem před restauraci kouřit.

Padala tma. Byl jsem s cigaretou asi tak v půli práce, když jsem zpozoroval, že moje číšnice sedí kousek ode mě na schodech u bočního vchodu a kouří. Zarazilo mě to, jak by ne! – a udělal jsem dva tři rychlé kroky směrem k ní. V tu chvíli jsem si všiml, že to není ona, že dívka, k níž jsem právě přitančil, je jí pouze podobná. Bůhvíproč mě přešla chuť dál kouřit, típl jsem cigaretu a otráveně se vrátil ke svému stolku.

Ovšem! – tady už bylo všechno nachystáno: sedm plných talířků i ledové víno! Pustil jsem se do všeho naráz a food sloupkař na sebe nenechal čekat: piparras protknuté nakládaným dřívkem zaujaly rozdivočelou chutí pozdního léta harmonicky přecházejícího do podzimu a chopitos, které jsem dochutil uzenou solí (v Taparazzi samozřejmost!) silně připomínaly králičí ledvinky na víně, a to aniž bych je jedinkrát zapil (postačila pouhá vinná dochuť toho báječného verdeja). Chorizo a la sidra by sneslo aromatičtější cidre, ale dietní chuť nakonec vytvořila dokonalou předeheru pro pincho, které se utrhlo ze řetězu a sršelo orientální výmluvností. Zamburiñas v marinéře byly upravené přesně na skus: a nad rajčátky, z nichž byla omáčka vymačkána, musel držet ruku nějaký neřestný rajčatový Bakchus. Popis ostrosti zelených papriček pimientos de padrón, připravených raw, bych svěřil poněkud většímu spisovateli, nežli jsem sám – je mi líto. A s patatas bravas bych vůbec neztrácel čas – chystají je tu rukou tak jistou, že ruka Magdaleny Dobromily Rettigové přibližující se k hrnci je proti tomu drsnou demonstrací úbytku dopaminu.

Když padla druhá láhev verdeja, zaplatil jsem vzhledem k výkonu kuchaře i číšnice víc než přijatelných 2490 Kč a odpotácel se do svého příbytku, kde jako obvykle čekalo několik věcí: láska a hlad a nuzota a tesknota a nahota. Vysmál jsem se tomu všemu do očí a usnul.

Poznámka

Většina sloupků, fejetonů, „ranních úvah“, dopisů a drobných próz v této knížce byla napsána v letech 2017–2019. Téměř všechny byly publikovány v novinách, časopisech, na internetových portálech a v rozhlase (Český rozhlas Vltava, portál iliteratura.cz, časopisy Full Moon, Listy, Respekt, Souvislosti, Reflex, Revolver Revue, slovenské časopisy Fraktál a Knižná revue, webové stránky nakladatelství Fra). Děkuju jejich redaktorům za poznámky a úpravy, zvláště Bohumile Řekové, Terezii Bečkové, Pavlu Mandysovi, Jovance Šotolové, Michalu Pařízkovi, Kateřině Mázdrové, Stance Repar, Miroslavě Vallové. A děkuju také Julianě Sokolové, Lukáši Berberichovi a Julii Sokolové-Gonnerth za rezidenci v Košicích, kde jsem knihu dopsal.

pb

Petr Borkovec
Petrříček Sellier & Petrříček Bellot

Fotografie na obálce Refleapixel/Shutterstock.com

Korektura Lukáš Borčický

Technická redakce Petra Kučerová

Vydala Městská knihovna v Praze
Mariánské nám. 1, 115 72 Praha 1

V MKP 1. elektronické vydání
Verze 1.0 z 28. 2. 2025

ISBN 978-80-274-4441-0 (epub)

ISBN 978-80-274-4442-7 (pdf)

ISBN 978-80-274-4443-4 (prc)